

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Κλεφταρματολικά χρονικά

Η δολοφονία του πρόκριτου Γιάννη Μπανόζη

Ελγίνεια μάρμαρα

Επαγγελματικό ήθος

«Νιαουστιανή Πασχαλιά»

Λάππειο Γυμνάσιο Νάουσας.
(φωτ. από το Αρχείο Τάκη Μπαΐτη)

Το μήλο φυσικό φάρμακο

1987: Διεθνές έτος αμπέλου και οίνου

Το θαύμα παραγωγής οπωροκηπευτικών
στη Ν. Ζηλανδία

Έντομα και αρρώστειες καλαμποκιού

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νά προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νά μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1987

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

„ΝΙΑΟΥΣΤΑ„

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1987
ΕΤΟΣ ΙΑ, ΤΟΜΟΣ Ε', ΤΕΥΧΟΣ 38

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσας
Λευκή Σομαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Φίλιππου 21

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Λάμπριον Γυρνάσιον Ναούσης
(από το αρχείο του Τ. Μπαίτση)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά —	σελ.
Γλωσσολογικά — Αφιέρωμα	
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡΓ. Κλεφτοαρματολικά χρονικά	4
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ. Η δολοφονία του πρόκριτου Γιάννη Μπαϊντζή	9
ΣΠΑΡΤΗΝ ΝΙΚ. Η Εινητιά, ου κόμος κι τα τραγούντγια της στη Νιάουστο	11
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΦΙΓ. Η πέτρα στη Ζωή του λαού μας	14
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. «Νισουστινή Πασχαλιά»	16
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Ο Βασίλειος Χριστίδης και η δημοτική γλώσσα	18
ΣΑΜΑΡΑ ΛΕΥΚΗ Τα Ελγίνεια μάρμαρα	26
Επιστημονικά — Λογοτεχνικά —	
Παιδαγωγικά — Έρευνες	
ΒΛΑΧΑΔΗ ΘΩΜΑ Επαγγελματικό ήθος	23
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ ΑΝΑΣ. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες	29
Γεωργικά — Δεντροκομικά	
ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΚΟΥ Το διεθνές γραφείο αμπέλου και ο νου	23
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥΑΓ. Τα θαύμα παραγωγής οπωροκη- πευτικών στη Ν. Ζηλανδία	31
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ. Το μήλο φυσικό φάρμακο	33
ΣΠΑΡΤΗΝ ΝΙΚ. Η φυτοκάλυψη και τα έντομα στους οπωρώνες	35
ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Ι.Ν. και ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ Ν.Δ. Έντομα και σερψάστεις κολαμποκίου	38
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Λιπάνσεις - Φουζκλόδιο - Τροφονείες	37
Διάφορα — Δραστηριότητες	
Απόφοιτοι 1941. Αφιέρωμα	41

Αγαπητέ φίλε

Φέτος γιορτάζεται το διεθνές έτος Αμπέλου και Οί-
νου». Στα πλαίσια των γιορταστικών εκδηλώσεων, το δι-
εθνές γραφείο Αμπέλου και Οίνου θα ανακηρύξει «πόλεις
αμπέλου και οίνου». Η Νάουσα δικαιούται να είναι το ε-
πίκεντρο των εκδηλώσεων στη χώρα μας. Το δικαίωμα αυ-
τό το δίνουν η μακρά και αμπελουργική παράδοση και
τα φημισμένα κρασιά της. Η «Νιάουστα» συμμετέχει ενε-
ργά στις εκδηλώσεις. Στις στήλες του περιοδικού φιλοξε-
νούμε και θα φιλοξενήσουμε ειδικά άρθρα.

Από σήμερα και σε συνέχεια θα δημοσιεύσουμε εν-
δοφύλλου μελέτη που αφορά την δράση των αρματωλών
και κλεφτών που ανέπτυξαν στους Νομούς Ημαθίας και
Θεσσαλονίκης στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, σύμφωνα
με το αρχείο «των Τουρκικών Ιεροδικειών».

Το μήλο είναι ένα φρούτο πασίγνωστο. Αφού βάλει το
τρώμε. Λίγοι όμως γνωρίζουν την διαιτητική και θεραπευ-
τική αξία του καρπού. Ας μάθουμε λοιπόν τι «τρώμε».
Ας μάθουμε τι κρύβει ο καρπός αυτός μέσα του. Επιβάλ-
εται να διαβάσουν το άρθρο αυτό, και εκείνοι που το
«παράγουν» και εκείνοι που το «τρώνε».

Για τον καθηγητή πανεπιστημίου Βασ. Χριστίδη που
έγραψε και μιλούσε «Ζωντανά» την δημοτική γλώσσα, εί-
παμε και στο προηγούμενο τεύχος. Σήμερα δημοσιεύου-
με μικρό στοιχείο από το κλασικό βιβλίο «το βαμπάκι».
Ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί με ευχάριστο τρόπο, την
ιστορία του βαμπάκιου που είναι βασικό και η ιστορία των
λαών. Θα μάθει για την διάδοσή του, και τότε κάθε λαός
πρωτοχρησιμοποίησε το βαμπάκι για την ενδυμασία του

Η Νέα Ζηλανδία είναι μια μικρή χώρα κοντά στην
Αυστραλία. Μια χούφτα λαός. Όμως οι Νεοζηλανδοί, κα-
τόφεραν, χώρο στην μεθοδική τους εργασία, να είναι σε
πολλά θέματα πρωτοπόροι. Οι Νεοζηλανδοί πρώτοι α-
ειοποίησαν, προπαγάνδισαν και διέδωσαν το ακτινίδιο, σ'
όλο τον κόσμο. Αείζει ο κόπος να πάρουμε μια «γεύση»
το πώς λειτουργεί ένα οργανωμένο και «νοικοκυρεμένο»
κράτος.

Υπάρχουν αρχαιοκάπηλοι που δρουν κρυφά και άλλοι
που δρουν φανερά. Οι πρώτοι δρουν στο σκοτάδι και οι
δεύτεροι μπροστά στα μάτια του ληστευόμενου λαού. Ο
Ελγίνος ανήκει στην δεύτερη κατηγορία. Ήταν ένας από
τους πολλούς που στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και με
άδεια των Τουρκικών αρχών, τότε που η φωνή των σκλα-
βομένων Ελλήνων ήταν αβυσμένη, πλιατσικολογούσε τους
θησαυρούς της Ελληνικής γης. Για τα «επιτεύγματα» του
Ελγίνου δημοσιεύουμε σχετικό άρθρο.

Δημοσιεύουμε σήμερα ακόμα ένα ντοκουμέντο από
την περίοδο του Μακεδονικού αγώνα, τότε που οι Έλλη-
νες ελεύθεροι και υπόδουλοι αγωνίζονταν σκληρά για να
υπερασπιστούν «τα όσια και ιερά» της φυλής. Ο αναγνώ-
στης θα πληροφορηθεί πως οι κομητατζήδες δολοφόνησαν
τον Γιάννη Μπαϊντζή, πρόκριτο από το Γιαννάκοβο. Οι πη-
ροφορίες προέρχονται από το ανέκδοτο αρχείο του Κων.
Χατζημαλούση.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 2.000
Εξωτερικού δολάρια	20

περιοχή Σερρών, όπου ίσως, κινδύνευαν λιγότερο ή υπήρχε π ό πλούσια λεία.

Το τουρκικό κείμενο μας πληροφορεί ότι οι ληστές πραγματοποίησαν την επίθεσή τους κατά των εμπόρων χριστώντας σημαίες, χωρίς ωστόσο, να μας κατατοπίζει περισσότερο γι α τ η τ είδους σημαίες ήταν αυτές και τί ακριβώς συμβόλιζαν. Η πληροφορία αυτή είναι σημαντική και θα ήταν σημαντικότερη αν δεν άφηνε το κενό αυτό. (Αρχαί μηνός Ρεμπή Ούλ Α-χέρ έτους 1078: 20 Σεπτεμβρίου 1667. ABN 52 σελ. 43-44).

Με τις αναφορές που υποβάλλουν οι κατά τόπους τουρκικές αρχές προς την Υψηλή Πύλη με αφορμή την αναστάτωση και το αίσθημα ασφάλειας που προκαλεί η δράση των ληστών, η τελευταία, διατάσσει την μετακίνηση του αξιωματικού των αναιτέρων Μεχμέτ Ουστά προς την Βέροια και την περιοχή της, με την εντολή να αποκαταστήσει την τάξη. Μερικούς μήνες αργότερα, συλλαμβάνεται, δικάζεται και καταδικάζεται σε απαγχονισμό ο ληστής Παπαδήμος Ιωάννου από το χωριό Εσόδα της Βέροιας, κατηγορούμενος για ανθρωποκτονίες, διαρρογή περιουσιών και συμμετοχή σε ληστρικές συμμορίες. (27h Σιαμπάν έτους 1078: 11 Φεβρουαρίου 1668. ABN 53 σελ. 44-45).

Δράση ληστών παρατηρείται και σε πεδινές περιοχές κοντά σε μεγάλες πόλεις. Ο ληστής Κυριαζής, Μήτρου από το χωριό Ινεσέλ επικεφαλής δωδεκαμελούς ομάδας ληστών, εισβάλλει στα χωριά Ελμανλή του δήμου Βαρδαρίου Θεσσαλονίκης και προβαίνει σε διαρρογή και λεηλασία περιουσιών. Σε συμπλοκή με τον Τούρκο διώκτη των ληστών Μπαξέ Ουστασά Αχμέτ Ουστά, ο ίδιος ο Μήτρου δεν καταφέρνει να διαφύγει, συλλαμβάνεται και απαγχονίζεται στην Βέροια. (20η Σεβάλ έτους 1079: 22 Μαρτίου 1669. ABN 56 σελ. 47).

Τον ίδιο χρόνο συλλαμβάνεται από τον ζαμπίτη της Βέροιας Ομερ αγά και ακολουθεί την τύχη του Μήτρου, ο ληστής Κώστας Δήμου, πρώην ποιμένας της μονής Πραδρόβου Βέροιας, κατηγορούμενος ότι είναι μέλος της συμμορίας του αρχιληστή Καλογήρου που περιφέρεται στα δουνά της Βέροιας και ότι διέπραξε πολλούς φόνους και ληστείες κατά την διάρκεια επίθεσης ληστών στο χωριό Ράδιανη. (18 Μουχαρέμ έτους 1080: 18 Ιουνίου 1669. ABN 57 σελ. 47-48).

Ταυτόχρονα με την δράση των τουρκικών καταδιωκτικών αποσπασμάτων για την καταστολή της ληστείας, τα αρματολικά σώματα ενεργοποιούνται περισσότερο και αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα προς την ίδια κατεύθυνση. Από τον έμπιστο στους Τούρκους αρχιαρματολό Θεοδόσιο, απέναντο για τη ασφάλεια και την δημόσια τάξη στην περιοχή της Βέροιας, συλλαμβάνεται ο ληστής Κωνσταντίνος Νίκου από το χωριό Μπήκοδο και παραδίδεται στον ιεροδικαστή της πόλης αυτής για να δικασθεί σαν φονιάς και άρπαγας περιουσιών φτωχών ανθρώπων. (26 Ζιλ Χετζέ έτους 1080: 17 Μαΐου 1670. σελ. 50-51).

Ένα μήνα περίπου αργότερα, ο ίδιος αρχιαρματολός συλλαμβάνει τον ληστή Παναγιώτη Γράφα ή Γαραφά από το χωριό Κουστοχώρι της Βέροιας, που υπήρξε διαδοχικά μέλος των συμμοριών των αρχιληστών Καλογήρου και Περδικάρη και τον παραδίδει κι' αυτόν στους Τούρκους. Ο ληστής αυτός κατηγορείται ότι μαζί με άλλους δυο όμοιούς του, τους Παζιάρη Χρήστου Βλάχου και Δήμον Βλάχου, επιχείρησαν να ληστέψουν τις περιουσίες καταίκων του χωριού Άνω Λοζίτσα και ότι είναι γνωστός κακοποιός και φονιάς.

Απ' το ίδιο τουρκικό κείμενο μας παρέχεται μία άλλη αξιόλογη πληροφορία που έχει σχέση με την τύχη των αρχιληστών Καλογήρου αι Περδικάρη. Σύμφωνα με την πληροφορία αυτή, οι παραπάνω αρχιληστές φέρονται σαν εξοντωθέντες, χωρίς να γίνεται λεπτομερέστερη αναφορά στις συνθήκες πώ-

τώ απ' τις οποίες συνέβη το γεγονός αυτό. Το πιά πιθαί είναι ότι η εξόντωσή τους υπήρξε απόρροια των συνδυασμένων επιθετικών ενεργειών των τουρκικών και αρματολικών καταδιωκτικών αποσπασμάτων. Το γεγονός αυτό, απωδότησε, αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα για τους ληστές των περιοχών Βέροιας και Νάουσας, που αποφανίστηκαν προσωρινά χάνοντες τους δυο έμπειρους αρχηγούς. (Τελευταία ημέρα μηνός Μουχαρέμ του έτους 1081: 19 Ιουνίου 1670. ABN 62 σελ. 51 - 52).

Ο αρχιαρματολός Θεοδόσιος φαίνεται να συνεχίζει να σημειώνει επιτυχίες στο έργο της εξόντωσης των ληστών. Ο ληστής Στογιάννης Γιόβαν από το χωριό Δελιμάνας, που χρομάτισε κι' αυτός μέλος των ληστοσυμμοριών Καλογήρου και Περδικάρη, συλλαμβάνεται και παραδίδεται απ' τον Θεοδόσιο στους Τούρκους. Οι κατηγορίες που τον δαρύνουν είναι ότι στο χωριό Λυκοβίτσα και Δελιμάνη λήστεψε σπίτι φτωχών, ραγιάδων, στην Γιάντιστα σκότωσε τον μπέη Οσμάν Κερά, Ζαδέ Αχμέτ και τον γιό του Μαχμούτ Τσελεμπή και στην χωριό Κοπαός ένα αγνώστου ονόματος ραγιά. (3η Ζιλ Χετζέ έτους 1081: 13 Απριλίου 1671. ABN 72 σελ. 58 - 59).

Η σοβαρότερη όμως και θεαματικότερη επιτυχία του αρχιαρματολού Θεοδόσιου στον τομέα της πάταξης της ληστείας είναι η σύλληψη του χαρακτηριζόμενου σαν αρχιεπαναστάτη κι' ιδιαίτερα επικινδύνου για τους Τούρκους Ναουσαίου αρχιληστή Ανδρέα Σερμπέτη. Σκόπιμο κρίνεται να παρατεθεί το πλήρες κείμενο του κατηγορητήριου κατά του Ανδρέα Σερμπέτη που ανέπτυξε προφορικά στον ιεροδικαστή της Βέροιας ο παραπάνω αρχιαρματολός, παραδίδοντάς του ταυτόχρονα σιδηροδέσμιο τον Ναουσαίο επαναστάτη: «Ιδού εκτελών υψηλήν διαταγήν και εντολήν κατάρθωσα τή βοήθεια του παντοδυνάμου Θεού να συλλάβω και φέρω σιδηροδέσμιον ενώπιον υμών τον ex Ναούσης διαδόχτον αρχιεπαναστάτην Ανδρέα Σερμπέτην. Ούτος, ως γνωστόν, από καιρού ώνυσας την σωμαία της ανταρσίας και σεσεδίας μετά των προ τίνος συλληφθέντων και απεσφαλισθέντων διαδοχτών, ωςούτως ex Ναούσης, αρχηγών Περδικάρη και Πολύζου κατά του θεοφρουρού του κράτους του Ισλάμ, διέπραξε μύρια κακουργήματα ήτοι φόνους και ληστείας, εις βάρος τόσων πιστών. Τούτον τή βοήθεια του παντοδυνάμου Θεού κατάρθωσα να συλλάβω και να οδηγήσω ενώπιον υμών σιδηροδέσμιον, κατηγορώ δι τούτον και αξιώ όπως κρίνητε και τιμωρήσητε κατά τους νόμους του σερή».

Επίσης επιβαρυντικά στοιχεία κατά του Ανδρέα Σερμπέτη κατέθεσαν και δέκα περίπου ραγιάδες απ' την Νάουσα, επιβεβαιώνοντας το κατηγορητήριο του αρχιαρματολού Θεοδόσιου.

Ο Σερμπέτης καταδικάζεται σε θάνατο, παραδίδεται στον δήμιο και απαγχονίζεται. Στην ίδια ιεροδικαστική πράξη που αφορά στην κατάδική του Σερμπέτη, παρέχονται ελάχιστα στοιχεία σχετικά με την εξόντωση των αρχιληστών Περδικάρη και Πολύζου, επίσης Ναουσαίων. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά οι παραπάνω αρχιληστές, κάτω από άγνωστες συνθήκες, είχαν πέσει στα χέρια των Τούρκων και είχαν αποκαταλεισθεί. Δυστυχώς, σε κανένα από τα αρχεία τα οποία συμβουλευόμαστε δεν υπάρχουν σχετικές καταδικαστικές αποφάσεις που να ρίχνουν περισσότερο φως στα γεγονότα.

Ειδικά για τον Πολύζο, στο τουρκικό κείμενο πρώτη φορά γίνεται αναφορά στο όνομά του, την καταγωγή του, εθνικώς και την ιδιότητά του σαν αρχιληστή. Πάντως, χρησιμοποιώντας κι' ο σύλληψη κι' ο αποκεφαλισμός τους, προηγείται απ' την σύλληψη και την καταδική σε θάνατο του Ανδρέα Σερμπέτη (23 ημερά μηνός Ρετζέπ έτους 1082: 30 Νοεμβρίου 1671. ABN 76 σελ. 61 - 62).

Όμως, παρά τις κάποιες επιτυχίες των Τούρκων και των αρματολών κατά των ληστών, η δράση των τελευταίων δεν ασταθεί να περιορίζεται. Οι ληστές Σωτήριος Δήμου, Απόστολος Κώστας και Νικόλαος Στάλος απ' το χωριό Κάτω (οπαϊός, μαζί με άλλους δέκα πέντε συντρόφους τους, εισέβαλαν στο χωριό Μοιδοσπίτα, δέκα χιλιόμετρα περίπου ανατολικά απ' την Νάουσα και λεηλατούν το σπίτι ενός ραγιά κατοίκου του χωριού αυτού. Δεν οσταφέρουν, όμως να ξεφύγουν, συλλαμβάνονται, προσάγονται στο ιεροδικαστήριο της Βέροιας κι' ύστερα από σχετική καταδικαστική απόφαση απαγχονίζονται. (28 Ζιλ Καντέ έτους 1082: 27 Μαρτίου 1672. ABN 81, σελ. 67).

Ακολουθεί στη συνέχεια η σύλληψη των ληστών Γιάννη Δήμου και Λέκα Πασχάλη απ' το χωριό Καταχός του καζά Σερβίων.

Οι παραπάνω ληστές, πριν δύο μήνες περίπου, με άλλους πέντε συντρόφους τους και κάποιον Τούρκο ανόματι Όμμερ, εισέβαλαν στο χωριό Ελευθεροχώριο του δήμου Μεγάλου Βαρδαρίου Θεσσαλονίκης και λεηλάτησαν το σπίτι μιάς χριστιανής υποχρεώνοντάς την, ταυτόχρονα, να τους παραδώσει σε μετρητά δώδεκα χιλιάδες άσπρα. Οι Τούρκοι κρίνουν πως η ποινή του θανάτου για τους ληστές αυτούς θα ήταν υπερβολική. Αρκούνται στην ικανοποίηση να τους τιμωρήσουν επιβάλλοντας την ποινή της αποκοπής των χεριών τους. (29 Ζιλ Καντέ έτους 1082: 27 Μαρτίου 1672, ABN 82, σελ. 67 - 68).

Άλλο κρούσμα επίθεσης ληστών σημειώνεται στο χωριό Κεραμικό της Θεσσαλονίκης. Ο ληστής Πολύζος Γεωργίου απ' το χωριό Κίτρος - δεν έχει σχέση με τον αρχιληστή Πολύζο απ' την Νάουσα - με άλλους δέκα συντρόφους του εισβάλλει στο χωριό αυτό με σκοπό την λεηλασία. Ο Πολύζος Γεωργίου συλλαμβάνεται απ' τους Τούρκους κι' ύστερα από επιδαρνητική γι' αυτόν κατάσταση τριών ραγιάδων του ίδιου χωριού, ότι είναι ληστής και ταραξίας, ότι περιφέρεται στο βασικό με άλλους ληστές και κακούργους και ότι συλλαμβάνει τους οδοιπόρους και ληστεύει τους φτωχούς ραγιάδες, το ιεροδικαστήριο της Βέροιας στο οποίο έχει προσαχθεί για να δικασθεί, διατάσσει τον απαγχονισμό του. (22 Ζιλ Χετζέ έτους 1082: 20 Απριλίου 1672. ABN 83 σελ. 68).

Δεν καταφέρνει, επίσης, να διαφύγει την σύλληψη απ' τους Τούρκους κι' ο ληστής Παντελής Δήμου απ' το χωριό Φλώρο της Βέροιας, πρώην μέλος της συμμορίας του αρχιληστή Καλογήρου, που παλαιότερα, μαζί με άλλους ληστές, σκότωσε, λεηλάτησε και βασάνισε χριστιανούς κατοίκους του παραπάνω χωριού. Στην απόφαση που εκδόθηκε γι' αυτόν απ' το ιεροδικαστήριο της Βέροιας αναφέρεται ότι αποδείχθηκε η ενοχή του, ότι απεφασίσθη, ότι δειν και ότι παραδόθηκε στην συνέχεια στον αρμόδιο αξιωματικό για την εκτέλεση της ποινής. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι μάλλον θανατώθηκε. (20 Ζιλ Καντέ έτους 1083: 9 Μαρτίου 1673. ABN. 84 σελ. 69).

Στην επίθεση των ληστών που αναφέρεται αμέσως παραπάνω, έλαβε μέρος κι' ο Μόσχος Κυριάκου απ' το χωριό Νεάκαστρο του καζά Βέροιας, πρώην μέλος κι' αυτός της συμμορίας Καλογήρου.

Ο γνωστός απ' την προηγούμενη δράση του κατά των ληστών, αρχιαρματολός της Βέροιας Θεοδόσιος, τον συλλαμβάνει και τον παραδίδει στους Τούρκους. Κατά την διάρκεια της δίκης του ο Κυριάκος ωρολόγησε ότι μαζί με άλλους ληστές και σκότωσε φτωχούς ραγιάδες κι' ότι έκαψαν δυο χριστιανές γυναίκες ζωντανές.

Ύστερα από την ομολογία του αυτή ο Κυριάκος απαγχονίζεται (19 Ζιλ Χετζέ έτους 1083: 7 Απριλίου 1673. ABN.

85, σελ. 69 - 70).

Ίδια τύχη περιμένει και τον ληστή Κυριαζή Ιωάννου, απ' το χωριό Μπόσδα της Βέροιας, πρώην μέλος κι' αυτός της συμμορίας των αρχιληστών Περδικάρη και Καλογήρου, που κατηγορείται για λεηλασίες, βασανισμούς και φόνους ραγιάδων στα χωριά Μπόσδα, Καστανιά και Μπούσιανη του καζά Βέροιας. Στο τελευταίο απ' αυτά χωριά, λεηλάτησε το σπίτι του Βούλγαρου στην καταγωγή Γιοβάν και έσφαξε ζωντανή την γυναίκα του. (8 Μουχαρέμ έτους 1084: 25 Απριλίου 1673. ABN 86 σελ. 70).

Μετά δύο μήνες συλλαμβάνεται στη Βέροια ο Αντώνιος Αντιπάτρου, δούλος του τσιφλικά Καρά Ιμπραήμ, ύστερα από καταγγελία του κατοίκου αυτής της πόλης Τούρκου Χιείρ προς το τοπικό ιεροδικαστήριο, ότι ο Αντιπάτρου επιτέθηκε εναντίον του με μαχαίρι, έδρισε την μητέρα και την γυναίκα του και πέρα απ' αυτό και την μουσουλμανική θρησκεία. Κατά του Αντιπάτρου καταθέτουν επιδαρνητικά, πλην του Χιείρ, άλλοι δύο μουσουλμάνοι και δεκαέξι ραγιάδες. Οι τελευταίοι καταθέτοντας, χαρακτήρισαν τον κατηγορούμενο σαν ταραξία, ότι περιφέρεται ένοπλος μέσα στην πόλη, ληστεύει πειρυσίες, επιτίθεται και τραυματίζει ανθρώπους, σπάει την νύχτα πόρτες, σπιτιών και ασελεύει σε γυναίκες και μικρά παιδιά. Ύστερα απ' όλα αυτά το ιεροδικαστήριο τον καταδικάζει σε θάνατο και τον παραδίδει στον αρμόδιο αξιωματικό για την εκτέλεση της ποινής. (10 Ρεμπή Ούλ Εβέλ, έτους 1084: 25 Ιουνίου 1673. ABN 88 σελ. 71 - 72).

Με την πάροδο του χρόνου, στην θέση των αρχιληστών Περδικάρη, Καλογήρου, Πολύζου και Σερμπέτη που εξοντώθηκαν απ' τους Τούρκους και τους αρματολούς, εμφανίζονται καινούργιοι αρχηγοί ληστών. Σαν τέτοιοι, στα αρχεία του τουρικού ιεροδικείου Βέροιας αναφέρονται οι Βαλαβάνης, Δήμτσας και Φώτης. Οι τουρκικές αρχές ανησυχούν απ' την εμφάνιση των νέων αρχιληστών που έχουν συγκροτήσει καινούργιες ληστασυμμορίες αποτελούμενες από παλιούς έμπειρους διασωθέντες ληστές και νεοφώτιστους που συνέχεια εντάσσονται στις γραμμές τους και καταβάλλουν λυσσασίες προσπάθειες να τους εξοντώσουν βοηθούμενοι όπως πάντα κι' απ' τα αρματολικά σώματα. Στα πλαίσια των νέων καταδικαστικών εξομώσεων που αναλαμβάνουν εναντίον τους συλλαμβάνονται, σε πρώτη φάση οι ληστές Στογιάννης Νικόλαος απ' το χωριό Δεσποτίτσα ή Δεστίτσα, και Πρώιος Στογιάννης απ' το χωριό Μπρανιάτα. Οι δύο ληστές κατηγορούνται ότι ανήκαν στην συμμορία του αρχιληστή Βαλαβάνη, ότι διέπραξαν φόνους, πυρπολήσεις και διαρπαγές περιουσιών και ότι σαν τέτοιοι «...δέον ούτοι να εξαφανισθούν εκ του προσώπου της γής...». Στη συνέχεια παραδίδονται στον δήμιο και απαγχονίζονται. (9 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 28 Απριλίου 1681. ABN 93 σελ. 75).

Άλλος ένας ληστής απ' την συμμορία του Βαλαβάνη, ο Δήμος Χρυσοστόμου, συλλαμβάνεται απ' τον ζαμπήτη της Βέροιας Μεχμέτ αγά κατηγορούμενος κι' αυτός ότι είναι διεδηλωμένος ληστής και ότι σκοτώνει κατοίκους πολλών χωριών λεηλατώντας στην συνέχεια τις περιουσίες τους. Ο Χρυσοστόμου που κατάγεται κι' αυτός απ' το χωριό Μπρανιάτα, μετά από καταδικαστική απόφαση του ιεροδικείου της Βέροιας, οδηγείται στην αγχώνη. (9 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 28 Απριλίου 1681. ABN 94 σελ. 75 - 76).

Ένα μήνα αργότερα συλλαμβάνεται κι' ο ληστής Στάκος Πάνος απ' το χωριό Κοζλού καζά Τζουμά. Ο Στάκος Πάνος, που χρημάτισε διαδοχικά μέλος των συμμοριών των αρχιληστών Βαλαβάνη, Δήμτσας και Φώτη, όπως και οι προηγούμενοι ληστές, κατηγορείται για φόνους πυρπολήσεις και λεηλασίες. Και στην περίπτωση αυτή η αγχώνη θεωρήθηκε το

πιό κατάλληλο μέσο για να τον «...εξφανίστη από του πρω-
σώπου της γής». (Τέλη Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 18
Μαΐου 1681. ABN 95 σελ. 76)

Στην αγχώνη οδηγείται, επίσης κι' ο ληστής Απόστολος
Γεωργίου απ' την Νάουσας, γιατί όπως αναφέρει το σχετικό
κατηγορητήριο, όντας μέλος της συμμορίας του αρχιληστή
Βολαδάνη και περιφερόμενος πάντοτε μαζί του, διέπραξε δολο-
φονίες, ληστείες και λεηλασίες. (4 Ρετζέπ έτους 1092: 20
Ιουλίου 1681. ABN 96 σελ. 76 - 77).

Απ' τον αρχιαρματολό Ιωάννη Θεοδοσίου που διορίσθη-
κε απ' τους Τούρκους για την προστασία του ραζά Βέροιας
από ληστές και κακοποιούς, συλλαμβάνεται ο Κώστας Φά-
σκας απ' το χωριό Σταυρός, και παραδίδεται στους Τούρ-
κους. Ο ληστής χρημάτιζε μέλος των συμμοριών των αρχιλη-
στών Περδικάρη και Καλογήρου και κατά την διάρκεια επι-
βραμών σε διάφορα χωριά σκότωσε και λήστεψε πολλούς κα-
τοίκους. Μεταξύ των άλλων κατηγορείται σαν δολοφόνος και
άρπαγας της περιουσίας ενός χριστιανού καλόγερου. Ο Φά-
σκας ή Πάσχος καταδικάζεται σε θάνατο κι' απαγχονίζεται.
(23 Ζιλ Χετζέ έτους 1092: 3 Ιανουαρίου 1682. ABN 98 σελ.
78).

Εν τω μεταξύ στις περιφέρειες Αχρίδας, Μοναστηρίου,
Σκοπίων, Κιουστέντλή, Τρικάλων και Θεσσαλονίκης έχουν εμ-
φανισθεί και βρούν ληστοσυμμορίες αποτελούμενες από δέκα
πέντε μέχρι τριόντα ληστές οι οποίοι, άλλοτε έφιπποι και
άλλοτε πεζοί, επιτίθενται χωρίς διάκριση κατά μουσουλμά-
νων και ραγιάδων σε διάφορες κωμοπόλεις και χωριά, λεη-
λατούν τις περιουσίες τους και σκοτώνουν πολλούς απ' αυ-
τούς. Η δράση τους επεκτείνεται και σε βασικούς οδικούς
κόμβους και περάσματα, όπου, ληστεύουν τα καραβάνια και
αρπάζουν απ' τους φοροεισπράκτορες τα χρήματα του δημο-
σίου.

Οι Τούρκοι αδυνατούν να επιτύχουν την σύλληψη ή εξόν-
τωση των ληστών γιατί τους συμπαράστέκονται και τους
προστατεύουν πολλοί από τους ραγιάδες που δείχνουν συμπα-
θεια σ' αυτούς και κρυφά τους τροφοδοτούν με τρόφιμα κι'
άλλα απαραίτητα εφόδια.

Στα τουρκικά κείμενα αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι
«... όταν επεχειρήθη η σύλληψις αυτών (των ληστών), δια συν-
θηματικών πυροβολισμών οι εις τους καζάδες σας ραγιάδες
ηθέλησαν να τους προστατεύουσιν...» και «Όταν ηρωτήθησαν
περὶ των ληστών, όχι μόνον δεν τους κατέδωσαν, αλλά δασι-
ζόμενοι εις τους αγίαν, σιποχίδες, ζαμπίτηδες και συμμα-
σίδες διετράνωσαν υπερμέτρως τας οιουεί επαναστατικές συ-
τών τάσεις».

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, εκτός από τους ρα-
γιάδες, συμπαράστέκονται στους ληστές «και πολλοί απ' τους
Τούρκους κρατικούς υπαλλήλους. Έτσι εξηγείται και το μει-
ωμένο ενδιαφέρον που δείχνουν οι τελευταίοι προς την κατεύ-
θυνση της λήψης δραστηρίων μέτρων για την εξόντωση αυτών
των ληστοσυμμοριών.

Φυσικά οι λόγοι που οδηγούν τα κρατικά αυτά όργανα,
στρατιωτικά και διοικητικά, όχι απλά να ανήκονται, αλλά να
καλύπτουν και να προστατεύουν τους ληστές δεν αιτιολογούν-
ται στο κείμενο, όμως είναι πρόδηλοι και δεν είναι άσχετοι με
την εξυπηρέτηση ιδίων οικονομικών και άλλων συμφερόντων ή με
την εξαγορά συνειδήσεων μέσω του χρήματος. Τα ανώτερα κλιμά-
κια της τουρκικής στρατιωτικής διοίκησης μελετούν την κα-
τάσταση, αντιλαμβάνονται τις αδυναμίες και παραλείψεις -
σκόπιμες και μη - των εντεταλμένων οργάνων τους και επι-
διώκοντας την εξυγίανση αυτής της κατάστασης, καλούν σε
συναγερμό τους μουσελμίμες, βοεδάδες των αυτοκρατορικών
και σουλτανικών κτημάτων και τους κεχαγιάδες τους, τους

στρδάρηδες των γενιτσάρων, τους ζαΐμηδες, τιμαριούχους και
συμπασίδες των χωριών, τους αγίαν του διλαετίου, τους αρ-
χιαρματολούς τους διορισμένους με κοινή συναίνεση Τούρκων
και ραγιάδων και ειδικά τους ιεροδικαστές των περιοχών αυ-
τών, καθώς και τους συνεδελφούς τους των περιοχών Περλε-
πέ, Φλώρινας, Οστρόδου, Έδεσσας, Βέροιας και Γενιτσών. Οι
διαταγές που τους διαβιβάζονται είναι σαφείς. Δεν πρέπει
να υπάρξει κανένας οίατος απέναντι στους ληστές που θα συλ-
λαμβάνονται, ούτε ολιγωρία και αμέλεια απ' την πλευρά των
διωκτών τους. Σε περίπτωση εμφάνισης τέτοιων κρουσμάτων
οι υπεύθυνοι θα τιμωρούνται παραδειγματικά.

Τα τουρκικά στρατιωτικά τμήματα και τα αρματολικά
αποσπάσματα προετοιμάζονται να προδούν σε ευρείες εκκα-
θαριστικές επιχειρήσεις κατά των ληστών, - που το μεγαλύ-
τερο μέρος τους έχει καταφύγει σε ορεινές περιοχές - προ-
ακόμη «...αναφανή η δλσότησις εις τα όρη...» όπως, χαρακτη-
ριστικά, αναφέρεται στην γραπτή εντολή που έχουν πάρει
(23 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1093: 11 Απριλίου 1682. ABN
99 σελ. 78 - 80).

Παράλληλα, για την πιστή εφαρμογή των διαταγών που
έχουν διαβιβάσθει στους εντεταλμένους για την εξόντωση των
ληστών Τούρκους στρατιωτικούς και αρματολούς, η τουρκική
διοίκηση διορίζει κοντά τους ανώτερο κρατικό υπάλληλο - ε-
πιθεωρητή, επιφορτισμένο με την ευθύνη της επιτήρησης της
δημόσιας τάξης, στους καζάδες Περλεπέ, Μοναστηρίου, Φλώ-
ρινας, Καστοριάς, Βιγλίστας, Χρούπιστας, Ανασελίτσας,
Σερβίων, Εγρή Μπουτζάκ, Τζουμά Βερόιας, Νάουσας, Γεν-
τσών, Έδεσσας και Οστρόδου. (6 Μουχαρέμ έτους 1094: 7
Ιανουαρίου 1683. ABN 102 σελ. 82 - 83).

Εν τω μεταξύ, στα πλαίσια των μέτρων που πήρε η τουρ-
κική διοίκηση για την απομάκρυνση απ' τον στρατό προσώ-
πων που δεν εμπνέουν πλέον εμπιστοσύνη, ανακαλείται - ύστε-
ρα από σχετικές καταγγελίες - ο σωματοφύλακας των ανω-
τέρων Ρετζέπ Ουστάς - που είχε τεθεί εεπὶ κεφαλῆς άλλων
πενήντα σωματοφυλάκων για την καταδίωξη των ληστών - και
απολύεται από την θέση του με την κατηγορία ότι, ο ίδιος,
μαζί με τους συντρόφους του, αντί να καταδιώκει τους λη-
στές, προτιμούσε να ληστεύει φιλήσυχους ραγιάδες. Με την
ανάκληση και απόλυση απ' την θέση του του Ρετζέπ Ουστά,
τα καθήκοντά του ανατίθενται στον εκεί εντεταλμένο για την
παρακολούθηση του έργου της δίωξης των ληστών τσαούση
των ανακτόρων Χουσεϊν και στους αρχιαρματολούς. (Τέλη
Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1095: 16 Απριλίου 1684. ABN 104
σελ. 84).

Πριν ακόμα συμπληρωθούν τρεις μήνες απ' τον διορισμό
του Χουσεϊν σαν υπεύθυνου για την πάταξη της ληστείας, ε-
νεργείται αιφνιδιαστική επίθεση πεντηκονταμελούς ληστοσυμ-
μορίας κατά ομάδας εμπόρων που κατευθύνονταν στις ετή-
σιες εμποροπανηγύρεις Μοσχολόρ, Ελασσόνας, Σερβίων και
Ντόλιανης. Οι ληστές, κατά την συνήθειά τους διαρπάζουν
τα εμπορεύματα, χρήματα, τρόφιμα κι' άλλα αντικείμενα που
τους ενδιαφέρουν και πριν αποχωρήσουν, σκοτώνουν μερικούς
από τους εμπόρους. Με επείγουσα αναφορά του προς την Υ-
ψηλή Πύλη ο ιεροδικαστής Βέροιας Καλήλ γνωστοποιεί τα γι-
γανόδες και παρακαλεί για την λήψη μέτρων κατά των ληστών.
Ο τσαούσης Χουσεϊν διατάσσεται επειγόντως να μετακινηθεί
με τους άνδρες του και τους αρματολούς που έχει στην διά-
θεση του στον τόπο που έλαβε χώρα η επίθεση των ληστών με
την ρητή εντολή να τους συλλάβει και να αποκαταστήσει τη
τάξη στην περιοχή. (Μέσα μηνός Ρετζέπ έτους 1095: 29 Ι-
ανουαρίου 1684. ABN 106 σελ. 86).

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

- Η δολοφονία του προκρίτου Γιάννη Μπανόζη -

Ως γνωστό το 1866 εξερράγη η Κρητική επανάσταση. Με παρότρυνση του Ρώσου πρεσβευτή στην Πόλη Ιγνάτιεφ, οι Βούλγαροι, που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν κάνει κανένα εθνικό απελευθερωτικό αγώνα, ζητούν από τον Σουλτάνο να τους δοθούν όπλα και να τους στείλει στην Κρήτη, για να βοηθήσουν στην καταστολή της. Το 1869 έληξε η επανάσταση και ο Σουλτάνος έπνεε μένεα εναντίον των Ελλήνων. Την περίοδο αυτή ο Ιγνάτιεφ κρίνει κατάλληλη, για να ζητήσει την επέμβαση του στο θρησκευτικό πρόβλημα των Βουλγάρων. Έτσι, το 1870 ο σουλτάνος και ο μέγας βεζύρης του Ααλή Πασά, για να εκδικηθούν τους Έλληνες και το Πατριαρχείο, υπογράφουν το Μάρτη αυτοκρατορικό φερμάνι με το οποίο, ιδρύεται αυτόνομη βουλγαρική εξουσία, που θα υπάγεται απ' εδώ και πέρα ονομαστικά μόνο στο Πατριαρχείο. Ταυτόχρονα υπογράφεται και άδεια για ίδρυση Βουλγαρικών σχολείων σ' όλη τη Μακεδονία. Στο 10ον άρθρον του φερμανίου ανάμεσα στ' άλλα αναφέρεται το «...όπου το έλεον ή τουλάχιστον τα 2/3 των κατοίκων επιθυμούν να προσέλθουν εις την Εξουσίαν, θέλει επιτραπεί τούτο...».

Μετά απ' όλα αυτά η σλαυική προπαγάνδα κατόρθωσε να δημιουργήσει στο Μακεδονικό πληθυσμό μεγάλη σύγχυση, ώστε να παρατηρείται μέσα στην ίδια οικογένεια σλαυόφωνων Ελλήνων άλλοι να είναι φανατικοί Έλληνες και άλλοι Βουλγαρόφιλοι.

Οι Βούλγαροι όμως που δεν

είναι ικανοποιημένοι με όλα αυτά και θέλοντας γρήγορα να πετύχουν ευνοϊκή υπέρ αυτών λύση από την Ευρώπη, οργανώνουν από το 1893 επαναστατικά Βουλγαρικά κομιτάτα και επιδι-

Του

Τάκη Μπάιτση

ώκουν την αποστολή ένοπλων συμμοριών στη Μακεδονία. Έτσι το 1895 στάλθηκαν από τη Βουλγαρία εξοπλισμένες ομάδες κομιτατζήδων που άρχισαν αμέσως τη δράση τους. Το 1893 κάλεσε τους Μακεδόνες να γίνουν ανεξάρτητοι, άσχετα από τον εθνισμό τους, η ΕΜΕΟ (Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση) με αρχηγό τον Ντέλτσεφ. Το 1895 οργανώνεται η εξωτερική ΜΕΟ με αρχηγό τον Βόριδα Σαράφωφ και αρχηγό της περιοχής Θεσ) νίκης τον Ζόντσεφ. Το κομιτάτο αυτό εμφανίζεται καθαρά Βουλγαρικό, τα μέλη του λέγονται Βερχοβισταί. Τον Απρίλη του 1903 στέλνονται στη Μακεδονία νέα στίφη εξοπλισμένα και οργανωμένα άριστα, για να επιβληθούν.

Σ' όλο αυτό το διάστημα γίνονται πολλοί φόννοι Ελλήνων και δημιουργούνται τοπικές ανταρτικές ομάδες αντίστασης. Το 1900 η Ελληνική κυβέρνηση έκανε έντονη διαμαρτυρία στις Ευρωπαϊκές δυνάμεις για τις ωμότητες των βουλγαρικών συμμοριών στη Μακεδονία, στόρος των οποίων ήταν η δολοφονία προυχόντων, παπάδων, δασκάλων και Ελλήνων πατριωτών.

Το 1903 στη Θεσ)νίκη τεπο-

θετείται πρόξενος ο Λάπρος Κορομηλάς και κάνει το προξενείο κέντρο του Αγώνα. Ανάμεσα στους συνεργάτες του οι γιατροί Ζάννας και Χριστόδουλος Περδικάρης ο οποίος τίθεται και υπεύθυνος του αγώνα στη Νάουσα.

Στον τόπο μας οι επιδρομές των κομιτατζήδων είναι άγριες και το αντάρτικο φουντώνει. Οι ντόπιοι αγωνιστές είναι πρώτοι στο μετερίζι και στέλνονται από την Αθήνα, αξιωματικοί ως αρχηγοί με ψευδώνυμα Ακρίτας (Κων. Μαζαράκης), Μπούας (Σπύρος Σπυρομήλιος), Ρούβας (Γιώργης Κατεχάκης), Αγρας (Τέλος Αγαπηνός), Γαρέφης Κώστας.

Την περίοδο αυτή καίγονται χωριά ολόκληρα και γίνονται λεηλασίες. Πολλές φορές δολοφονούνται οι Έλληνες (γραικομουνους, όπως τους λέγανε) ακόμα και μέσα στις εκκλησίες.

Την Πασχαλιά του 1903 οι κομιτατζήδες σκοτώνουν τον πρόκριτο του Γιαννάκοβου Γιάννη Μπανόζη. Αναλυτική περιγραφή έχουμε από τον τότε δήμαρχο της Νάουσας Χ' Ίκωσαντίνο Μαλούση, μέλος της τοπικής επιτροπής του Αγώνα, η οποία είναι η εξής:

«Είναι ο Ιωάννης ή Βάννης Μπανόζης του χωριού Γιαννάκοβου (Τσιφλίκιον του Χ' Δημητρίου Χ' Αντωνίου Νουσάιου) τον οποίον εδολοφόνησαν οι Κομιτατζήδες Βούλγαροι μαζί με συγχωριανούς του... την 1ην ημέραν του Πάσχα εφέτος 1906 ΕΞ - και διατί; διότι και ούτος ως πρόκριτος του χωριού που δεν εδέχθη ως οι άλλοι συγχω-

φωτογραφίαν εις Ανάμνησιν. Τα μέλη της επιτροπής από μίαν που δεν είμεθα εμπρός... εγώ είμαι εις το άκρον Αριθ. 1 εν Χ' 'Κων)ίνος Μαλούσης 1906.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο κείμενο αναφέρεται ότι ο Ιωάννης Μπανόζης δολοφονήθηκε το 1906 ενώ στη φωτογραφία (φέρετρο) αναγράφεται το έτος 1903.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ν. Βλάχου: Το Μακεδονικόν ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος. Αθήνα 1935.
Γ. Μόδη: Μακεδονικός Αγών και Μακεδόνες αρχηγοί. Θεσ/νίκη 1950
Κ. Ι. Μαζαράκη Αινιάν: Μακεδονικός Αγών 1903—1908. Αθήνα 1937.
Π. Αργυρόπουλου: Μακεδονικός Αγών Θεσ/νίκη 1957.
Α. Αναστόπουλου: Μακεδονικός Αγών 1903—1908. Τόμοι Α—Β. Θεσ/νίκη 1965—1969.
Νεώτερο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ηλ. ου. Τόμος 12, σελ. 816.
Θ. Σαμαρά: Στου Βερμίου την Αντάρα. Αθήνα 1966.
Θ. Σαμαρά: Στο Μακεδονικό Αγώνα Θεσ/νίκη 1969.
Ανέκδοτο αρχείο Χ' 'Κων/νου Μαλούση

ριανοί του οι οποίοι ήθελαν να πάρουν παπάν Βούλγαρον να τους λειτουργήσει δια το Πάσχα, ενώ αυτός ήλθε εις Νάουσας και πήρε Έλληνα παπάν και ελειτούργησε Ελληνιστί...

Αυτοί δε το θράδυ έφεραν τους Κοριτατζήδες εις το χωριό τον πήραν από το σπίτι του. τον έβγαλαν έξω 100 μέτρα του χωριού εις την θέσιν Παντίνες, όπου ηλιάζονται οι χωρικοί τας εορτάς και αφού τον ετυράννησαν ως προδότην, τον επυροβόλησαν 1 σφαίρα εις το στόμα και 1 σφαίρα εις τον κρόταφον και τον άφησαν νεκρόν με 1 σημείωσιν ότι έτσι τιμωρούνται οι προδοταί!!! Μόλις εμάθαμεν οι Ναουσαίοι ειδοποιήσαμεν τα Σώματά μας τα οποία κατέλαβαν τα πέριξ βουνά του χωριού, ημεείς δε η Επιτροπή της Αμύνης μετά του λαού, ιερέων, διδασκάλων, και μαθητών και λαβάρων και στεφάνων επήγαμεν και τον εθάψαμε την 2α ημέρα του Πάσχα με μεγάλην παράταξιν. Όποιον δεν είδε κανέν χωρίον τοι αύτην κηδεΐαν εις χωρικών...

»Εις ανάμνησιν δε της Κηδείας του μαρτυρήσαντος Ιωάννου Μπανόζη φέραμε μαζί μας και φωτογράφον όστις έφωτογράφησε τον νεκρόν έξω της Εκκλησίας πέριξ του οποίου είναι ο λαός της Ναούσης... Ημεείς δε η επιτροπή πήραμεν από 1αν

Π Ρ Ο Σ Ο Χ Η

Α. Παλιά τεύχη

Στα γραφεία του Συλλόγου αποφοίτων, Φιλίππου 21 (τα νέα γραφεία) πωλούνται παλιά τεύχη της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» με τις παρακάτω τιμές:

1.000 δρχ. για κάθε τόμο συμπληρωμένο
150 δρχ. για κάθε τεύχος.

Β. Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους

Ο Σύλλογος αποφοίτων Ναούσης αποφάσισε να κυκλοφορήσει το περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους.

Με την ευκαιρία αυτή όσοι από τους συνδρομητές και τους φίλους του περιοδικού επιθυμούν να αποκτήσουν την «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους μπορούν να συνεννοηθούν με τον Τάκη Μπάιτη (τηλ. 24717) προκειμένου να πληροφορηθούν σχετικά με το θέμα αυτό. (Παράδοση και παραλαβή των τευχών και τόμων αντίστοιχα, δαπάνες για τον κάθε «δεμένο» τόμο κλπ.)

Τότι κι τώρα

Η ξινητιά, ου καμός κι τα τραγούντγια της, στη Νιάουστα

(Α')

Απ' τα παλαικά τα χρόνια στα μέρ-
για μας υπήρχαν του Κίτιου (ή Κισ-
σούπουλη) κοντά στην Καμάρα κι η
Μιέζο (ή Στρίμόνιου) (όπου ίλιγαν
οι αρχαίοι την αράπιτσο), που βρί-
σκονταν στου Μπαλτανέτου πέρα απ'
την Πλοκίνα κι τα Ιζβόργια. Οι ουχ-
τροί ανάγκασαν τους κόσμους αυτούς
να ξινουμιστούν κι να ξινιπυτούν γι
να κριφτούν στου βουνό μας του Βέρ-
μιου.

Ύστερνας απ' τα χίλια τριακόσκιο
μιτά Χριστόν, ήρθεν ου Αγία Θουφά-
νης κι' έφκιασεν του Μαναστήρι τ' Α-
γία Ταξιάρχη μη την αρκούδα που την
πρεουσεν κι την έβοζεν ασμάρι γιατί
πια τόφαγεν του γουμρί.

Στα χίλια τριακόσκιο ξίντια, απάνου
κάτου, ου Σαρτηγός του Σουλτάνου
Μουράτ Α', ου Εβρενός ήρθεν στα
έβρια μας κι τα καπλάτσειν. Όντας
ίδεν τις πηγές της Αράπιτσας κι τα
ντάρι την πρσανάδα τουν άρισαν
πυλά, κι' όντας ίδεν κι τους Νισου-
στινούς απ' την Παλιουνιάουστα σαν
άγρους να γιοιμίζουν νιρό κι να φεύ-
γουν σκιαγμένοι - φιγμένοι στην κουρ-
φή σιαπάνου, απουφάσειν να φκιά-
σι τη Νιάουστα.

Πήγιν στην Αδριανούπουλη κι βρι-
κιν του Σουλτάνου Μουράτ Α' που
τουν είπειν τί θέλει να σι δόσει γι
τ' αντραγοθήματα που έκαρσι. Για να
τουν ανταμείψει τουν έδουκεν κι τουν
τίτλου Γκαζή (Νικητής) Εβρενός. Αυ-
τός γύρψεν απ' του Σουλτάνου ένα
κουάτι γης, στα μέργια μας, ίσιμνι έ-
να τουμρί απού Βουβάλη για να φκιά-
σι υνά πουλιτσία, τη Νιάουστα, στην
πρεουστίσ της Βασίλτσας μητέρας
Βαλιντέ Σουλτάνος. Ου Σουλτάνους
τουν έδουκεν την άδεια. Έσφαξιν του
τρανύτρου Βουβάλη κι του τουμρί τό-
κουψιν μνιο τρανή λιανή νουζίτσα. Μη
τη νουζίτσα τρουγιούρησιν τουν τό-
που σι τέσσερα πλατονίτγια παλούκια
που φήγανσαν τέσσερα πλατόνια στους
κουσάδες τόνα απ' τ' αυτά είναι ου
στραβός ου πλατόνους στην Αγίον Πα-
ρακίουβή. Έτσι τα μέργια αυτά ήταν

Βακούφκα του Γαζή Εβρενός. Στα πα-
λιά ταπλιά 1889 λεν για τα χτήματα:
«Το έδαφος εκ του Βακούφιου του Α-
χμέτ Βέη υιού του Γαζή Εβρενός Βέη».

Τότι μαζώχτηκαν όλοινοι οι Νισου-
στινοί στη Νιάουστα απ' τα τρουγιου-
ρινά χωργιά ίσιμνι ουλίγεις μέρες

Του Νίκου Σπάρτον

πριν απού του χαλασμού στα 1822. Στου
χαλασμού ξινιπυτήκαν πάλι κι ξινουμι-
στηκαν άλλονοι στου βουνό κρυμένοι
πότρουγαν πέτσους απού ουζιές πουλ-
λές βουλές για να πουρέψουν, όσοινοι
πρόφτασαν κι' οι πλειότροι πουλήθη-
καν στα σκαλουπάζαρο ιδώ κι κει σι
χίλια ντγό μέργια κι' άλλονοι σφα-
χτηκαν.

Σαν που δόθηκεν του Ιράτι σι πεντ'
έξι χρόνια μαζώχτηκαν πάλι στη Νιά-
ουστα όσοινοι συμπήρησαν κι γύρισαν
ουπίσου.

Στα 1870—80 οχίρησαν να ξινη-
τεύουντι θλαμπικά για τα ξένα για να
καζαντίσουν παράδεις. Η Νιάουστα
τότι είχεν δεν είχεν καρνιά ουχτώ
χιλιάδεις ψυχές. Είχαν αρπέλια, κοί-
ταζαν μιτάει κι' έσπειρναν καλαμπού-
κι, πατάτες κι κουρμίντγια. Η γης ή-
ταν ουλιγουστή, του κιάρι μικρό για
τους πλειότρηους, όποιους είχεν κα-
λαμπούκι στις γριντιές για να βγάλει
του χειμώνα ήταν πλούσιους. Στιάργια
ουλίγια έσπειρναν σι αδύνατα χωρά-
φκια. Έψηναν τα ταιρόνια στου ταιμ-
πίδι στη ζιάρι γιατί δεν είχαν λάδι να
τα τηγανίσουν. Οι γυναίκες λανάρι-
ζαν, έγγινθαν, έβωφαν του μολί μι κα-
ρυδόπιτσας κι' ύφιναν σσιόσκιο που
τα πουλούσαν.

Έτσι απ' τη φτώχια αναγκάστηκαν να
φύγουν για καζάντισμα πρώτα στην Αί-
γυπτου. Εκεί ου δρόμους άνοιξεν μη
τα κρασκιά που έστειλναν οι Νισου-
στινοί.

Τώρα τραγουδούμι κι του τραγούδι
της Σουτηρώς που του χουρεύουν κι'
οι Μιούλεις γι πατινάδα.

Τότις ήταν πουρβεν έμπουρας (Λι-
βέντης) κι γύρψιν τη Σουτηρώ του
Σιρέτ Μηνά στα 1987. Αυτός κόνι-
βεν (κοιμούνταν) στου σπίτι αυτό, κι'
είδεν τη Σουτηρώ, τη συμπάθησε, σ-
μά αυτή δεν ήθελεν να πόνει στα ξένα.
Ου μπαμπός της σμά κι' η μάνα της
την κόντσαν για τα πλούτγια του έμ-
πουρα κι την αρραβώνισαν γιατί εί-
χαν κι' άλλεις ντγό θυγατέρες τη
Σουφκά κι τη Λιμουνιά. Ου έμπουρας
όντας έφυγεν πήρειν κι τη Σουτηρώ
στου πλοίου για την Αίγυπτου από στου
δρόμου είθελεν να την αναγκάσει μη
του ζόρι... κι' απ' του καμό της πνί-
χτηκιν στη θάλασσα κι' έτσι την έβγα-
λον τραγούδι:

Στα χίλια ουχτακόσκιο κι στα ινινήντα
ιφτά
ήρθεν ένας λιβέντης απού την Αραρχιά
στη Νιάουστα κουνεύει μέσ' του Σιρέτ-
Μηνά.

— Καλώς ουρίστει αφέντη απού την
Αραρχιά

τί πράγμα δα ψουνίσεις απού τη Νιά-
ουστα;

— Ήρθα για να ψουνίσου κρασί τρία
χρουνών

υυρεύου κι μνιά κόρη την κρίζουν Σου-
τηρώ.

— Κι' η κόρη σαν τ' ακούει κι σαν του
έμαθεν

στου τζαμακιάνι ποίσεισιν για ν' απου-
κοιμηθεί

κι' ου ύπνους δεν τη πχιάνει απού τη
συλλουγή.

— Δεν είναι μόνα Βέργια, δεν είναι Βου-
δινά,

δεν είναι Σαλουνίκη, την κρίζουν Α-
ραρχιά.

— Πάνουν οι φιληνάδεις τρέχουν να
την ιδούν

στα μάτγια την κοιτάζουν στου στόμα
τη φιλούν.

— Αφήνου γιά γειτόνους Σουφκιά κι
Λιμουνιά

πάλι δ' ανταμουθούμι στουν άλλου του
ντουινά.

Τότι ξινιπυτήκαν για την Αίγυπτου
οι Γκαύλταδοι, Κόκκινεας, Μπίλας, Γρη
γώρης του Δάσκαλου Λαπαίοι, Χατζη-
παράσχος, Καντιλίδης κι' άλλοινοι πουλ
λαί.

Έφβαν όσοινοι είχαν κι' άλλο σ-
έσφακιά οι μουναχογιοί δεν έφβγαν.
Όσοινοι πήγαν στην Αμερική πέρασαν
πρώτα απ' την Αίγυπτου. Ίσιμνι τα
1900 οι Νισουστινοί πήγαν στην Αί-
γυπτου κι' ύστερνας απ' τα 1903 οχί-
ρησαν να παγαίνουν στην Αμερική. Εί-
κείν' τα χρόνια δεν σπόμενεν σπίτι
που να μην έχει έναν στα ξένα. Έφυ-

γον απάνου απού χίλια πιντιγιό. Όλοι-
νοι αυτοίνοι άφηκαν αδερφούς, αδερ-
φές, πατέρο, μάνα, νώνην, νάνα, κι
μικροί γυναίκες μη πιντιγιό. Έτσι η
Εινητχιά τραγουδήθηκαν μι όλεις τις πι-
κρες κι τα φαρμάκια της, τα ηλούτχια
της, τους κομούς της, τις ουμουρφκιές
κι τα ξιλουγιόσμάτ της. Ου παθός
την εϊπειν «αδερφή του θανότου».

Η ανάγκη της Εινητχιάς δεν ήρθειν
μούγγι απ' τη φτώχεια κι' απ' τη μα-
νια για καζάντισμα αμά κι' γιατί είθι-
λον να δουν κινούργια μέργια, όπου
όκουγον στα παραμύτχια κι να δουξα-
στούν, Νάρθουν ουπίσου κι να πιρη-
φρανεύουνται.

Σί' όποια μέργια αμά κι' αν βρέθη-
κειν ου Νιαουσινός όπως κι' όλοινοι
οι άλλοι Έλληνοι δεν αλησμόνησιν τα
μέργια του, τους γαυνιούς, τους συγκι-
νείς, τους φίλους κι' καθι πέτρα, νού-
δι κι' τις καμπάνεις στις μιγάλεις γι-
σουρτές κι' Κυργιακές, την Ικκλησιό της
ινουρίας ή του χουργιού του κι' όλο
τα αντέτχια κι' τα τραγούντγια. Πολλ-
λα τραγούντγια τραγουδήσαν οι ποτη-
ρύδες μας για τα Ξένα. Ου ξηνητη-
μένους λείει:

«Βαργιά είνι βαριά είνι τα Ξένα καλέ
βαργιά είνι τα Ξένα

δεν τάχω μαθημένα

Αρρώστησε αρρώστησε η αγάπη μου και
τί θα γίνω τώρα
μέσα σε Ξένη χώρα...

Κι του γύρισμα στα πλειότιρο Νια-
ουσινά τραγούντγια λείει:

«Τα έρημα τα Ξένα ν' ανάψουν να κα-
γούν

πάνουν τα παλικάργια κι' ουπίσου δε
γυρνούν»...

Τουν Εινητχίμενου τουν τρώει πλειό-
τιρου ου κομός της μουναχουσίνης:

«Αφ' όντας κι' γινηθήκα στα έρημα τα
Ξένα

Ξένοι πλένουν τα ρούχα μου, Ξένοι κι
το λινά μου

τα πλένουν μνιά τα πλένουν ντιγιό τα
πλένουν τρεις κι' πέντι

κι' απού τις πέντι κι' ύσταρνας τα ρί-
χνουν κι' στη στράτα.

Πάρει Ξένιμ' τα ρούχα σου πάρει κι' τα
λινά σου

κι' ούρτα στη μανούλα σου τη δόλιαν
αδερφή σου.

Αν είχα μάνα κι' αδερφή, αν είχα κι
γυναίκα

δεν θάμνισκα στη Εινητχιά πάνου απού
χρόνια δέκα».

Τώρα ου Εινητχίός δε φαίνετι καν
κι' καν γιατί βγήκαν τ' αρόηλνα κι'
ου βαντές μίκρινειν. Οι συγκινούνεις
πλινκουσαν. Όσοινα είνι στην Αμερική

κι' άλλού έρχουντι ντάιμα καθι καλου-
καίρι απάνου κάτω.

Τότι ήταν δύσκουλα τα τοξειντγια.
Μιρικοί δε γύρισαν καν κι' καν απ' τα
Ξένα' απόμειναν κι' πέθανον ουδικεί.

Οι Λαναράδεις πήγαν στην Αμερική
στα 1903, του 4 κι' του 5 ύσταρνας
πήγαν κι' οι Μπαϊνιόνουδοι κι' ου Γουρ
γουλιότους. Ου ένας ου Μπαϊνιόνους
δώρισειν κι' του καυλυμπητήριου.

Παυλλοι Νιαουσινοί έφυγαν τότι
που γένουνταν ου Μακιδουνουμαχικός
αγώνας 1903—1909. Πρώτους πρ-
κτοφρας ήταν ου Αναστάσης ου Μπ-
ρους πούχειν κι' σαυλούκου μι χρυ-
σός φόλεις σα στραπηγός έστειλνει
τα πιντιγιό της Νιάουστας σαν πρό-
βατο.

Τότι του κουμιτάτου τους ζάρζειν
να γραφτούν σα μακιδουνουμάχοι. Σι
μνια Νιάουστα μη ουχτώ χιλιάδες ψυ-
χές έφυγαν απάνου απού χίλια πιν-
τιγιό.

Απ' τ' αυταύς που κπουφέρουν απ'
τη Εινητχιά πρώτ' κι' καλύτρηρ είνε
η μάνα που ουρμινεύει του ηδι της.

«Πιδί μου σύρει στου καλό κι' όλοι οι
άγιοι κουντά σου

κι' της μανούλας σου η ιυκή νάνει του
φυλαχτό σου,

να μη σι ηχιάνει αβάσκαμα κι' του κα-
κό του μάτι».

Κι' άλλη μάνα κατοργιέτι τουν ι-
γιό της που φεύγει κι' την αφήνει μου-
ναχιά. Έτσι δείχνει τουν καμό κι' του
θυμό της για του χουρισμά απού τρα-
νή αγάπη στουν ιγιό της που πήρειν
την απόφαση να φύγει στα Ξένα χου-
ρίς ν' οκούσει τη μάνα του, ήταν μου-
ναχουγός μούγγι μ' αδερφές.

«Όλεις οι μάνεις κλαιν για γιούς κι'
τα πιντιγιό για μάνεις»

μνια σκούλα μνια ακυλόμνα του γιό
της κατοργιέτι

— Πιδίμ' σαν πας στη Εινητχιά πίσου
να μη γυρίσεις.

— Σιφχοριστώ μανούλα μου του λό-
γου απού μούπεις.

Κι' σύ σαν πας στην ικκλησιό κι' κά-
μεις του σταυρό σου

κι' δεις διζιό κι' δεις Ζιρβό κι' δεις τα
παλικάργια

κι' δεις κι' του στασίδι μου να στέκει
μπαρμένον

τότι κι' ου δα πισμανέψ' του λόγου α-
πού μούπεις.

Του σταυρουδρόμι έπισσειν ρουτάει
τους ντιγιαβότεις

— Μην είδιδει του γιόκο μου του μι-
κρουχουιδημένου

— Τουν είδαμει τουν βρήκαμει στις
πόλης τα τσαίργια.

Μαύρα πουλιά τουν τρώγανει, ό
τουν τραγουδούσαν

ένα μικρό μικρό πουλί τουν έψι-
μιρουλόγια

— Ξένη, δεν έχεις μόνα να σιδ-
δέρφκια να σι κλάψουν.

— Έχου κι' μόνα κι' αδερφές μα μ-
τγιουξαν στα Ξένα».

Τώρα σι μνιόμηση ώρα πας μη τ
τουκίνητου απ' τη Νιάουστα ίσαι
Σαλουνίκη.

Τότι για να πας μι τ' αλουγου,
άλλου τίπουτας δεν ύπαρχειν, γύρ-
ντι ό μινόνυχτα κι' πόρα πάνου.

Κι' ου χουρισμός της μόνος απ'
ιγιό απ' την έρημ' την ανάγκη
γουντιέτι σι τη Νιάουστα μη τραγ-

«Αστρία μου χαμηπλώσαςτι σύννιφ-
τιβήτι

να ιδήτι του Ειχουρισμό κι' πάλι
βήτι».

Χουρίζει η μάνα του πιδί κι' του
τη μάνα.

Στουν τόπου που χουρίζουνταν
τάρι δε φυτρώνει

μουν φυτρουσσειν μνια λιμουριά μι
καουχτώ λιρόνια

που τρων τα λάφκιο κι' ψουφούν
γρίμνια κι' ημιρεύουν

να τώτρουγειν κι' η μάνα μου
μι κάμει μένα

για να μη φαν τα έρημα, τα έρη-
Ξένα

Τα χάνια τ' σφουκάλιστα κι' τα
ταργισσμένα»

Νούδι χουρτόρι δε φυτρουσσειν
τόπου του χουρισμού, τόση τρα-
ταν η πόκρα της Εινητχιάς.

Σιμά στουν καμό της μάνας ε-
σι κομός της γυναίκας ή της α-
τικίας π' απόμεινον ουπίσου, ου

τανός χουρισμός, η φίβγα δίχου-
ρισμα κι' ου παϊμός στουν αγύρι

«Την πέτρο όπου πάτησεις κι' μι
μέσ' τη βάρκα

Οέλου να πάνου να τη βρω να τη
μίσου δάκρυα.

— Ιικεί που πας αγάπη μου κι' κα-
θε ν' αρόξεις

πουλλές κουπέλλεις θε να δεις κι'
δα Ειχάσεις.

— Αν μι Ειχάσεις μάτχια μου κι' ο
άλλου τσίρι

σκάβου να σι πουλήσουνε στις
τχιός τα μέρη.

Να σι φουρέσουν σίδηρα κι' στου
καδένα

ν' αναστινάξεις κι' να λες πως τα
ρείς για μένα».

Για τις πιστές τις καρντσε
σαλαμκη την αγάπη ουμιλάει
πόρα κάτω του τραγουδι:

«Χουρίζει η μοίρα τους ανθρώπι-
να»

αηδόνια αλλάζουσε φωλιές
τα μάτχια γλέπουν άλλους τόπους μα
δεν αλλάζουν πως μου οι καρ-
ντιγίες.

Θα φύγω κόρη για τα Ξένα θα μακρυν-
θώ διαπαντός

εκεί θα ζω δυστυχισμένα γιατί θα εί-
μαι πάντα μοναχός.

Στουν τόπου που οι προυτοιδα θε να
φυτέψουν μουσμουλιά

για να κριμάσουν την ελπίδα που έ-
χου μέσα στην καρντιγιά.

Στουν ίοκιου της θε να κοιμούμι την
ιβουδιά της να ρουφώ

κι' όταν ισένα ενθυμούμι να τρώω
μούσμουλου σιτιφό.

Έρθι συ κιρός να χωριστούμε, έλα
να κλάψουμε τα ντιγιά

γιατί ου θός του ξέρει μόνον αν ι-
σους κι οι Ξαναϊδών.

Αν ήτανε να ταξιδέψεις να πας στα
Ξένα μακριά

δεν έπρεπε να μ' αγαπήσεις κι να μι
κάψεις φώς μου την καρδιά».

Τώρα υπάρχουν κι τα τηλέφωνα που
αμπερείς κι ουμιάς μι τουν άνθουπώ
σου ούδι ούδι.

Τότι μούγγι μι τα γράμματα συνου-
σύνταν κι' αυτά έκομαν απάνου απού
έναν μ'γαν νάρθουν.

Η Ελητηχιά ήταν πλανεύτρα κι τα
κόλη της παρόσυναν του Ελητηχίου
κι' αληγασυνούσαν την αγάπη του με
άλλες γυναίκες.

«Μαύρα μου χιλιδόνια για χρημηλώσαι
να γράψου ένα γράμμα κι μνια ψιλή
γραφή

να γράψου στην αγάπη να μι με καρ-
τερει

σα θέλει ας ας καρτιρέσει σα θέλει ας
παντριφτεί.

Ιδών στα Ξένα πούρθε ιδών παντρεύτηκα
Πήρα γυναίκα Φράγκα μαγίστρα πιθηρδ
μαγεύει τα καράβια κι' όλα τα κινητά
μη μάγιψιν κι' μένα κι' δεν εμπορώ
ναρθώ

σύντας κινήσου νάρθου αέρας κι βρουχή
όντας γυρίσου ουπίσου ήλιους κι Ξι-
ασιγιά».

Κι μετά άλλη αγαπητικά που από-
κάνειν μοναχιά κατέβλεπεν στ' ακρο-
γάλι κι ουτεύσαν του κύμα για του
Μενέλαου:

«Κύμα λευκόν μην είδες οι τούτα τα
πιαλήη

έναν ταξιδιωτήν ουραϊούν κι Ξανθόν.
Ω αν τον ίδεις κύμα για πές μου πού
υπάγει

και δώσ' μου την ελπίδα σου να εύρου
βοηθό.

Αν με τα δάκρυά του σε έβρεξεν ω
κύμα

επέ μου να οι βρέξου μι δάκρυα κι γώ
Μενέλαος καλείται γλυκό του όνομα
του

όταν τουν ενθυμούμι στους ουρανούς
πετώ».

Κι' ου Ξινητιμένους αδαρφός κλαίει
πικρά μιτανισμένους στα Ξένα, για-
τί ακότουμεν την αδαρφή του που την
είδεν στηνγκαλά του φίλου του κι
πεισπαθήσει να παρηγουρέσει τη μάνα
του.

«Μην κλαίς μονούλα μου γλυκειά κι
μην παραπονιέσαι

η αδαρφή μας είθιλειν να μας ιξυτι-
λίσει

γι' αυτό μονούλα μου γλυκειά δεν έ-
πηρει να ζήσει.

— Κι μέσ' του σπιτί εφινει άλλουνους
κι γλεντούσε.

Όταν την είδα μάνα μου μαράθηκα σα
φύλλου

κι' αγκαλιασμένη ήτανε μ' ένα δικό μου
φίλου.

— Τη βάρισα μέσ' την καρδιά κακιά
ήταν ώρα

γι' αυτό γλυκειά μονούλα μου κλαίγει
σι Ξένη χώρα».

Κι' άλλου τραγουδι στη Νόουστα για
του Ελητηχίου του όντρα, του αραβουνα-
στικού κι τ' αγαπημένου λέει:

«Φεύγεις κι φεύγεις μάτχια μου φε-
ύγεις παρηγουργιά μου

φεύγεις κλειδί του ρολογιού π' ανοί-
γεις την καρντιγιά μου.

Θάρθεις που θάνει άλλους κιρός θα αλ-
λάξουνε τα χρόνια

θα με ζητείς μα θα με βρεις μέσα στου
κρύου χώμα».

Τώρα αυτά φαίνονται σαν ίνουρα
γιατί στην Αμερική παγαίνεις οι ινιά
ώρεις μετ' σιρόπλανου κι όχι σι δικα-
πέντι είκοσι μέρεις όπου τότε μι του
πλέρου.

Κι του χειρότηρου πράγμα στα Ξέ-
να είναι η μοναχουσύνη διχους τ' α-
γαπημένα ηρουσάματα, κι' ου παθός
παρακαλάει του άστριου

«Μ' ένα μικρό κοϊκάκι αρμένιζα ου κα-
ημένος

στου πέλαγου τις θάλασσες χουρίς να
γλέπου γης

μόνη ελπίδα εν' άστριου στου δρόμου
μ' ουδηγούσειν

κι με παρηγουρούσειν κι χαίρουμουν
πουλύ.

Άστριου λαμπρό μου άστριου τη νιότη
μου λυπήσου

κι μη μ' αφήνεις έρημουν στα Ξένα κι
χαθώ».

Άλλους μοναχός τραγουδάει στα
Ξένα:

«Ξένους είμι κι' ήρθα τώρα κι' απου

μέρους μακρυνό
κι κανέναν δε γνωρίζου ουρέ που να
μείνουν μνια βραδιά.

Τρουγιουρνών κι γω ου καημένους μέσ'
τα έρημα βουνά

κόνου τα πουλιά παρέα ορέ κι τα πεύ-
κα συντρουφκιά».

Υπάρχει αμδ στου τραγούδιου της
Νόουστας κι' ου Ξένους που αραδι-
ζει την αγάπη του κι που ξέρει πού να
τη βρει κι' ας είναι κι μοναχός.

«Ιγώ είμι Ξένους κι' ουρφανός πάντα
γυρίζου μοναχός

κι του δρόμου δεν ιξεύρου την αγάπη
μου να εύρου

κι παίρνου του στρατί - στρατί γαλανου
μάτα κι Ξανθή

ερ στρατί του μονουπάτι βάσανα πό-
χει η αγάπη.

Κι του στρατί μι έβγαλειν στις αγάπης
μου την πόρτα

που την ίξηρα απού πρώτα».

Τα βάσανα, τις πίκρες κι τους καη-
μούς της Ξινητηχιάς τα τραγουδάει κι
του τραγουδι του Μπουγιατζή που α-
ρώστησειν κι τόβειν μαύρα απ' τη
Ξινητηχιά Στου τέλους του τραγουδι
λέει:

«Ου Ξένους εις τη Ξινητηχιά ήρπει να
βάζει μαύρα

για να τιριγιάζει η φουρησιό μι της καρ-
ντιγιάς τη λαύρα»

Ύστερος απ' του χαλασμού της Νιό-
ουστας στα 1822 πουλοί Νιόουστινοί
έφυγαν για να πουλιμήσουν για πουλ-
λά χρόνια σ' άλλα μέρη της Ελλά-
δας. Κι' όντας ήρθειν του Ιλληνικό υ-
πηρητούσαν πουλλά χρόνια στρατιώται
όπου λέει κι του τραγουδι:

«Σερόντα χρόνια στου στρατό στη Λά-
σα κι στου Δημουκά

μες στα λουργιά βαλμένους πόσα υπό-
φιρο ου καημένους.

Κανείς δεν ήρθειν να μη δει τρέχουν
τα δάκρια μου βρουχή

κανείς απ' τους δικούς μου συγκινείς
κι' αξάδαρφούς μου

κανείς δεν ήρθειν να μη δει τρέχουν
τα δάκρια μου βρουχή

το σάλι μου σπούνι όσπρου παχουλό
μαρμυούνι.

— Ξένιμ' στα Ξένα πώς πιρνάς ποιός
μαγειρεύει κι δεσινάς

ποιός στρώνει κι κοιμάσει κι για μένα
δε θυμάσει.

— Ξένιμ' του μαντιλάκι σου καημό που
τόχει η αγάπη μου

στείλτα να οι του πλύνου μι τα δάκρυα
που χύνου.

— Παίρνου την κουβερτούλα μου καμόν
πόχει η καρδούλα μου

(Συνέχεια στη σελίδα 40)

Η πέτρα στη ζωή του λαού μας

Πετροχτισμένα είναι τα Μακεδονικά σπίτια. Πλακοστρωμένες οι αυλές και τα πεζούλια τους.

...Αυτά τα σπίτια τα ψηλά, τα μαρμαροστρωμένα με τις μεγάλες τις αυλές και τις πλακοστρωμένες... λέει το τραγούδι.

Πλακοστρωμένα επίσης είναι τα πατώματα στις εκκλησίες και στους νάρθηκες. Από πέτρα κι από λιθάρι είναι το χωράφι κι ο τάφος των βουνίσσιων. Από πέτρα κι από λιθάρι είναι και τα γκαλντερίμια στους δρόμους. Δίκοια ο Λοϊκός τραγουδιστής ανησυχεί για τ' άσπρα πόδια της καλής του:

Δεν είναι κρίμα κι άδικο αυτά τ' άσπρα ποδάρια να περπατούν ξυπόλυτα στις πέτρες, στα λιθάρια:

Από πέτρα του βουνού είναι καμωμένες οι βρύσες στα χωριά με τις σκαλιστές νεράιδες και τις γιρλάντες, όπου πάνε και πλένουν οι δροσάτες χωριανές και παίρνουν νερό στα «μπούκλια» και στα κανάτια.

Στην πέτρα σπάνω ντόπιοι χτίστες και λιθοξόοι πεπεισμένοι παλεκούνε την αγάπη για τον τόπο τους.

Να πελεκήσω μάρμαρο, να βγάλω κρύα βρύση νο παν οι άσπρες για νερό κι οι όμορφες να πλύνουν να πλύνουν τα ποδάρια τους, τους άσπρους τους λαιμούς τους...

Λέει ο Καστανοχωρίτης λαϊκός ποιητής, ενώ άλλος ποιητής και τραγουδιστής από τα Καστανοχώρια, υποσχεται:

...Θα σε φκιάσω κυπαρίσσι, μαρμαρένια κρύα βρύση νάρχουνται οι ξανθές να πλένουν μαυρομάτες να λευκαίνουν...

Από πελεκητή πέτρα ακληρή είναι μαστορεμένα τ' αρχοντικά σπίτια στα ορεινά Νυμφαία που φαντάζουν πανέμορφα. Γι' αυτό και το ευχετικό τραγούδι που ακούγεται το βράδυ των Χριστουγέννων, λέει:

Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό, πέτρα να μη ραγίσει κι ο νοικοκύρης του σπιτιού, χίλια χρόνια να ζήσει...

Η πέτρα —είπαν— είναι η παίηση της Ελλάδας. Από πέτρα έγιναν η ιστορία και η δόξα της. Από πέτρα είναι καμωμένα τ' αρχαία μνημεία, οι ναοί και οι βωμοί των θεών της. Σε πέτρες επάνω έγραψαν ο Θεός τις δέκα εντολές. Βράχο χτύπησαν και ο Μωυσής στην έρημο για να δώσει νερό στο Ισραήλ. Σε βράχο επάνω λάβεψαν και τον τόφο του Χριστού και είναι σ' όλους μας γνωστός ο λιθος του αναθέματος και η ανθρωποκτονία δια λιθοβολισμού.

Και στη δημοτική μας παίηση πλούσια είναι η παρουσία της πέτρας:

Κάτω στ' αφράτο μάρμαρο, στ' αφράτο το λιθάρι άγουρος πέτρα πελεκά με τόνα του το χέρι.

Ξανθή κόρη εδιάβαινε και τον καλημερνόει:

— Αγόρι μ', πούν' το χέρι σου και πελεκάς με τόνα;

— Κόρη ξανθήν εφίλησα και μούκοψαν το χέρι με τη φιλέουσα κι άλλη μια, κι με μούκοψαν και τ' άλλο.

Σ' άλλες περιοχές ακούγεται έτσι:

Κάτου στ' αφράτου μάρμαρου, στ' αφράτου μαρμαρίτσι άγουρους πέτρα πιλικάει μι τόνα του το χέρι.

Κόρη ξανθή εδιάβαινε κι τουν καλημηνάει:

— Άγουρο μ', πούν' το χέρι σου κι πιλικάς μι τόνα;

— Κόρη ξανθήν εφίλησα κι μούκοψαν το χέρι με την φιλέουσα κι άλλη μιά, κι με μούκοψαν κι τ' άλλο.

Αλλού τ' ακούμε με το λόγιο αυτό:

Ακούς εσύ μανούλα μου τουν άγουρουν τί λέει: Κόρη ξανθήν εφίλησε και τούκοψαν το χέρι

Της Ιφιγένειας Διδασκάλου

και σύ, πώς τα ξανθά μαλλιά, με λέεις δεν μου πρέπ

Στην Αρναία της Χαλκιδικής ο λαϊκός τραγουδιστής προσθέτει τους δικούς του στίχους και μας δίνει την ερμηνεία:

Αγόρους πέτρα πιλικάει μι τόνα του το χέρι

— Αγόρι μ', πούν' το χέρι σου κι πιλικάς μι τόνα;

— Παπαδοπούλα φίλησε κι μ' έκουψαν το χέρι με τη φιλέουσα κι άλλη μια κι με μ' έκουψαν κι τ' άλλο. Κι με μ' έρριχναν στη φυλακή να κάνου τριάντα χρόνια να κάνου πήχης το μελλιά κι πιθανές το νύχια.

Σ' ερμηνεία χωριά μας, προτού ξεκινήσει η πηγή του γαμβρού, για να πάρουν τη νύφη από το σπίτι της για να γαμπρού προστάζει τον γιό της:

Άσπρε σταυραητέ μου, για κοντοκαρτέρει να πατήσεις πέτρα, ν' ανεβείς λιθάρι για να καρβαλικάψεις...

Να πατήσει πέτρα, ν' ανεβεί σε λιθάρι, όχ για να καρβαλικάψει πιο εύκολα, αλλά για νόναι στέρεος κι ο μασ του σαν την πέτρα και σαν το λιθάρι.

Μια φορά κι ένα καιρό, ένα από τα πιο παλιά παιχνίδια των αγοριών ήταν το ρίξιμο του λιθορριού. Έλα κι με το παινέσουσε τούτο το παλληκάρι οπόχει πλάτες γι' όρματα κι αρμούς για το λιθάρι. Λέει και το τραγούδι. Αλλά το ρίξιμο του λιθορριού δεν ήταν μόνο δείγμα παλληκαριότητας κι αντρεκωσύνης, ήταν «δοκίμιν» της αγάπης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει σ' αυτό το δημοτικό τραγούδι:

Μέσα στο περιβόλι μου, στη μέση της αυλής μου μάρμαρον έχει ο αφέντης μου, δοκίμιν της αγάπης. Κι όποιος βρεθεί και πιόσει το κι οπίσω του το ρίξει εκείνος είν' ο άντρας μου κι εγώ είμαι η παθητή του.

Από τα πιο αγαπημένα επίσης παιχνίδια των αγοριών στα περασμένα χρόνια ήταν ο πετροπόλεμος. Στην νομή, οι νεαροί Αι-Γιωργίτες πάντε -έξη φορές το χρόνο, αναφερον, πάνουνταν σε πετροπόλεμο με τους νεο-Λίκοις της Παναγιάς, επειδή δεν ανάχανταν κομπάρσοι τους να λένε, δηλαδή, ότι ήταν πιο εξελενοί κα προσδευτικοί από κείνους. Αυτό βέβαια στα λίγα χρόνια. Αλλά και σε κάθε χωριό τ' αγόρια της συνοικίας, συχνά πόνονταν σε πετροπόλεμο με τ' αγόρια της άλλης συνοικίας. Όταν μάλιστα πόνονταν σε πετροπόλεμο Ελληνόπουλα με Τουρκάκια, έ, τότε έπαυε διατάξει ελληνού —θα λέγαμε— πολλόμου με σύ με στρατιωτικό. Αλλά και στον τόπο δεν έμενε και από το παιδί. Με τραύματα όμως στο κεφάλι, στα πόδια και πολλές φορές και ματωμένα ήταν τα πιο πολλά.

Το κορίτσι του καιρού εκείνου προστάδων το παιχνίδι με τις παταμισίες πέτσες τις «πεντεπέτρες», ή «τόβλα» όπως τ'όλεγαν. Με πέτρες επίσης έπαιζαν και «τρέδες» και το «ενόπειρο», το «γκουγκουλάκια», «κουρσά», τον «μυρλο» και τα «σκολαβάκια» στη λίβα. Κι όταν θέλανε να διασκεδύσουν με το μπέρδεμα

γλώσσας, λέγανε το καθαρογλώσσισμο:

«όσπρη πέτρα, Ξέσπρη κι από τον ήλιο Ξέσπρηπρότερη».

Με ποταμίσιες πέτρες οι νοικοκυρές σκεπαζαν το κοδί με το τυρί και το «κιούπια» με τα τουρσιά και τα εβώε καθώς επίσης και την σταφυλαρχιά. Στα πέτρινο γουδι κοπάνιζαν τον καφέ και το μπλιγούρι, στις πέτρες της ακρολημνιάς οι Καστοριανές κοπάνιζαν τα «σπρόνια» τους (τα ρούχα).

Πέτρες μαζεύει η χαροκαμένη γυναίκα και με αυτές πετροβολάει τη θάλασσα:

Μαζεύει πέτρες στην ποδιά, λιθάρια στο μαντήλι

τη θάλασσα πετροβολάει, τη θάλασσα μαλώνει!...

Με πέτρες και τρόχαλα και η χαροκαμένη μάνα Ξεσπάει: Βάνει τις πέτρες στην ποδιά, τα τρόχαλα στον κόρφο πετροβολάει τη θάλασσα και τροχαλάει το κύμα...

Αλλά και στις παροιμίες μας η θέση που κατέχει η πέτρα είναι σημαντική. «Κάθε πέτρα στον τόπο της είναι βαρύτερη» —λένε— για να δηλώσουν, ότι κάθε άνθρωπος στον τόπο του έχει αξία.

Πίνουν το πρώτο κρασί της χρονιάς, και ευχαριστή-μενοι που το δοκίμασαν, εύχονται: «Στην πέτρα να φυτρώνει!» Νάναι δηλαδή τόσο άφθονη η παραγωγή των σταφυλιών, ώστε να φυτρώνουν ακόμα και στην πέτρα.

Τυχαινει πολλές φορές να συναντά κανείς κάποιον ο' όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις της ζωής, οπότε του κολάουει: «όποια πέτρα κι αν σηκώσεις θα τον βρεις»!

Αι δούτε κάποιον ισχνό κι αδύνατο, μουμευρίζουν οίγονό: «αυτός βουσκάει στα μάρμαρα»! Όταν κάποιος επό σεβαστό λόγο φύγει και δεν ξεναγουρίζει, «πέτρα έρριξε», λένε. Αλλά κι όποιος θέλει να δηλώσει πως δεν πρόκειται να ξεναγουριέει εκεί, λέει: «πέτρα θα ρίξω πίσω μου».

Συμβαινει κάποτε το φταίξιμο ενός να το πληρώνουν όσκα, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα. Απ' αυτό και η παροιμία: «Ένας παλαβός έρριξε μια πέτρα στου πηγάδ', χιλιοι γινούσ'κοι δεν τ' βγάν»!

Για αντρόγυνο ή συνεταίρους με σκληρό κι οπότομο χαρακτήρα, που κατ' ουδένα τρόπο συμβιβάζονται, λένε: «Δυό σέρτικες πέτρες αλεύρι δεν κάνουν». Κι επειδή, για να γίνει καλή μια δουλειά χρειάζεται συνεργασία, λένε κι αυτό: «Δυό πέτρες κάνουν τ' αλεύρι».

Για κείνους που δεν προκόβουν επειδή τους λείπει η υπομονή να ασχοληθούν σωστά με μια δουλειά, λένε: «Πέτρα που κυλάει μούσκραν δεν πιάν». Κι αλλοίως: «Στρώγ γυλη πέτρα θεμέλιο δεν πιάνει».

Υπάρχει μια παροιμία που λέει: «Σαν θέλεις να ρίξεις πέτρα, το υστερνά της μέτρα». Δηλαδή, πριν αρχίσεις κάποια επιχείρηση, πρέπει να αναμετρήσεις τις συνέπειες που είναι ενδεχόμενα να έχεις.

Είναι σκληρό υλικό η πέτρα, εύθραυστο και χωρίς ζεστασιά, όταν όμως δουλεύεται από άξια χέρια και επιηδεία, όταν επεξεργαστεί με υπομονή και με μεράκι από χέρια ταλαντούχου τεχνίτη, τότε χάνει κάθε της σκληρόδα κι αντίσταση, υποτάσσεται στη βούλησή σου και βγαίνει αληθινό κομψοτέχνημα.

Η πέτρα, όπως ξέρουμε, αλλά κι όπως διαβάζουμε, στις ββλίες, στον τόπο μας δουλεύτηκε πριν από χιλιάδες χρόνια. Κι όχι μόνο η κοινή πέτρα, αλλά και η πολύτιμη και η ημιπολύτιμη πέτρα, σε τέτοια έκταση και με τέτοιο επηυχία, που έγινε γνώρισμα εθνικό του λαού μας.

Μοναδικά έργα τέχνης, ανεκτίμητης αξίας έγιναν από πέτρα και δόθηκαν στην ιστορία του πολιτισμού του ανθρώπου. Και σε να μην έχουν περάσει χιλιάδες χρό-

νια, στην Κρήτη οι σημερινοί τεχνίτες της. Ξαναζωντανεύουν την πανόραχη τέχνη των προγόνων τους με το ίδιο υλικό, στα ίδια τ' αχνάρια, στον ίδιο τον τόπο. Φιλοτεχνούν μικρά φορητά έργα τέχνης για διάφορες χρήσεις και προορισμούς και με τέτοια επιτυχία, που θαρρείς, είναι δ'δυμα αδέρφια μ' εκείνα τ' αρχαία αριστουργήματα. Συνεχίζουν την προγονική και ξεχασμένη εκείνη δουλειά, οι σημερινοί τεχνίτες της Κρήτης, σε να μην περάσαν, όχι χιλιάδες χρόνια, αλλά ούτε μέρες από τότε που ο τελευταίος Μινωίτης λιθοέοος άφησε στην ιστορία τα εργαλεία του και την τέχνη του.

Οι βιτρίνες στα καταστήματα είναι κατόμεστες από μικροαντικείμενα πέτρινα, κομψοτεχνήματα από αλάβοστρο, όνυχια σεατίτη ή γυψόπετρα, από κρύσταλλα, αμέθυστα, σμάττ κι ένα σωρό άλλες πέτρες, μαλακές ή σκληρές.

«Η απίστευτη δύναμις της κληρονομικότητας —σημειώνει ο γλύπτης κ. Βόσος Κοπαντοής— οι μυστηριακές καταβολές και επιδράσεις στο εθνικό κύτταρο, έλυσαν όλα τα μάγια και ανάστησαν όλη την παράδοση, όλα τα μυστικά και τα τεχνάσματα της ξεχασμένης τέχνης. Και από τη μια μέρα στην άλλη, οι καταπληκτικοί τεχνίτες δημιουργήσαν μια νέα ρωμαλέα βιοτεχνία, την προγονική και ξεχασμένη δουλειά της κατεργασίας της πέτρας.

Αταβισμό το λεν επιστημονικά, δαιμόνιο ελληνικό το λένε οι άλλοι. Όπως κι αν είναι, σε είναι ευλογημένο, γιατί πράγματι είναι θεϊκό»!

Και στις προλήψεις του λαού μας συναντούμε τις πέτρες, τόσο τις πολύτιμες, όσο και τις ημιπολύτιμες. Ακόμα και στις δοξασίες μας.

Για να μη ματιάζονται λ.χ. τα βρέφη οι μητέρες τους για φυλαχτό το φοράνε μια γαλάζια πέτρα.

Φυλαχτά από πέτρες χρησιμοποιούσαν και οι αρχαίοι μας πρόγονοι, αλλά από πολύτιμες πέτρες. Επίσης οι αρχαίοι Αιγυπτίοι συνύθιζαν να φορούν φυλαχτά από πολύτιμες πέτρες, σε διάφορες παραστάσεις, ανάλογο με τις διάφορες ιδιότητες που απέδιδαν σ' αυτές. Οι πρόσινες πέτρες συμβόλιζαν τη νεότητα και την πίστη. Ο αιματίτης χρησιμοποιούνταν σαν υπνωτικό. Ο κάλοϊς ανασκοφίζε ο ιαίό τα δεινά του έρωτα. Ο άσπρος χαλαζίας προκαλούσε πλκύτο, σ' ίασις ήταν φάρμακο για την τύφλωση κ.α.κ.

Στην Κρήτη και στη Μήλο οι μητέρες που θηλάζουν φοράνε οπάλιο, γιατί πιστεύουν πως αυτό τους φέρνει άφθονο γάλα. Αλλά και στην αρχαία Ελλάδα πίστευαν πως τα οπάλια προκαλούσε γάλα στις μητέρες που θηλάζαν. Συνήθιζαν επίσης και χάραζαν πάνω σε πολύτιμες πέτρες διάφορες συμβολικές παραστάσεις. Ο Ηρακλής λ.χ. συμβόλιζε την υγεία, η Αφροδίτη τον έρωτα, ο Ερμής τον πλούτο και ο Απόλλων έδιωχνε τον έρως κακό.

Στα χρόνια του Μεσοίωνα οι διάφορες δοξασίες γύρω από τις μαγικές ιδιότητες που είχαν οι διάφορες πέτρες, δεν ήταν πιστευτές μόνο από το λαϊκό στρώμα, αλλά και μεταξύ των μορφωμένων ανθρώπων, σε τέτοιο σημεία μάλιστα που ήταν σωστός παρολογισμός.

Και οι Χαλδαίοι πίστευαν τόσο πολύ στις μαγικές και μυστηριώδεις ιδιότητες που είχαν οι πολύτιμες πέτρες, για να τους προφυλάγουν και νεκρούς ακόμα. Σε πολλούς τάφους της Χαλδαίας βρέθηκαν πολύτιμες πέτρες με εγχάρακτο το όνομα του κατοχού.

Κι εδώ, θα κλείσουμε το θέμα μας, με τη γνωστή σε όλους μας ευχή: «Πέτρα να πιάνετε και μάλομο να γίνεται» και στη ντοπιολαλιά του Βοίου: «πέτρα να πιάνε μάλομο να γένιτι»!

« ΝΙΑΟΥΣΤΙΑΝΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ »

Όπως όλες οι γιορτές έτσι και η μεγαλύτερη της Χριστιανοσύνης, η Πασκαλιά, είχε το ιδιαίτερο χρώμα της στην παλιά Νιάουστα.

Η τελευταία αρτίσιμη μέρα ήταν της Δεύτερης Αποκριάς που έκλεινε με τη Χάσκα του αυγού. Από τα πρωί της Καθαράς Δευτέρας άρχιζε η Μεγάλη Σαρακοστή, με μια τρομερή νηστεία. Μοναδική διακοπή ήταν η μέρα του Ευαγγελισμού που όλοι έτρωγαν ψάρι.

Δυό Σάββατα πριν το Πάσχα γιορτάζονταν ο Φτωχοδόζορος, και ένα πριν, δηλαδή παρμονή Βαίων, ο Αρχον-

Του Τάκη Μπαίτσου

τολάζορος. Τις μέρες αυτές έρχονταν οι Λαζαρίνες, γυναίκες παγάνες, που τραγουδούσαν και χόρευαν για μικροφλοιδωρήματα. Γνωστό ήταν το τραγούδι τους:

Λαζαρίνα Λαζαρκώ

Ιγκρα - ιγκρα ντε βουϊκό

άλλαξ' το κι φόρια' του

κόκκινου κι πράσινου.

Την Κυριακή των Βαίων θα είναι όλοι στην εκκλησία. Εδώ θα μοιράσουν βάγια από δόφνες, και όλη μέρα οι άνθρωποι έχουν από ένα κλωνί στο κεφάλι τους. Γυρίζοντας στο σπίτι έβαζαν πάνω απ' την εξόπορτο ένα κλωδάκι δόφνης καθώς και σ' όλες τις εσωτερικές πόρτες του σπιτιού. Το υπόλοιπο θα το βάζαν στο εκάνισμα. Μ' αυτό θα καπνίζονταν όταν αρρώσταιναν για να τους φύγουν τα κακούδια. Το μεσημέρι φαγητό όλων ήταν η οούτσα και ο νταβάς με γκριβαδι. Το βράδυ όλοι στην εκκλησία όπου δοχίζαν το πάθρ και μαζί τους η αυστηρότατη νηστεία. Όλο νερόβροστα.

Τις πρώτες μέρες της Μ. Εβδομάδος πέρα από τις θρησκευτικές ακολουθίες που παρακολουθούσαν με πλήρη κατανύξη, οι νυκοκυρές καθάριζαν τα σπίτια τους με ιδιαίτερη προσοχή.

Το βράδυ της Μ. Τετάρτης έβαφαν τρία αυγά. Από αυτά μετά την Αναστάσιμη ακολουθία όπου τα παίρναν μαζί τους, τα ένα προορίζονταν για το εκάνισμα όπου θα έμενε όλο το χρόνο. Τα περσινό αυγό θα το πήγαινε να το θάψει, με μεγάλη ευλάβεια ο νοικοκύρης στο ομπέλι του.

Το πρωί της Μ. Πέμπτης η μόνα με το ένα απ' τα τρία αυγά θα τριγύριζε υγιίζοντας τα προσωπάκια των παιδιών λέγοντας:

« Άσπρου κόκκινου σαν τ' αυγό ».

Την ίδια ώρα θα κρεμάσει και μια κόκκινη κλωστή ή ένα μαντήλι, που βόφθηκε μαζί με τα τρία αυγά κόπου ένω στο παραθύρι ή στο μπαλκόνι. Ίσως αυτή η συνήθεια είχε τις ρίζες της στην Παλαιά Διαθήκη όπου οι Εβραίοι έβαφαν τις πόρτες τους κόκκινες για να ξεχωρίζει ο Άγγελος και να μη πάθουν τίποτα τα παιδιά τους. Στη συνέχεια θα βάψουν και τ' άλλα αυγά και θα κάμουν τα κουλάκια. Με το ίδιο κόκκινο μπακάμι θα βάψουν και τα σέγκα των μικρών που είναι και το βασικότερο παιχνίδι τους. Αυγά θα βάψουν κάθε Πέμπτη μέχρι την Ανάληψη.

Στην πρωινή λειτουργία της Μ. Πέμπτης θα κοινωνήσουν πολλοί. Σήμερα θα βγουν και τα κορίτσια για την εκκλησία. Το βράδυ σε συγκινητικότατη ατμόσφαιρα θα δια-

βάσει ο ποπός τα δώδεκα Ευαγγέλια, και θα βγει ο Χριστός Αργότερα όταν ήρθε το ηλεκτρικό την ώρα της εξέδου έσβησαν τα φώτα των πολυελαίων. Μετά την ακολουθία θα έμεναν οι γυναίκες οι οποίες θα φύλαγον όλη τη νύχτα το Χριστό και θα μοιραλούσαν τρεις φορές, κροτώντας στα χέρια τους κεριά, με το μοιρολόγι της Παναγίας, μοναδικό στο είδος του στην πόλη μας.

Σήμερα μούρος ουρανόσ, σήμερα μαύρη μέρα

σήμερα όλοι θλίσουντι κι τα βουνά λυπούντι.

Σήμερα έβαλαν βουλή οι άνουμοι οι Ουβραίοι

για να σταυρώσουν του Χριστό τουν πάντουν Βασιλέα.

Ο Κύριος ηθέλησιν να μπει στου πιριβόλι

να λάβει δείπνουν Μυστικόν για να τουν λάβουν όλοι.

Κι η Παναγιά η Δέσποινα καθόνταν μοναχή της

τις προσιυχές τις έκανι για του μουνουγινή της.

Φουνή της ήρθη ΕΞ ουρανού, απ' αρχαγγέλου στόμα.

— Σώπασι κυρά Δέσποινα κι μην πουλυδακρύζεις

κι τουν υγιό σου πιάσανι κι στα βουνά τουν νάνι

Τουν παν, τουν παν, τουν παιδιαν, τουν παν τουν τυρανούσαν

κι είπυ Πλάτου τες αυλάς ικεί τουν εκρατούσαν.

Σώνευν κυρά μου οι προσιυχές σώνουν κι οι μιτάνοιες

κι τουν υγιό σου πιάσανι κι στου χαλκιά τουν νάνι.

— Χαλκιά, χαλκιά φκιάσι καρφιό, φκιάσι τρία πηρούνια

κι ου χαλκιάς δε δέχτηκιν να φκιάσει ούτι ένα

κι ου γιούφτους ου παρόνουμες πιάνει κι φκιάνει πέντι.

— Συ Φαραξέ που τα φκιάσεις πρέπει να μας διδάξεις.

— Ιγώ που σας τα έφκισσα ιγώ δα σας διδάξου.

Βάλνι τα ντυγύ στα χέρια του, τ' άλλα τα ντυγύ στα πόδια

του πέμπτου του φαρμακιρό βάλνι του στην καρντιγί του.

να τρέξει αίμα κι νιρό να πληγουθεί η καρντιά του.

Κι η Παναγιά σαν τ' άκουσιν έπισιν κι λιγώθη

στάμνις νιρό τη ρίξανι τρία κανάτια μέρου

κι τρία με ρουδότσουμου για να της έρθει ου νούς της.

Κι σαν της ήρθη ου λουγιμός κι σαν της ήρθη ου νούς της

Ζητάει μαχαίρι να σφαχτεί φουτχιά να πάει να πέσει

Ζητάει γκρεμό να γκριμιστεί για του μουνουγινή της.

Έναν υγιό μουνουγινή κι κείνουν Σταυρουμένου.

Η Μάρθα η Μαγδαληνή κι του Λαζάρου η μάνα

κι του Ιακώβου η αδερφή οι τέσσαρις αντάμα

έπισαν του στρατί - στρατί, στρατί του μουνουπάτι

κι του στρατί τις έβγαλιν μέσ' του ληστού την πόρτα

— Άνοιξι πόρτα του ληστού κι πόρτα του Πιλάτου

κι η πόρτα 'πού του φόβου της ανοίγει μοναχή της.

Τηράει διειδιά, τηράει ζιρβά, κανέναν δε ννουρίζει

τηράει διειώτιρα βλέπει τουν αγια Γιάννη.

— Άγιε μου Γιάννη Πρόδρομι κι βαφτιστή του γιού μου

μην είδης τουν υγιόκα μου κι τουν διδάσκαλό σου.

— Δεν έχου στόμα να στου πώ, γλώσσα να σι μιλήσου

δεν έχου χειρουπάλαμα, για να σου τον εδείξου.

Βλέπεις ικείνουν του γυνιό, τουν παραπονημένου

όπου φορεί στην κεφαλή αγκάθινου σιφόνι

όπου φορεί πουκάμισου στου αίμα βουτηγμένου

ικείνους είνι ου γιόκας σου, κι ου μουνουγινης σου.

Κι η Παναγιά πλησιάζει, γλυκά τουν ουμιλούσιν.

— Δε μου μιλάς πιδόκι μου, δε μου μιλάς πιδί μου.

— Τι να σου πώ μανούλα μου που διάφουρου δεν έχει.

Μόνου του Μέγα Σύββατου κουντά στου μισουνήχτι

που δα λαλήσει ου πιτεινός σημαίνουν οι κομπάνις

σημαίνει ου Θιός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα ουράνια
Η Μάρθα κι η Μαγδαληνή κι του Λαζάρου η μάνα
σημαίνει κι η Αγία Σουφκιά, μι τρεις χρυσές καρπάνες
κι όποιους τ' ακούσει σάωζητι κι όποιους του λέει αγιάζει
κι όποιους του καλουσκιφτεί Παράδεισους δα λάβει
Παράδεισους κι λιβανούς, απού τουν Άγιουν Τόφου.

Στη συνέχεια και ως τις πρωινές ώρες τα κορίτσια
σπόλζαν τον Επιτάφιο. Μάλιστα υπήρχε και συναγωνισμός
να ό ενορία θα κάνει τον καλύτερο. Πολλοί πήγαιναν και
στα Εσκκλήσια για να βγάλουν το Σταυρό και τον επιτά-
φιο.

Τη Μ. Παρασκευή όλοι με το καλά τους στην εκκλη-
σιό. Σήμερα όλη μέρα η καρπάνα θα χτυπά πένθιμο. Οι
γυναίκες θα γυρίσουν σ' όλες τις εκκλησιές να δουν τους
επιτάφους και να περάσουν κάτω από αυτούς. Πολλοί
σημερα δε θα φον όλη μέρα, Σήμερα θα σφαχτούν και τ'
αλλά τα οποία νωρίτερα είχαν βαφεί κόκκινα στη ράχη
και τα κάνουν ένα σταυρό κόκκινο στο κεφάλι. Σήμερα θα
σταλούν τα δώρα στις αρραβωνιαστικές και τα κουμπα-
ρούς. Απαραίτητα ήταν η λαμπάδα, το κουλίκι και τ' αυ-
γά. Η έξοδος του επιταφίου γίνονταν αργά το βράδυ και
περιφέρονταν στο καθιερωμένο δρομολόγιο, στα σύνορα
της κάθε ενορίας.

Το Μ. Σάββατο οι ετοιμασίες κορυφώνονταν. Οι κοι-
καυρές ετοιμάζαν τον καθιερωμένο νταβά με το αρνί και
τα κρεμμυδάκια και τον σφράγιζαν στο σπικτό φούρνο με
κόκκινο χώμα, αφού προηγουμένως τον έκαιγαν καλά. Τα
παιδιά ετοιμάζαν το κλειδιά και τα μπουρλότα.

Το βράδυ στις 11 ο κρόχτης περνούσε χτυπώντας
τις πόρτες της ενορίας μ' ένα ξύλο, για να ξυπνήσουν οι
ενοριτες. Με το χτύπημα της καρπάνας έπρεπε όλοι να
κινήσουν για την εκκλησιό που θ' ακούσουν τον καλό το
λόγο, κρατώντας τρανές λαμπάδες.

Με το «Δεύτε λάβετε φως...» όλοι έβγαιναν έξω ό-
που σε μια εξέδρα θ' ανέβαιναν οι παπάδες κι οι ψαλτά-
δες με την εικόνα της Ανάστασης. τα Άγια και τα Λά-
βαρα. Με το «Χριστός Ανέστη» άρχιζαν τα παιδιά της
ενορίας να χτυπούν γρήγορα την καρπάνα και άλλα να
ρίχνουν όπλα, κλειδιά και καβατούρες. Ο παπα-Γιώργης
Λαμπινιάς ψέλνοντας έρχινε πρώτος, με τον καραντά που
είχε πάντα μαζί του. Τώρα γίνεται και η πρώτη τοιούκη
των αυγών.

Επιστρέφοντας η ακολουθία με την εικόνα της Ανά-
στασης, στην εκκλησιό εύρισκε την πόρτα κλειστή και σ-
κούγοντον τα εξής:

παπάς: Άρτε πύλας οι άρχοντες ημών
και επάρθητε πύλαι αιώνιοι
και εισελεύσεται ο βασιλεύς της δόξης.

από μέσα ο καντηλανάφτης:
Τίς εστίς ούτος ο βασιλεύς της δόξης;

παπάς: Κύριος κραταιός και δυνατός
Κύριος δυνατός και πολέμιος
Κύριος των δυνάμεων

Αυτός εστίς ο βασιλεύς της δόξης.

Τότε ο παπάς σπρώχνοντας με το Ευαγγέλιο όνοιγε
την πόρτα και έμπαιναν όλοι μέσα ψάλλοντας το Χριστός
Ανέστη. Και κάθονταν ως την απόλυση μέχρι τις 3 το
πρωί και πολλοί κοινωνούσαν.

Στη συνέχεια επέστρεφαν στο σπίτι με το Άγιο φως.
όναβαν τις καντήλες και έσβηναν τις λαμπάδες στο ντέγκι
με τ' αλεύρι. Τώρα είχε τη σειρά της και η σούπα με αρ-
νάκι και ρήζι, η Μαγειρίτσα.

Στη Δευτερανάσταση ήταν όλοι με τις ίδιες λαμπάδες
που είχαν 40 μέρες και αντί του καλημέρα έλεγαν το
«Χριστός Ανέστη». Σήμερα όταν βγαίνει το Ευαγγέλιο
κουνούν και όλους τους πολυελαίους. Εδώ μετά τις ευ-
χές οι γυναίκες θα φύγουν για τα σπίτια τους και οι άν-
δρες θα κάνουν επισκέψεις στους συγγενείς. Σ' όλα τα
σπίτια δίνουν αυγό κόκκινο στους μεγάλους και περδίκες,
με σχέδια φύλλων, στους μικρούς. Ιδιαίτερη χαρά ένοιω-
θαν οι Τούρκοι όταν επισκεπτόμενοι σπίτια Ναουσαίων για
χρόνια πολλά έπειρναν το κόκκινο αυγό. Σήμερα οι κιχαϊά-
δες θα στείλουν και πρόβειο γόλα σ' όλους τους γνω-
στούς και φίλους. Τα παιδιά όλη μέρα θα ρίχνουν με τις
κασατούρες και θα κάνουν κούνιες με τις τριχιές όπου
κουνούντε τραγουδώντας το Χριστός Ανέστη.

Το μεσημέρι θ' ανοίξουν οι φούρνοι και θα βγουν
μπαχολώνοντας οι νταβάδες με το αρνί. Το απόγευμα θα
βγει ο παπάς της ενορίας και θα μοιράσει υψώματα και
ευχές σ' όλα τα σπίτια. Ο κόσμος θα δώσει κόκκινο αυγό
και χρήματα.

Τη Δεύτερη μέρα γιάρταζαν συνήθως οι Γιώργηδες όταν
η γιορτή ήταν τη Μ. Εβδομάδα. Αυτή τη μέρα έτρεχαν οι
νέοι τα άλογα και ζυγίζονταν όλοι. Οι επισκέψεις ήταν
παλλές, όπως και τα ξεφαντώματα στην εξοχή. Αυτή τη
μέρα δε δούλευαν στη Νάουσα και οι Τούρκοι. Την Τρίτη
μέρα πανηγύριζε η Παναγιά και της Ζωοδόχου Πηγής η
Παναγιωπούλα, που είχαν ιονάφι και οι μπασκάληδες.

Την Ανάληψη γίνονταν μεγάλο πανηγύρι στον Αγιο Νι-
κόλα και με την Πεντηκοστή που γονάτιζαν όλοι σε φύλα
καρυσός και την Αγία Τριάδα τέλειωναν οι γιορτές του
Πάσχα. Πολλά από αυτά τα έθιμα έφτασαν μέχρι σήμερα,
ενώ άλλα έχουν χαθεί από το χρόνο όχι όμως και από
τις ψυχές των Ναουσσιανών, οι οποίες τα φυλλάγαν σαν
πολιές καλές θύμησης.

Κάθε συνδρομητής
ας γράψει
και έναν καινούργιο
συνδρομητή

Ο Βασιλείος Χριστίδης και η δημοτική γλώσσα

(Β')

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε μερικά κείμενα από το βιβλίο «ΤΑ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΑ ΣΙΤΗΡΑ» Β' έκδοση. Σήμερα δημοσιεύουμε ανάλογα κείμενα από το βιβλίο «Το βαμβάκι» Β' έκδοση, 1965.

Ας σημειωθεί ότι η πρώτη έκδοση κυκλοφόρησε στις Η.Π.Α. το 1955 γραμμένη στην Αγγλική γλώσσα. Το βιβλίο έχει μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες του κόσμου και το 1959 το μετέφρασαν και οι Ρώσοι.

Ο. Ν.

Το βαμβάκι

Πρώτη εμφάνιση

Δεν χωρεί καμιά αμφιβολία πως το βαμβάκι ήταν γνωστό και καλλιεργόταν σε προϊστορικούς χρόνους. Γι' αυτό και δεν υπάρχουν άμεσες και σίγουρες ενδείξεις για τις χώρες που το καλλιέργησαν για πρώτη φορά. Σχετικές όμως έρευνες, που γίνονται πολλά τώρα χρόνια δείχνουν πως το βαμβάκι πρωτοαναπτύχθηκε σε δύο χωριστές περιοχές, εντελώς ανεξάρτητες και πολύ μακριά η μία από την άλλη: την Ινδία και την Αμερική.

ΙΝΔΙΕΣ

Σ' ένα πανάρχαιο θρησκευτικό βιβλίο των Ινδίων, το RIG VEDA, που υποθέτουν πως γράφηκε 1500 περίπου χρόνια προ Χριστού στο ύμνο 105 (στίχος 8) γίνεται λόγος για «νήματα στον αργαλειό»...

Λόγος για βαμβάκι γίνεται επίσης και σε ένα άλλο νεότερο ιερό βιβλίο των Ινδίων, τους Νάμους του Μάηκ, που γράφηκε 800 περίπου χρόνια π.Χ. Στο βιβλίο αυτό εκτίθεται η διδασκαλία του θρακκιανισμού: παρέχεται επίσης επιτομή της νομοθεσίας των αρχαίων Ινδίων και καθορίζεται η εργασία εκείνων που χ-

σκολούνταν με το πλύσιμο και την ύφανση. Το νήμα του βαμβάκιού αναφέρεται με το όνομα KURPAS, ή KUPAS, όπως είναι και σήμερα γνωστό το σύσπορο βαμβάκι στην Ινδία. Το βαμβάκι μνημονεύεται τόσο συχνά (II, 44· VII, 397· VIII, 236) και με τέτοιον τρόπο, ώστε να εγγαίναι το συμπέρασμα πως στην Ινδία τα βαμβακερά υφάσματα ήταν

για νήματα, υφάσματα, σκοινιά κτλ. Φαίνεται επίσης να είχε αναπτύχθει και η τέχνη της βαφής βαμβακερών προϊόντων. Ότι στην Ινδία γίνονταν σε αρχαίους χρόνους βαμβάκι-ρά υφάσματα εξαιρετικής τέχνης προκύπτει και από ένα σωρό άλλα τεκμήρια, όπως αναφέρεται: εντός α-μέσως.

Βαμβακερά σε αρχαία εποχή

Εκλεκτά βαμβακερά υφάσματα φαινόταν στην Ινδία, διαχεύονταν, φαίνεται, σε γειτονικές ή και μακρινές χώρες, ακόμα και στην αρχαιότητα. Στην Παλαιά Διαθήκη (BIBLE, REVISED VERSION, 1952), αναφέρεται (Εσθέρ I, 6) ότι ο βασιλιάς της Περσίας AHASUERUS, όταν στα 519 π.Χ. έδινε τα περίφημα γιορτές του στα Σούσα, είχε στείλει το παλάτι του με άμπρα και μπλέ παραπετάσματα, που ήταν ίσως από βαμβάκι, όπως παραδίδονται μερικοί (LEE, 1887).

Επίσης ο Ηρόδοτος (Ιστορία III, 47) μας πληροφορεί ότι γύρω στα 500 π. Χ. ο βασιλιάς της Αιγύπτου Άμμασις χάρισε στους Λακεδαιμόνιους ένα θυμιάσιο χιτώνιο (θώρακα), εξαιρετικά λεπτό, φτιαγμένο από λινό υφάσμα· στείλζόταν με χιτρί και ήταν κεντημένο (ή παραγεμισμένο) με βαμβάκι. Ακριβώς όμοιο είχε στείλει ο ίδιος ως αφιέρωμα και στην Αθηνά της Αϊγύπτου (GODLEY, 1957). Φαντάζεται λοιπόν κανείς πόσο σπάνια και πολύτιμα έπρεπε να είναι τότε τα βαμβακερά. Ήταν άξια για δώρα βασιλιάδων, καθώς και για αφιερώματα σε θεούς.

Το βαμβάκι ο Ηρόδοτος το αποκαλεί «είρια από ξύλου», ενώ άλλοι αρχαίοι συγγραφείς το ονομάζουν δύσο ή κάρπασο. Βαμβακερό λοιπόν θα ήταν ίσως και το φτίλι «ex καρπίνου λίνου» που, όπως γράφει:

Επιμέλεια

Οδ. Ντινόπουλου

τότε, ίσως μάλιστα και για πολλές προηγούμενες γενεές, σε κοινή χρήση· επίσης ότι υπήρχε αξιόλογη και νωκική οργάνωση και διαμηχανική, πρόσδος (HANDY, 1896).

Μιά άλλη αδιάφυστη μαρτυρία προέκυψε εδώ και λίγα χρόνια, όταν ανασκαφές στην κοιλάδα του Ινδού ποταμού (στο MOHENJO DARO) απεκάλυψαν λείψανα υφάσματος και σκοινιών από βαμβάκι. Το υφάσμα ήταν κολλημένο πάνω στο καπάκι ενός ασχημένου δοχείου και δεν έπαθε τίποτε γιατί στο μεταξύ σχηματίστηκαν άλατα αργύρου· τα κομμάτια του σκοινιού έρέθθηκαν σε πύλινα κατασκευάσματα. Όλα αυτά τα ευρήματα οι αρχαιολόγοι τα τοποθετούν 3.000 χρόνια π.Χ. Μικροσκοπική εξέταση των υνών έδειξε, πέρα από κάθε αμφιβολία, πως πρόκειται για τυπικό βαμβάκι· ανήκει μάλιστα στο είδος GOSSYPUM ARBOREUM, δηλαδή το δενδρώδες βαμβάκι, που καλλιεργείται και σήμερα στην Ινδία. Σε μια περίπτωση αποδείχτηκε πως είχαν χρησιμοποιήσει και βαφή για τις ίνες (GULATI και TURNER, 1928).

Όστε στην Ινδία, εδώ και 5.000 χρόνια, ήξεραν όχι μόνο να καλλιεργούν βαμβάκι, αλλά και να χρησιμοποιούν με επιτυχία το προϊόν

Πυτυανίας (Ελλάδος Περιηγήσεις I, XXVI, 7), χρησιμοποιούταν στην Ακρόπολη για το λυχνάρι, μπροστά στο άγαλμα της Αθηνάς (JONES, 1954). Πάντως στις διάφορες γλώσσες αναφέρονται ένα σωρό συνώνυμα για το θαμδάκι, αρχίζοντας απ' τα τανσκριτικά και τελειώνοντας με τις σύγχρονες ονγριαστές (GULATI, 1956).

Μνεία πριν τον

Μέγα Αλέξανδρο

Το θαμδάκι δεν καλλιεργόταν στην κλασική Ελλάδα. Πολλοί όμως συγγραφείς αναφέρουν πως αναπτυσσόταν στην Ινδία, όπου χρησιμοποιούσαν τις ίνες για να κάνουν υφάσματα.

Ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της ιστορίας, που έγραψε την Ιστορία του γύρω στα 445 π.Χ., θεωρείται γενικά ιστορικός αξιόπιστος: συνήθως έγραφε μόνο για πράγματα που είδε ο ίδιος με τα μάτια του. Ταξίδεψε σε πολλές χώρες στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική: σχετικά με την Ινδία και το θαμδάκι, αναφέρει τα εξής (III, 106): «Στην Ινδία φυτρώνουν άγρια δέντρα που παράγουν μαλλί πιο ωραίο και πιο εκλεκτό από το μαλλί του προβάτου: απ' αυτά τα δέντρα εξαφαιλίζουν οι Ινδοί τα ρούχα τους» (GODLEY, 1957). Σε άλλο σημείο (VII, 65) γράφει ότι οι Ινδοί ήταν ντυμένοι με είδη από ξύλινων πεποιημένα, δηλαδή με θαμδάκερα υφάσματα.

Ο Κτησίας σύγχρονος του Ηρόδοτου, αχαιολογίστηκε από το θαμδάκι της Περσίας και έμεινε στο παλάτι του δεκαεπτά χρόνια, τα γυαλός της αυλής. Φαίνεται πως ήξερε ότι οι Ινδοί έκλωθαν και ύφαιναν ένα είδος μαλλιού από δέντρα (όπως προκύπτει από τα Ινδικά του, που αναφέρουν διάφοροι μεταγενέστεροι συγγραφείς).

Ενδείξεις

απ' την εκστρατεία

του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Με την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ινδία, το θαμδάκι έγινε φυσικά πιο γνωστό στην Ελλάδα. Συγκεκριμένη μνεία κάνει ο ναύαρχος Νέαρχος, όπως και ο στρατηγός Αριστόβουλος, των οποίων όμως τα ημερολόγια (που γράφτηκαν γύρω στα 325 π.Χ.) χάθηκαν. Χάρη στο Στράβωνα, που συμπλήρωσε τη Γεωγραφία του κατά το 21 μ.Χ., σώζονται μερικές πληροφορίες από τις παρατηρήσεις τους (MEINEKE, 1925): «Ο Νέαρχος λέει πως τα εκλεκτά υφάσματα των Ινδών γίνονταν απ' το μαλλί δέντρων και πως οι Μακεδόνες το χρησιμοποιούσαν για μαξιλάρια και για να γεμίζουν τις σέλλες τους» (XV, 20). Όσο για τον Αριστόβουλο, που ήταν, φαίνεται, πολύ προσεκτικός παρατηρητής, στο ημερολόγιό του μνημόνευε το θαμδάκι σε «δέντρα που παράγει μαλλί. Το δέντρο αυτό σχηματίζει καρύδι με σπόρους που απομακρύνονται: ό,τι έμεινε, το λανάριζαν όπως το μαλλί» (XV, 21).

Ο Αρριανός επίσης, που έγραψε την Ινδική Ιστορία, πιθανότατα δε και τον Περίπλου της Ερυθράς Θαλάσσης (περίπου στα 131 - 135 μ.Χ.), αναφέρει (Ινδική, XVI, 1 - 3) τα εξής: «Οι Ινδοί φορούν λινό ρούχα, όπως λέει ο Νέαρχος, το λινό δε (δηλαδή πραγματικά το θαμδάκι) προέρχεται από τα δέντρα, για τα οποία έχω ήδη αναφέρει. Αυτό το λινό ή είναι: πιο άσπρο από άλλα λινό ή η μαύρη επιδερμίδα των Ινδών το κάνει να φαίνεται λαμπρότερο. Οι Ινδοί φορούν ένα πουκάμισο, που φτάνει πιο κάτω από τα γόνατα: απέξω φορούν ένα ρούχο διπλωμένο πάνω στους ώμους και ένα άλλο τυλιγμένο γύρω στο κεφάλι» (ROBSON, 1949).

Όπως εκείνος που έδωσε την πρώτη και μάλιστα αρκετά πετυχη-

μένη, περιγραφή του φυτού στην Ινδία, είναι: ο Θεόφραστος, ο πατέρας της βοτανικής, που διαδέχτηκε τον Αριστοτέλη στο Λύκειο των Αθηνών (HORT, 1948). Το δελτίο του Περί Φυτών Ιστορίας γράφτηκε γύρω στα 306 π.Χ., βασίζεται σε πληροφορίες και υλικό που έστειλε στο Λύκειο ο Μέγας Αλέξανδρος, όταν έκανε την εκστρατεία του στην Ασία. Εκεί αναφέρονται τα εξής: «Τα δέντρα, που χρησιμεύουν για να κάνουν οι Ινδοί τα ρούχα τους, έχουν φύλλα σαν της μουριάς, ολόκληρο όμως το δέντρο μοιάζει σαν αγριοτριανταφυλλιά. Φυτεύονται στις πεδιάδες σε γραμμές, γι' αυτό από μακριά φαίνονται σαν αιπέλια» (IV, IV, 8). Πολύ σωστή περιγραφή, όταν αναφέρεται στο ετήσιο θαμδάκι το πρώτος (G. HERBACEUM), που αποτελούσε ανέκαθεν στην Ινδία τη σπουδαιότερη πηγή θαμδακίου για νηματοποίηση.

Ο Θεόφραστος μας πληροφορεί επίσης ότι, εκτός απ' τις Ινδίες, το φυτό καλλιεργείται και στη νήσο Τύλο (τη σημερινή BAHREIN, γνωστή από τα πετρέλαια): «Λέγα επίσης πως στο νησί υπάρχουν και πολλά δέντρα (θαμδακόφυτα), που παράγουν μαλλί. Τα δέντρα αυτά έχουν φύλλα σαν το αιπέλι, αλλά μικρά, και δεν παράγουν καρπό. Το όργανο όμως, όπου βρίσκεται το μαλλί, έχει μέγεθος ανοιξιότικου μήλου και είναι κλειστό. Όταν ωριμάσει, τότε ανοίγει και αφήνει να φανεί το μαλλί, που χρησιμεύει για να υφαινουν τα υφάσματά τους. Μερικά υφάσματα είναι ευτελή, ενώ άλλα πολυτελέστατα. Το ίδιο δέντρο βρίσκεται, καθώς είπαμε, και στην Ινδία, όπως και στην Αραβία» (IV, VII, 7 - 8).

Οι προηγούμενες μαρτυρίες, όπως και πολλές άλλες δείχνουν καθαρά πως το θαμδάκι καλλιεργόταν στην Ινδία από προϊστορικούς χρόνους. Τόσο η καλλιέργεια, όσο και η κατεργασία των νιών, έφτασαν ε-

και σε πολύ μεγάλη περιωπή. Για πολλά χρόνια, σχεδόν ως την εποχή του Χριστού, η Ινδία ήταν ίσως η μόνη αξιόλογη πηγή θαμιδακιού και θαμιδακερών προϊόντων. Από εκεί τα προϊόντα δισχετεύονταν και σε άλλες χώρες. Τελικά διαδόθηκε και η καλλιέργεια του φυτού, ώστε το θαμιδάκι να επεκταθεί σε όλες σχεδόν τις χώρες, όπως παρουσιάζουν ευνοϊκές για την ανάπτυξη του καλλιεργητικές συνθήκες.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Εντελώς ανεξάρτητα από την Ινδία, η καλλιέργεια του θαμιδακιού αναπτύχθηκε και σε μια άλλη μακρινή περιοχή, την Κεντρική και Νότια Αμερική. Κι' αυτό χιλιάδες χρόνια προτού ανακαλυφθεί η καινούργια ήπειρος (δηλαδή πριν από το δέκατο πέμπτο αιώνα).

Πληροφορίες των πρώτων εξερευνητών

Στο πρώτο του ταξίδι προς το Νέο Κόσμο ο Κολόμβος, διασχίζοντας τον Ατλαντικό, αντίκρυσε την πρώτη στεριά, ένα νησί του συμπλέγματος ΒΑΗΑΜΑΣ. «Όταν ήρμασαν ακόμα στη θάρκα του καρχαιού», γράφει στο ημερολόγιό του στις 12 Οκτωβρίου 1492, «οι ιθαγενείς ήρθαν προς το μέρος μας κολιμπώνοντας και μας έφεραν παπαγάλους, κουδάρια από θαμιδακερό νήμα, ακόντια και πολλά άλλα πράγματα» τα άλλαξαν με είδη που τους δώσαμε εμείς, όπως κομβολόγια και κουδουνάκια. «Όταν αποβιβάστηκα στην Κούδα, που στην αρχή νόμισα πως ήταν η ηπειρωτική Ινδία, κατέπληκτος παρατήρησα πως οι ιθαγενείς χρησιμοποιούσαν κούνιες και άλλα είδη, καμωμένα από σκουρό θαμιδακερό.

Θαμιδακερά υφάσματα, όχι διαφορετικά από εκείνα που φορούσαν οι Ινδοί, χρησιμοποιούσαν και οι ιθαγενείς του Μεξικού, όταν ο κατακτητής CORTEZ εισέβαλε στη χώρα τους στα 1519. Η γυναίκα φο-

ρούσε φούστα και φαρδύ φουστάνι: ο άντρας είχε πάνω στους ώμους του ένα μανδύα (που έσφιγγε στο λαιμό), και ένα ζωνάρι γύρω στη μέση, ζτιγμένο από θαμιδάκι: σε διαφορετική λεπτότητα, ανάλογα με την κοινωνική του θέση. Ο MONTEZUMA, ο αρχηγός των ιθαγενών, μαζί με άλλα δώρα, έστειλε στον CORTEZ παραπετάσματα, σκεπάσματα και φουστάνια θαμιδακερά, λεπτά σαν μετάξι, με πλούσια χρώματα και υφασμένα με φτερά, που συγχωνίζονται, την τέχνη μιας ζωγραφιάς. Την ίδια χρονιά ο Μαγγελάνος παρατήρησε πως οι κάτοικοι της Βραζιλίας χρησιμοποιούσαν θαμιδάκι για υφάσματα, δίχτυα ψαρέματος κλπ.

Και στο Περού δρέθηκαν θαμιδακά θαμιδακερά υφάσματα, όταν ο PIZARRO αποβιβάστηκε στα 1530. Μερικά συγκρίνονταν σε τελειότητα με τα καλύτερα ινδικά ή αιγυπτιακά. Οι Περουδιανοί θα καλλιεργούσαν θαμιδάκι από πάντα τουλάχιστο χιλιάδες χρόνια, για να έχουν αναπτύξει τύπους με ένα τόσο λεπτό και γερό, σαν αυτή που χρησιμοποιούσαν, όταν οι Ισπανοί κατέκτησαν τη χώρα τους.

Όλα αυτά δείχνουν πως, όταν ανακαλύφθηκε η Αμερική, το θαμιδάκι καλλιεργόταν κιόλας σε διάφορες περιοχές, από τις Δυτικές Ινδίες ως το Περού, κι από το Μεξικό ως τη Βραζιλία (TURPIN, 1924).

Νεώτερα στοιχεία

Αρχαιολογικές έρευνες στο Νέο Κόσμο έφεραν σε φως πολλά καινούργια στοιχεία, που δείχνουν πως το θαμιδάκι πρέπει να καλλιεργόταν εκεί χιλιάδες χρόνια πριν απ' τον Κολόμβο. Εδώ και μερικά χρόνια στη χερσόησο YUCATAN δρέθηκαν κομμάτια υφάσματος, που ανήκουν στην εποχή των MAYAS και είχαν γίνει με ιδιαίτερη ύφανση, εντελώς άγνωστη. Ο πολιτισμός αυτός είναι πιά αρχαίος από τον πολιτισμό του Μεξικού και του Πα-

ρού. Οι αρχαιολόγοι παραδέχονται πως μπορεί να είναι τόσο αρχαίο και σπουδαίο, όσο ίσως και ο αιγυπτιακός.

Ωστε και η Αμερική είναι: χώρα που καλλιέργησε το θαμιδάκι και χρησιμοποίησε από χιλιάδες χρόνια. Μόνο που για πολλές χιλιάδες ρίδες ήταν τελείως αποκλειστική και, ως τα τελευταία διακρίσιμα ρίπου χρόνια, δεν έπαιξε κανένα σχεδόν ρόλο στην εξέλιξη του θαμιδακιού στις χώρες του Παλαιού κόσμου.

Χώρες με παλιό πολιτισμό

Ίσως φαίνεται: παράξενο το να χώρες σαν την Αίγυπτο, την Ελλάδα και την Κίνα, με πολιτισμό παλιό και αρχαίο και σπουδαίο, δεν καλλιεργήσαν απ' την αρχή ένα τόσο σημαντικό προϊόν, όπως το θαμιδάκι. Είναι όμως βέβαιο πως και σε αυτές το θαμιδάκι διαδόθηκε σε πολύ μεταγενέστερη εποχή. Γιατί ανέκαθεν στην Αίγυπτο χρησιμοποιούσαν για κλωστοειδή ύλη «λινάρι» στην Ελλάδα τα υφάσματα γίνονταν αποκλειστικά σχεδόν ομαλά, ενώ στην Κίνα όλες οι βελούδες του πληθυσμού γυμνούνταν σε παλιά χρόνια με μετάξι.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Για πολύν καιρό πίστευαν ότι το θαμιδάκι καλλιεργόταν στην Αίγυπτο από παλιά εποχή, γιατί χρησιμοποιούσε τη γνώμη πως οι μούμιοι είχαν θαμιδακερά περιδμήματα. Τότε ο τρόπος της ταφής των νεκρών αφορά τους βασιλίδες, ανόητοι στην πρώτη δυναστεία, δηλαδή ίσως 4000 χρόνια π.Χ. Επειδή ήταν φυσικό να παραδέχονται και τη καλλιέργεια του φυτού οπότε πύχθηκε τουλάχιστο την ίδια εποχή.

Υπάρχουν και μερικές ενδείξεις πως το θαμιδάκι ήταν ίσως γνωστό στην Αίγυπτο κάπως παλιότερα. Στην περίφημη πέτρα ROSETT

(196 περίπου π.Χ.), που είναι γραμμένη σε τρεις γλώσσες και έγινε αφορμή να διαβαστούν τα ιερογλυφικά μερικοί Αιγυπτιολόγοι έχουν τη γνώμη πως αναφέρεται και το θαμιδάκι. Επίσης ο Πλίνιος (77 μ.Χ.) παρέχει (NATURALIS HISTORIA XIX, II, 14), σαφή περιγραφή θαμιδακίου που φυόταν στην Άνω Αίγυπτο και το προϊόν του χρησιμοποιεσε για να γίνωνται υφάσματα (BACHHAM, 1950).

Θαμιδακερά υφάσματα ήταν βέβαια γνωστά στην Αίγυπτο από το 500 π.Χ., όπως άλλωστε προκύπτει κι από τη μαρτυρία του Ηρόδοτου. Τα θώρα του βασιλιά Άμσι, στοίχιζαν πανάκριβα, τα έδωσε κανένας σπανιότατος και είτε έρχονταν από άλλες χώρες, είτε γίνονταν στην Αίγυπτο με ξένο θαμιδάκι. Άλλωστε μικροσκοπική εξέταση έδειξε καθαρότητα πως τα υφάσματα που περιβάλλουν τις μούμιες είναι λινά και όχι θαμιδακερά.

ΕΛΛΑΔΑ

Το θαμιδάκι δεν είναι δυνατό να καλλιεργόταν στην κλασική Ελλάδα. Διαφορετικά θα το ανέφερε αμφιλόως κάποιος από τους αρχαίους συγγραφείς, αφού έγινε τόσος λόγος για την καλλιέργειά του σε μικρινές χώρες. Δεν υπάρχει καμιά απολύτως ένδειξη, και δε γίνεται πουθενά μνεία από κανέναν, ότι φυτεύει θαμιδακίου υπήρχαν στην Ελλάδα πριν τη δεύτερη εκατονταετηρίδα π.Χ.

Το θαμιδάκι στην Ελλάδα αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Παυσανία με το όνομα θύσσο. Ο Παυσανίας που περιηγήθηκε όλη την Ελλάδα, το 174 περίπου μ.Χ. αποφάσισε να συντάξη έναν τουριστικό οδηγό για τους πολυάριθμους επισκέπτες της χώρας. Τότε, όπως και τώρα οδηγούνταν στα αξιοθέατα της επαρχίας απ' τους «εξηγητάς» (τους σημειωνούς ξεναγούς). Εξαιρετικά ευτυνέδωτος και χωρίς υπερβολικούς ενθουσιασμούς, στο διδύο του

Ελλάδος Περιήγησις ο Παυσανίας περιέγραψε τις θαυμάσιες αμορφίες και τις δόξες της πατρίδας μας. Στο μέρος που αφορά την Ηλεία, αναφέρει τα εξής (V, v, 2): «Η Ηλεία είναι αξιοθαύμαστη για θυσία πράγματα» τη θύσσο, που αναπτύσσεται μόνο εδώ, και σε κανένα άλλο μέρος της Ελλάδος, και ύστερα (πράγματα που συμβαίνει μόνο έξω από τα όρια, όχι μέσα στην περιοχή), τις φοράδες που μένουν έγκυες με γαϊδούρια... Η θύσσο της Ηλείας είναι τόσο λεπτή όσο αυτή που παράγουν οι Εβραίοι, δεν είναι όμως το ίδιο ξανθή (JONES και ORMEROD, 1955).

Σε άλλο σημείο (VI, XXVI, 6) γράφει: «Η Ηλεία είναι περιοχή εύφορη και ενδείκνυται ιδιαίτερα για την καλλιέργεια της θύσσου. Ενώ δε το καννάδι, το λινάρι και η θύσσο σπέρνονται όπου το έδαφος είναι κατάλληλο, οι ίνες που χρησιμοποιούνται για τα μεταξωτά, δεν παράγονται από κανένα φυτό, αλλά με άλλο τρόπο, και συνεχίζε, μιλώντας για το μεταξοσκώληκα. Τέλος στο VII, XXI, 14 μας πληροφορεί ότι οι γυναίκες της Ηλείας είναι από τις ωραιότερες στον κόσμο. «Οι περισσότερες κερδίζουν το ψωμί τους απ' τη θύσσο που καλλιεργείται στην Ηλεία» από αυτήν υφαίνουν μαντίλια για το κεφάλι (κεκρυφάλους), καθώς και φορέματα (JONES 1954).

Δεν είναι εντελώς βέβαιο αν με τη θύσσο ο Παυσανίας εννοεί το θαμιδάκι ή κανένα άλλο κλωστικό φυτό (κυρίως καμιά ιδιαίτερη ποικιλία λιναριού, όπως μερικοί υποστήριξαν). Όμως οι παραπάνω περιγραφές είναι τόσο σαφείς και κατηγορηματικές, ώστε να μη μένουν σοβαρές αμφιβολίες. Ο Παυσανίας ξεχωρίζει το θαμιδάκι από το καννάδι, το λινάρι και το μετάξι. Άλλωστε θύσσο αποκαλεί το θαμιδάκι και ο Πολυδεύκης (σελ. 25), που ήταν σύγχρονος περίπου με τον Παυσανία. Η περιγραφή του είναι εξαι-

ρητικά ακριβής και ταιριάζει θαυμάσια στο θαμιδάκι (δεν μπορεί να αναφέρεται σε άλλα κλωστικά φυτά). Επί πλέον τόσο το θαμιδάκι, όσο και η καλλιέργεια του φυτού, ήταν πολύ διαδεδομένα σε όλη τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, αφού αναφέρονται πολλές φορές στη Νομοθεσία του Ιουστινιανού (529 μ.Χ.). Υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι ο Ομάς, που διαδέχθηκε το Μωάμεθ (στα 634 μ.Χ.), έδασκε ντυμένος με θαμιδακερό ράκο, σχιπμένο σε δώδεκα μέρη ο διάδοχός του ανέλαβε τα χρέη του Καλίφη φορώντας ελαφρό θαμιδακερό επενδύτη (Γεννάδιος, 1890). Στα ελληνικά η λέξη θάμιδας καθιερώθηκε οπωσδήποτε από το 10ο αιώνα, αφού έτσι αναφέρεται στο λεξικό του Σουδα, που γράφτηκε την εποχή εκείνη.

ΚΙΝΑ

Μόλο που η χώρα αυτή ανέπτυξε αξιόλογο πολιτισμό εδώ και χιλιάδες χρόνια, για πολύ καιρό το θαμιδάκι ήταν, φαίνεται, εντελώς άγνωστο. Βαμιδακερά υφάσματα αναφέρονται για πρώτη φορά το 502 π.Χ. όταν ο Αυτοκράτορας ΟΥ — ΤΙ ανέθηκε στο θρόνο. Φορούσε θαμιδακερό ιμάτιο, που το είχε σε μεγάλη περιωπή. Αργότερα τέτοια υφάσματα άρχισαν να εισάγονται από την Ινδία (όπως, καθώς είδαμε, γίνονταν και με άλλες χώρες). Ήταν όμως πολύ σπάνια, τα χάριζαν κατά καιρούς ξένοι πρεσβευτές στους Κινέζους Αυτοκράτορες, και όλοι τα εκτιμούσαν σαν κάτι πολύ θαυμάσιο. Από τότε που αναφέρεται το πρώτο θαμιδακερό στην Κίνα, έως τότε που άρχισε η καλλιέργεια του φυτού, πέρασαν ίσως 1500 περίπου χρόνια (LEE, 1887).

Η Κίνα έδραζε πάντοτε μετάξι. Πρώτη η SI — LING, γυναίκα του Αυτοκράτορα HONG — TI, άρχισε να τρέφει μεταξοσκώληκες στην Κίνα. Αναφέρεται πως στα 2600 π.Χ. στο βασιλικό κήπο υπήρχε ένα ξεχωριστό μέρος με μούρες, όπου

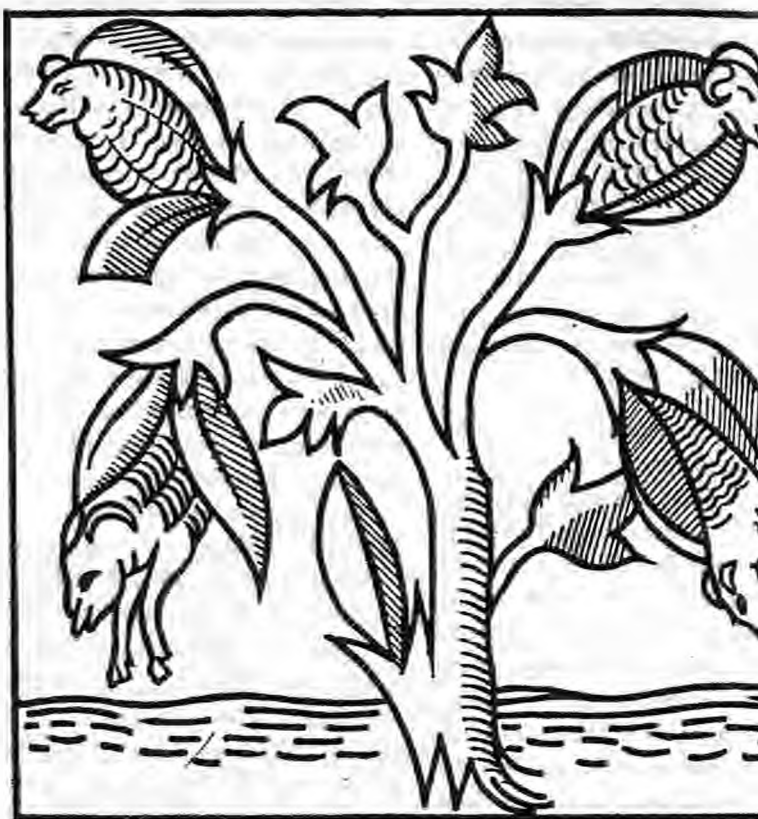
η Αυτοκράτειρα με την ακολουθία της μάζευαν τα μουριόφυλλα και έτρεφαν τους μεταξοσκώληκες. Κατόπιν έβγαζαν το μετάξι και το χρησιμοποιούσαν για να υφαίνουν ωραία υφάσματα. Ο Σουλεϊμάν (σελ. 32), ένας 'Αραβας περιηγητής που στον ένατο αιώνα περιηγήθηκε και την Κίνα, δε μνημονεύει καθόλου το βαμβάκι. Μας πληροφορεί όμως ότι «οι Κινέζοι ντύνονται με μεταξωτά, χειμώνα και καλοκαίρι» τέτοια φορέματα μεταχειρίζονται γενικά όλοι, ο πρίγκιπας, όπως και ο στρατιώτης. ή κάθε άλλο άτομο, άσχετα αν ανήκει στα χαμηλά στρώματα» GATES. 1843).

Γενικό συμπέρασμα

Το γενικό συμπέρασμα για την πρώτη εμφάνιση του βαμβακιού είναι περίπου το εξής: Η Αμερική ασφαλώς καλλιεργούσε βαμβάκι προτού ανακαλυφθεί από τον Κολόμβο και γίνει γνωστή στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό όμως δεν επηρέασε την κατάσταση στον Παλαιό Κόσμο, αφού για πολλούς αιώνες η Αμερική ήταν άγνωστη και εντελώς απομονωμένη. Από τις χώρες του Παλαιού Κόσμου, η Ινδία είναι η μόνη που, χιλιάδες χρόνια πρό Χριστού, καλλιέργησε το βαμβάκι' παρουσίασε επίσης τεράστια ανάπτυξη και στη βιομηχανοποίηση του προϊόντος. Τόσο στην Αίγυπτο, όσο και στην Ελλάδα το βαμβάκι είναι θέδιο πως διαδόθηκε σε πολύ μεταγενέστερη εποχή. Το ίδιο, σε μεγαλύτερο μέγεθος, ισχύει και για την Κίνα.

Μεσαιωνικοί μύθοι για το βαμβάκι

Είναι διασκεδαστικοί οι μύθοι που κυκλοφορούσαν το Μεσαίωνα σχετικά με τον τρόπο που αναπτύσσεται το βαμβάκι' τότε επικρατούσαν και διάφορες δεισιδαιμονίες για τις ιδιότητες του προϊόντος. Παραδέχονταν, λ.χ. πως ο βαμβακόσπορος θεραπεύει το άσθμα, το βήχα,

ή δυσεντερία και τα τραύματα, ήταν μάλιστα πολύτιμος και όταν επρόκειτο για δηλητηρίαση. Σχετικά με την ανάπτυξη του φυτού, εκείνη την εποχή πίστευαν, ούτε λίγο, ούτε πολύ, πως το βαμβάκι είναι πραγματικά το έριο αμινών, που ζούν και αναπτύσσονται στα κλαδιά δέντρων.

Διάδοση του βαμβακιού στην Ελλάδα

Για την ακριβή του βαμβακιού στην Ελλάδα μαρτυρεί και η ανάπτυξη της βαμβακοβιομηχανίας στη Θεσσαλία (Τύρναβο, Αγιά, Λάρισα, Φάρσαλα Ραφάνη και προπάντων τα Αμπελάκια), το 18ο κυρίως αιώνα. Ο Τύρναβος ήταν φαίνεται σε μεγάλη ακμή από παλιότερα χρόνια. Κατά τον EDOUARD BROWN που τον επισκέφθηκε στα 1666, ο Τύρναβος είχε τότε 18 εκκλησίες και τρία τζαμιά (POUQUEVILLE, 1826)' έγινε δεξακουστός για τους ωραίους του α-

λατζάδες, που τους ύφαιναν με βάκι και μετάξι. (BEAUJOUR, 1800). Η Αγιά έκανε επίσης δαίο εμπόριο με τη Γερμανία, έστελνε βαμβακερά νήματα και φάσματα. Όπως όμως γράφει POUQUEVILLE (1826), η τέλεια, η διχόνια και τελικά η βαση και η απογύμνωσή της στον Αλήπασα, συνετέλεσαν στην ταστροφή της. Ο ίδιος συγγραφέας μνημονεύει πως στην πεδιάδα Λάρισας υπήρχαν τότε εκτετατά βαμβακοφυτείες, μαζί με αμυγδαλιές και καλαμπόκι.

Στα Αμπελάκια αναπτύχθηκε αρετικά η βαφή των κόκκινων βαμβακερών νημάτων. Βαμβάκι ρήγετο αρκετό στη Θεσσαλία, πως προκύπτει κι' από επιτομή Γάλλου Προξένου στα 1704), φερναν απ' τη Μακεδονία και Στερεά Ελλάδα. Αναφέρεται αγορά που έγινε στα 1799 από (Συνέχεια στη σελ.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΜΠΕΛΟΥ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥ

Ένας άγνωστος στο ευρύ κοινό Διεθνής Οργανισμός Με αφορμή το Έτος Αμπέλου και Οίνου

Άφωρτη για το δημοσίευμα αυτό είναι η απόφαση του Διεθνούς Γραφείου Αμπέλου και Οίνου να ανακηρύξει το 1987 Διεθνές Έτος εκθλώσεων για το Αμπέλι και το Κράσι.

Πόσοι όμως γνωρίζουν κάτι για τον διεθνή αυτόν οργανισμό; Ασφαλώς πολύ λίγοι. Γιατί πράγματι, υπάρχουν διεθνείς οργανισμοί για τους οποίους δεν γίνεται πολύς λόγος. Η τεχνική τους ιδιότητα δεν τους δίνει δημοσιότητα και γιαυτό είναι γνωστοί σε περιορισμένο κύκλο ειδικών. Εξ άλλου ο διακυβερνητικός τους χαρακτήρας επιφυλάσσει στους υπουργούς των κρατών μελών τα πρωτεία της πληροφόρησής και των αποφάσεων και επιβάλλει στους οργανισμούς αυτούς διοικητικότητα που δεν συμβιβάζεται με δημοσιότητα και σε μερικές περιπτώσεις με δημόσιες σχέσεις.

Παρ' όλα αυτά οι οργανισμοί αυτοί εργάζονται μεθοδικά και αποδίδουν σημαντικό έργο. Παράδειγμα το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου (OFFICE INTERNATIONAL DE LA VIGNE ET DU VIN ή O.I.V.) που εδρεύει στο Παρίσι και στο οποίο αφορά το δημοσίωμα αυτό.

Ίδρυση και σκοποί

Οι οικονομικές δυσκολίες που προέκυψαν από την υπερβολική επέκταση των αμπελών στον κόσμο, κατά το πρώτο τέταρτο του αιώνα μας, έκαμαν διάφορες διεθνείς προσωπικότητες, σχετιζόμενες με την αμπελουργία και την αμπελουργική παραγωγή να σκεφθούν για τη σύσταση μιας Διεθνούς Σύμβασης. Οι βάσεις της σύμβασης τέθηκαν

στη Γενεύη το 1923 και η υπογραφή της έγινε στο Παρίσι το 1924. Αλλά από το 1916 ακόμα ο ROS-SI στην Ιταλία και οι PROSPER, GERVAIS, VIELA και RICARD στη Γαλλία, είχαν επαινέσει μια τέτοια προσπάθεια. Προς το τέλος του 1927 επικυρώθηκε η συμφωνία και ομόφωνα εκλέχθηκε, ως Πρόεδρος του νεοσύστατου Οργανισμού, ο γάλλος EDOUARD BARTHÉ, αργότερα γερουσιαστής και

Από τον Μάρκο Βασ.Βλάχο Καθηγητή της Αμπελουργίας στο Αριστοτέλειο Παν(μιο Θεσ)νίκης

σημαντικό στέλεχος της Γαλλικής Γερουσίας. Έτσι γεννήθηκε το Διεθνές Γραφείο Οίνου (O.I.V.) που αργότερα (1958) στον τίτλο του προστέθηκε και η λέξη 'Αμπέλος', ήτοι: Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου, χωρίς να αλλάξει ο συνοπτικός αρχικός τίτλος O.I.V.

Η έδρα του Οργανισμού βρίσκεται στο Παρίσι, ο χαρακτήρας του είναι διακυβερνητικός και περιλαμβάνει χώρες που αντιπροσωπεύουν το σύνολο σχεδόν της παγκόσμιας αμπελουργικής παραγωγής. Οι πρώτες χώρες που υπέγραψαν τη σύμβαση, σαν ιδρυτικά μέλη, ήταν 11 και μεταξύ αυτών και η Ελλάδα.

Οι κυριώτεροι σκοποί του Οργανισμού αυτού περιλαμβάνονται στο πρώτο άρθρο της υπογραφείσας σύμβασης και αναφέρονται στους λόγους που οδήγησαν σ' αυτήν. Υπογραμμίζεται η ανάγκη μελέτης και λήψης μέτρων για την προστασία των αμπελουργικών συμφερόντων, η βελτίωση των συνθηκών λειτουρ-

γίας του διεθνούς εμπορίου, η εφαρμογή κοινών μεθόδων ανάλυσης για διευκόλυνση των διεθνών ανταλλαγών, η προστασία της καθαρότητας και αυθεντικότητας των αμπελουργικών προϊόντων και των ουσιαστών προελεύσεως των κρασιών, η πρόληψη της νοθείας και τέλος η εφαρμογή αρχών ανάπτυξης του εμπορίου των οίνων.

Οι παραπάνω στόχοι όχι μόνο πραγματοποιήθηκαν, αλλά αναζητήθηκαν λύσεις και σε άλλα προβλήματα, οικονομικά, διαδικαστικά, τεχνικά και ανθρωπιστικά που αναφέρονται στην αμπέλο και τα προϊόντα της και ιδιαίτερα στο κρασί και τα επιτραπέζια σταφύλια.

Πρέπει να διευκρινισθεί ότι το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου δεν έχει ούτε Εργαστήριο, ούτε Ερευνητικό σταθμό, ούτε δικούς του ειδικούς. Διαθέτει μόνο μια ευκίνητη Κεντρική υπηρεσία εγκατεστημένη στην έδρα του στο Παρίσι. Το έργο του το προωθεί με τους αντιπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών, που είναι ανώτερα επιστημονικά και διοικητικά στελέχη που συαντώνται στις ετήσιες Γενικές Συνελεύσεις, στις οποίες, μετά από λεπτομερή μελέτη των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης «εισηγούνται» στις αρμόδιες αρχές του κάθε κράτους. Οι εισηγήσεις των αντιπροσώπων μεταφράζονται σε διοικητικά και νομοθετικά μέτρα που παίρνουν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών.

Το επιστημονικό έργο του Οργανισμού κατανέμεται σε τρεις μόνιμες επιτροπές: Αμπελουργίας, Οινολογίας και Οικονομίας της Αμπέλου, από τις οποίες εξαρτώνται

τρεις Επιστροφές και πολλές Ομάδες Ειδικών, τα μέλη των οποίων ορίζονται από τις Κυβερνήσεις των κρατών μελών που εκπροσωπούν. Οι ειδικοί των διαφόρων ομάδων συναντώνται ή ανταλλάσσουν απόψεις με αλληλογραφία.

Μία φορά το χρόνο συγκαλείται η Γενική Συνέλευση του Ο.Ι.Υ., στην οποία συμμετέχουν επίσημοι εκπρόσωποι των κρατών μελών και λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις αμπελουργικής πολιτικής. Κατά τη Γενική Συνέλευση εγκρίνεται το έργο των Επιτροπών, προτείνονται νέα ερευνητικά προγράμματα και συνιστάται η λήψη μέτρων από τα διάφορα κράτη μέλη του Ο.Ι.Υ.

Κάθε τρία χρόνια ο Ο.Ι.Υ. διοργανώνει Διεθνές Συνέδριο με ανοιχτή συμμετοχή, όχι μόνο επιστημόνων εκπροσώπων των κρατών μελών, αλλά και άλλων ενδιαφερομένων επιστημόνων (ερευνητών, οικονομολόγων και τεχνικών) ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους.

Τέλος ο Οργανισμός διοργανώνει Συμπόσια για διάφορα θέματα (επιστρατιδικά σταφύλια, σταφίδες, ασθένειες κ.ά.).

Τα συμπεράσματα των συνεδρίων κοινοποιούνται από τις υπηρεσίες του Οργανισμού με δημοσιεύματα, ενώ οι ερευνητές έχουν στη διάθεσή τους βιβλιοθήκη και ευρεία τεκμηρίωση για διάφορα θέματα.

Από την ίδρυσή του το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου, έφερε σε πέρας σημαντικό έργο που δεν είναι δυνατό να χωρέσει σε ένα δημοσίευμα όπως αυτό. Οι μελέτες και οι εισηγήσεις, οι πρωτότυπες εργασίες που έχουν παρουσιαστεί στις Γενικές Συνελεύσεις και τα Συνέδρια, ανέρχονται σε πολλές χιλιάδες και έχουν δημοσιευθεί στο επίσημο μηνιαίο και τώρα διμηνιαίο περιοδικό του Οργανισμού (BULLETIN DE L' O.I.V.) που εκδίδεται από το 1928. Με την φροντίδα του Ο.Ι.Υ. γίνεται η εκ-

τύπωση των επιστημονικών εργασιών, που παρουσιάζονται στις Γενικές Συνελεύσεις, τα Συνέδρια, και Συμπόσια.

Στο περιοδικό του Οργανισμού γίνεται παρουσίαση των ερευνητικών εργασιών, δημοσιεύονται τα επίσημα στατιστικά στοιχεία των κρατών μελών, σε ότι αφορά τις καλλιεργούμενες με αμπέλια εκτάσεις, την παραγωγή και τον προορισμό των σταφυλιών (οινοποίηση, σταφιδοποίηση, άμεση κατανάλωση), την παραγωγή και κατανάλωση οίνων και διάφορα άλλα χρήσιμα στοιχεία.

Εξ άλλου ο Ο.Ι.Υ. έχει πραγματοποιήσει πολύ ενδιαφέρουσες και χρήσιμες εκδόσεις μεταξύ των οποίων:

Πεντακόσιες (500) μονογραφίες ποικιλιών αμπέλου που καλλιεργούνται σε διάφορες αμπελουργικές χώρες.

Κιόδι κα περιγραφικών χαρακτηρισμών ποικιλιών και εκδών αμπέλου σε τέσσερες γλώσσες.

Ψυλλάδια που αναφέρονται στη βελτίωση και επιλογή της αμπέλου.

Εγχειρίδια διεθνών μεθόδων ανάλυσης των οίνων που λόγω εγκυρότητας, έχουν ισχύ νόμου σε διεθνές επίπεδο, όχι μόνο στις εμπορικές συναλλαγές, αλλά και στις επιστημονικές έρευνες.

Λεξικό Αμπέλου και Οίνου που τελευταία φορά τυπώθηκε το 1963 σε επτά γλώσσες (γαλλική, ιταλική, ισπανική, γερμανική, πορτογαλική, αγγλική, ρωσική) και περιλαμβάνει περισσότερους από τρεις χιλιάδες όρους χρησιμοποιούμενους στην αμπελοοινολογία και αποτελεί πολύ χρήσιμο βοηθήμα για όσους ασχολούνται κατά οποιοδήποτε τρόπο, με προβλήματα αμπέλου και οίνου.

Ευρετήριο των σταθμών, εργαστηρίων και ιδρυμάτων Αμπελουργίας και Οινολογίας που υπάρχουν σ' ολόκληρο τον κόσμο. Έτσι

ο κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να πληροποιηθεί για το επιστημονικό, προσωπικό, την ειδικότητα και το ερευνητικό πρόγραμμα κάθε ιδρύματος.

Εξ άλλου στις 600 σελίδες του ειδικής έκδοσης MEMENTO, που ανατυπώνεται κάθε πέντε χρόνια, περιλαμβάνεται η αμπελοοινική νομοθεσία των χωρών μελών, στατιστικά στοιχεία (παραγωγή, κατανάλωση, εμπορεύ) στατιστικά και διάφορα άλλα.

Ο Ο.Ι.Υ. κάθε χρόνο δημοσιεύει έκθεση για την κατάσταση της Αμπελουργίας στον κόσμο και αναλύει τα στοιχεία που στέλνονται από τις Αμπελουργικές Χώρες, ανεξάρτητα αν είναι ή όχι μέλη του Οργανισμού.

Για την εκπλήρωση της αποστολής του Οργανισμού, χρειάζεται σκληρή προσπάθεια, διαβουλεύσεις, επίμονες συζητήσεις, μοιραίες υποχωρήσεις και συμφωνία όλων των αντιπροσωπειών και οπωσδήποτε δεν είναι μόνο αυτές οι δραστηριότητες του Ο.Ι.Υ. Πρέπει να προστεθεί και η πληροφόρηση που παρέχει ο Οργανισμός με κυβερνήσεις και ιδιώτες καθώς και με διεθνείς συμβουλές, αφού ο Ο.Ι.Υ. αναγνωρίζεται από τους άλλους διεθνείς Οργανισμούς ως ο πλέον ειδικός για θέματα αμπελουργικά. Υπάρχει συνεργασία του Ο.Ι.Υ. με τον Διεθνή Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (F.A.O.) και συμμετοχή στις εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως, όταν στους Οργανισμούς αυτούς αντιμετωπίζονται προβλήματα αμπελουργικά.

Με την καθοδήγηση του Ο.Ι.Υ. διεξάγονται ερευνητικές εργασίες σε διάφορες χώρες, βάσει σχεδίων και τα αποτελέσματά τους έχουν τη σφραγίδα της εγκυρότητας.

Τα προβλήματα με τα οποία ασχολείται ο Οργανισμός είναι:

... και σύνθετα και κάθε χρόνο ανα-
κινούνται καινούργια. Από την ανά-
γνωση της ημερήσιας διάταξης,
μόνο Συνεδρία, θα μπορούσε
να διαπιστώσει κανείς το ενδιαφέ-
ρον για πολύ διαφορετικά θέματα.
Όπως η διδασκαλία της αμπελουργίας
σε ανώτατο επίπεδο, η παλαι-
ότητα των κρασιών με υπερήχους, η
απόδοση των φυτοφαρμάκων, η πε-
ριεκτικότητα του χυμού των σταφυ-
λών σε βιταμίνες και πολλά άλλα.

Η επιρροή του Ο.Ι.Β. έχει αυ-
ξηθεί πολύ: οι χώρες μέλη από 11
έχουν ήταν κατά την ίδρυσή του, έ-
φθασαν τις 33 σήμερα. Εξ άλλου με
τη μελέτη διαφόρων αμπελοπονι-
κών προβλημάτων και τον μεγάλο
αριθμό των ερευνητικών εργασιών
που πραγματοποιήσε, επέτρεψε
στον Ο.Ι.Β. να αναγνωριστεί σαν
Ειδικός Οργανισμός που ασχέτι διε-
κνή αμπελουργική πολιτική με την
ευρεία έννοια.

Η επιστημονική αξία των πραγ-
ματογνωμόνων του Ο.Ι.Β. η ανε-
ξαρτησία, η αμεροληψία, το κλίμα
αποδοτικότητας και συνεργασίας, έδω-
σαν στον Οργανισμό αυτό μεγάλο

κύρος και αναγνώριση σε διεθνή
επίπεδο.

Ήδη ο Ο.Ι.Β. αποφάσισε να α-
νακηρύξει το 1987 έτος Αμπέλου
και Οίνου στη διάρκεια του οποίου
σε πολλές χώρες, αμπελουργικές
και μη, θα γίνουν επιστημονικές,
τεχνικές και μορφωτικές εκδηλώ-
σεις με κεντρικό θέμα τι είναι κρα-
σί και σταφύλι.

Οι πόλεις που θα διοργανώσουν
ανάλογες εκδηλώσεις θα ανακηρυ-
χθούν «Πόλεις Αμπέλου και Οίνου»
σε κορυφαία εκδήλωση που θα γί-
νει στη Ρώμη τον προεχρή Οκτώ-
βριο 1987.

Στη Χώρα μας η Νάουσα πρωτο-
στατεί και θα αποτελέσει το επίκεν-
τρο των εκδηλώσεων. Με πρωτο-
βουλία του Δημάρχου της, προγραμ-
ματίσθηκαν διάφορες εκδηλώσεις
που θα γίνουν μέσα στο 1987. Έ-
τσι η Νάουσα με τη μακρά αμπε-
λοπονική παράδοση που διαθέτει θα
κατακτήσει και τυπικά τον τίτλο
της «Πόλης της Αμπέλου και του
Κρασιού» που δικαιωματικά της α-
νήκει.

Με την ευκαιρία
του διεθνούς έτους αμπέλου και οίνου

Από τον οίνο των συμποσίων της αρχαιότητας στο κρασί της σημερινής εποχής

Το πρώτο βαπτιστικό όνομα του προί-
κτος που προέρχεται από τα σταφύλια
ήταν «οίνος», αργότερα πήρε και την
ονομασία «κρασί».

Οι αρχαίοι Έλληνες διέκριναν από
μελύ ενώρις τις ευεργετικές επιδράσεις
του Οίνου στον ανθρώπινο οργανισμό.
Από τον Όμηρο ονομάζεται «μελιήδης»
επειδή ήταν γλυκός ως μέλι. «Μελι-
ήδης», επειδή εφάπτεται την καρδιά. Κα-
τά την Ομηρική και Κλασσική εποχή πί-
νονταν αναμιγμένοι με νερό. Η αναλογία
της «κράσεως» δεν ήταν κάτι το σταθε-
ρό. Φαίνεται όμως ότι η προτιμώμενη α-
ναλογία νερού προς οίνον ήταν τρία τέ-
ταρτα νερό και ένα τέταρτο οίνου. Ε-
πίσης και οι αναλογίες 2 προς 1 ή 3
προς 2.

Το «κράμα» αυτό ήταν ο κατ' εξοχήν
ποσιμός οίνος. Έτσι στα συμποσία,

που δαστούσαν πολλές ώρες ως τα ξημερώ-
ματα, έπιναν άφθονο «κεκραμένο οίνο».
Στα συμποσία αυτά οι αρχαίοι Έλλη-
νες δεν επηρεάζονταν από το ποτό, διο-
τηρούσαν μάλιστα την διαύγεια του πνεύ-
ματος και μπορούσαν μετά τον βέλπινα
να συζητούν διάφορα φιλοσοφικά θέμα-
τα.

Η «κράση» πραγματοποιούνταν στους
κρατήρες όπου αναμιγνύονταν οίνος και
νερό και καμία φορά ρητίνη ή μέλι. Με
τους κυσθούς μετέφεραν το κρασί στην
οινοχή κλπ.

Είχαν οι αρχαίοι Έλληνες όλα τα
συστατικά σκεύη, κανάτες, ποτήρια.
Φυσικά το σερβίρισμα πραγματοποιούν-
ταν από τις υπηρέτριες που ήταν όλες
ωραίες.

Ο Ν.

Άρθρα που δημοσιεύθηκαν στη
«ΝΙΟΓΥΣΤΑ» σχετικά με την καλ-
λίέργεια της αμπέλου και το κρασί:

1. ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΚΟΥ, Καθηγητή Α-
μπελουργίας Α.Π.Θ. Η αμπελός:
Ιστορία και θρύλος Τεύχος 23 1983
σελ. 57
2. ΓΥΜΝΟΠΟΥΛΟΥ ΛΥΣΙΑΝΔΡΟΥ, Γε-
ωπότου Γ.Α. Ναούσης. Το ξυνόμα-
ρο Ναούσης Τεύχος 4ον 1978 σελ.
114
3. ΔΑΔΗ ΣΤΑΥΡΟΥ, δασκάλου. Αφη-
γηση ΛΑΖΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ. Ο τελευ-
ταίος των Βαρελάδων Τεύχος 5ον
1978 σελ. 151
4. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ,
δασκάλας. Ο Ναουσαίικος τρύγος
Τεύχος 1ον 1977 σελ. 16
5. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ,
δασκάλας. Ιστορικές πηγές για το
κρασί Τεύχος 16ον 1981 σελ. 95
6. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ δα-
σκάλας. Το κρασί της Νάουσας μέ-
σα από τη Δημοτική ποίηση Τεύ-
χος 18ον 1982 σελ. 9
7. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου -
οινολόγου. Η τεχνική της γευσιο-
γνωσίας στα κρασιά (ή ας μάθου-
με να εκτιμάμε το κρατί που πίνου-
με) Τεύχος 2ον 1987 σελ. 23
8. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου -
οινολόγου. Το κρασί στοιχείο απο-
λαύσεως ή δηλητήριο; Τεύχος 5ον
1978 σελ. 137
9. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου -
οινολόγου. Συμβολή στην Ερμηνεία
των αποτελεσμάτων των χημικών α-
ναλύσεων φύλλων και εδάφους απο-
τον αμπελοκαλλιεργητή Τεύχος 10ον
1980 σελ. 33
10. ΜΠΟΥΤΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, Ειδικού χη-
μικού - οινολόγου. Τα κρασιά V.Q.
R.D. ελεγχόμενης ονομασίας προι-
λεύσεως και η σημασία τους Τεύ-
χος 1ον 1977 σελ. 19
11. ΝΤΙΝΟΥΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ., γεωπό-
νου. Ιστορία της αμπελουργίας και
της Οινοποιίας Τεύχος 16ον 1981
σελ. 98
12. ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, δικηγόρου.
Νέες πηγές για το κρατί της Νά-
ουσας Τεύχος 17ον 1981 σελ. 151.

Τα Ελγίνεια μάρμαρα . Το χρονικό της αρπαχής

Στο βρετανικό Μουσείο, πλάι στην μεγάλη αίθουσα με τα ελγίνεια μάρμαρα, υπάρχει μια μικρότερη όπου εκτίθεται ομοίωμα του Παρθενώνα. Εκεί ο επισκέπτης διαβάζει σε μια πληροφοριακή πινακίδα, ότι ο λόρδος Έλγιν δεν είχε αρχικό σκοπό να αποσπάσει τα μάρμαρα από τον αρχαίο ναό. «Αλλά όταν είδε πως καταστρέφονταν, αποφάσισε να σώσει ό,τι μπορούσε».

Είναι θλιβερό που και οι Άγγλοι σήμερα, επικαλούνται επίσημα το επιχείρημα του κινδύνου των γλυπτών από τους Τούρκους παρ' όλο που ξέρουν ότι είναι σαθρό και αντιϊστορικό.

Ο ναός της Αθηνάς αποτελούσε οθωμανικό τέμενος και οι μετώπες εξαιτίας του ύψους ήσαν απρόσιτες. Τα γλυπτά του Παρθενώνα αποσπάστηκαν σε μια εποχή που η επιρροή της Αγγλίας πάνω στην Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν τεράστια. Γιατί δεν ασκούσαν αυτήν την επιρροή για να προστατευτούν τα μνημεία, αλλά την άσκησαν για να τα ληστέψουν;

Η λεηλασία των γλυπτών θεωρήθηκε προσωπική υπόθεση του λόρδου Έλγιν και εναντίον του, αποκλειστικά, στράφηκε η παγκόσμια γνώμη. Η επιχείρηση όμως της αρπαχής των αρχαιοτήτων, σχεδιάστηκε από την ίδια την αγγλική κυβέρνηση και ο Έλγιν υπήρξε πιστός ερμηνευτής της αγγλικής πολιτικής και εκτελεστής των οδηγιών των προϊσταμένων του. Η πρωτοβουλία της αρπαχής ανήκει όχι στον Έλγιν αλλά στην κυβέρνηση Πίττ που κατεχόταν από τον φόβο μήπως οι Γάλλοι τους προλάβουν και τ' αποσπάσουν εκείνοι. Αλλά και ο Έλγιν έ-

χιζε εκείνο τον καιρό το ανάκτορό του στην Σκωτία και φιλοδοξούσε να το διακοσμήσει με αρχαιολογικά καλλιτεχνήματα, πρωτότυπα ή αντίγραφα. Αφού λοιπόν του δινόταν η ευκαιρία να στολίσει το σπίτι του με πρωτότυπα γλυπτά και κάτω

Της Λευκής Σαμαρά

από τις ευλογίες της κυβέρνησής του και επειδή φοβόταν νέα εξόρμηση των Γάλλων στην Ακρόπολη, κινητοποιήθηκε μ' όλες του τις δυνάμεις.

Ο λόρδος Έλγιν τοποθετήθηκε στην πρεσβεία της Πόλης αρχές 1799 και οι προετοιμασίες του για την αρπαγή άρχισαν λίγους μήνες αργότερα, μας πληροφορεί το χρονικό του Ιωάννη Μπενιζέλου. «Περί τα τέλη του Ιουλίου του αυτού έτους των 1799 ο μιλόρ Έλγιν, πληρεξούσιος πρέσβυς της Βρετανίας παρ' τη οθωμανική Πόρτα, έστειλε εις Αθήνας τεχνίτας Ρωμραίους και Αναπολιτάνους δια να κατασκάψουν και να ερευνήσουν εις τα ενδόμυχα της γης δια μάρμαρα και κτίρια παλαιά και να κατεβάσουν από τον περίφημο ναό της Αθηνάς εκείνα τα

αξιολογώτατα μάρμαρα και οδριάντας τα οποία έδιδαν θάμβος και έκπληξιν εις όλους τους περιηγητάς».

Οι έρευνες, η απασχόληση μεγάλου αριθμού ειδικών, οι διοροδοκίες, απαιτούσαν τεράστιες δαπάνες που καλύπτονταν από τον κρατικό προϋπολογισμό και όχι από τα θυλάκια του πρεσβευτή. Την διεύθυνση των αρχαιοσυλλεκτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, ανέλαβε ένας Ιταλός ζωγράφος, ο Τζοβάνι Μπατίστα Λουσιέρι, γνωστός ως Δον Τατα. Επιτήδειος τυχοδιώκτης και στυγνός αρχαιοκάπηλος, ανέλαβε το έργο του κατεδαφισμένου με μισθό 200 λίρες το χρόνο εκτός από τις δαπάνες για τη συντήρησή του.

«Ήταν», γράφει ο Λόρδος Μπάϊρον «το κατάλληλο όργανο της λαφυραγωγίας».

Η ομάδα των τεχνιτών, έφτασε στην Αθήνα τον Ιούλιο του 1800, πρωτού καν εκδοθεί το φερμάνι που θα επέτρεπε την αποσπάση αρχαίων μνημείων και εγκαταστάθηκε κάτω από την Ακρόπολη.

«Ημέραν τινά» ιστορεί ο Ανδρέας Μπλάροκης «οι κάτοικοι των Αθηνών είδαν διερχομένους τρεις αγιούς της πόλεως Ξένους, τον αριθμόν εξ, οδηγούμενους

του υποπροξένου εν Αθήναις της Μ. Βρεταννίας, Σπυριδωνος Λογοθέτου Χωματιανού και περιεργαζομένους μετά μεγίστου ενδιαφέροντος τα αρχαία μνημεία».

Η εδεια του σουλτάνου, βέβαια, δεν άργησε να δοθεί. Η στρατιωτική βοήθεια των Άγγλων στα τουρκικά στρατεύματα που αντιμετώπισαν την στρατιά του Βοναπάρτη στην Αίγυπτο, απαιτούσε γενναίες και όχι μόνο πολιτικές και οικονομικές παραχωρήσεις. Στο φερμάνι του σουλτάνου αναφερόταν ότι «η Πόλη επιθυμεί μ' αυτό να εκδηλώσει το σεβασμό της προς τον πρεσβευτή της Μ. Βρεταννίας, της σερπής και αρχαίας συμμάχου της».

Έτσι άνοιξε ο δρόμος για την λεηλασία των μνημείων. Ο Λουσιέρι έστησε τις σκαλωσιές και οι τεχνίτες άρχισαν να ξηλώνουν και να λιανίζουν τις μετόπες. Έγραφε ο Έλγιν «Πρέπει να προτιμηθούν οι μετόπες, το ανάγλυφα και τα λείψανα των αγαλμάτων. Και το ελάχιστο αντικείμενο από την Αθήνα είναι ανεκτίμητο».

Τους βανδαλισμούς των αυνεργείων του Έλγιν περιγράφει ο όΑγγλος περιηγητής DODWELL και εκφράζει σε χρονικό του τον αποτροπισσμό του για την απογύμνωση του Παρθενώνα.

«Δυσήμασα» λέει, «την ταπείνωση να παραβρεθώ στην απογύμνωση του Παρθενώνα από τα λαμπρότερα γλυπτά και να παρακολουθήσω το γκρέμισμα μερικών αρχιτεκτονικών μελών του ναού».

«Έδω να κατεβάζουν πολλές μετόπες της νοτισσαντολικής πλευράς. Ήταν σφηνωμένες σνάμεσα στα τρίγλυφα και για να αποσπαστούν έπρεπε να γκρεμι-

στεί το εξάισιο γείσωμα που τις εκάλυπτε... Δεν πρόκειται μόνο για το ηθικό στίγμα που ακολουθεί αυτήν την πράξη. Το κακό είναι που στο μέλλον καθένας θα μπορεί να επικαλείται το προηγούμενο του Έλγιν και να δικαιολογεί παρόμοιες αρπαγές. Έτσι οι ναοί της Αθήνας αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο καταστροφής εξ αιτίας των γλυπτών τους διακοσμήσεων που αντί να παραμένουν στην αρχική τους θέση, κτήμα της οικουμένης, θα λαφυραγωγούνται από τους ισχυρούς κάθε εποχής».

Η αρπαγή των μνημείων συγκλόνισε τους Αθηναίους. Άκούσα και οι Τούρκοι κατέκριναν ανοιχτά τον Σουλτάνο για την χορήγηση της άδειας.

Για την απόσπαση των γλυπτών γράφει και άλλος Άγγλος περιηγητής που ανέθηκε στην Ακρόπολη το 1818, ο H.W. WILLIAMS.

«Έχουμε» λέει, «το δικαίωμα να μειώσουμε από ιδιοτελή κίνητρα το ενδιαφέρον της Αθήνας και να εμποδίσουμε τις μέλουσες γενεές των άλλων εθνών να θαυμάσουν τα εξάισια αυτά γλυπτά; Τι θα πούμε στον ταξιδιώτη που θα αποστερηθεί την ανταμοιβή των κόπων του; Θα παρηγορηθεί ακούγοντας πως τα γλυπτά του Παρθενώνα βρίσκονται στην Αγγλία; Στε κόμουν μπροστά στις Καρυάτιδες, όταν ζύγωσε ένας Τούρ-

κος, μου έδειξε την κολώνα που αντικαθιστούσε το άγαλμα και είπε «Μιλόρ Έλγκιν!» Αυτές οι λέξεις από το στόμα Τούρκου, είναι οι πιο βαρείες επικρίσεις από όσες ακούστηκαν στην Αγγλία ή στην Αθήνα κατά του Έλγιν».

Αδυσώπητος κατήγορος του Έλγιν υπήρξε ο λόρδος Μπάυρον, που με την «Κατάρα της Αθηνάς» δημιούργησε ένα πελώριο ηθικό θέμα και στιγμάτισε αιώνια τον συλητή του Παρθενώνα.

«Η αλήθεια είναι» γράφει, «πως δεν είμαι ειδικός σ' ότι αφορά τις αρχαιότητες. Το μόνο που θέλω είναι να θυσιάσω τον Έλγιν στην Αθηνά και στην Νέμεση».

Ο δε φίλος του HOBHOUSE που έφτασε στην Αθήνα μαζύ του το 1809, μεταξύ άλλων γράφει «Δεν μπορώ να παρασιωπήσω τα λόγια του Γιαννιώτη Λογίου Αθαν. Ψαλίδα. Μου είπε. Σεις οι Άγγλοι παίρνετε τα έργα των Ελλήνων, των προγόνων μας. Να τα φυλάξετε καλά, γιατί οι Έλληνες θάρθουν να τα ζητήσουν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντ. Μηλιαράκη «Περί των Ελληνικών Μαρμάρων». Εστία τ. Κ.Ε (1898) σ. 682
2. Μεγάλη Ελλην. Εγκυκλοπαίδεια: Π. Δρανδάκη τ. Θ. Σελ. 912
3. Κυρ. Σιμόπουλου. Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 1800—1810 τ. Γ1 σ. 557.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Επαγγελματικό ήθος

α) Εισαγωγή

Ο άνθρωπος σαν ξεχωριστό πνευματικό αν και προικισμένο με δυναμικότητα εξέλιξης, προσπαθεί, ώστε, η κάθε του ενέργεια και η κάθε του πράξη να αποβλέπει στην παραπέρα βελτίωσή του.

Από την αγωγή που του παρέχεται, από τα βιβλία που διαβάζει, από τις επιστήμες και τις τέχνες, από την πολιτιστική κίνηση του τόπου του, προσπαθεί να αποκτήσει εμπειρίες, να καλλιεργείται, να ολοκληρώνεται και η κάθε του δράση και η κάθε του ενέργεια να είναι ηθική και ανθρώπινη.

Αυτό ισχύει και στον επαγγελματικό του τομέα. Θέλει να αισθάνεται ότι προσφέρει έργο χρήσιμο στον εαυτό του και στην κοινωνία που ζει. Θεωρεί το επάγγελμα ως βάση της ευτυχίας του. Προσπαθεί, δηλαδή, ο κάθε άνθρωπος και θέλει να έχει επαγγελματικό ήθος.

β) Εννοια και ορισμός του επαγγελματικού ήθους

Επάγγελμα είναι κάθε χρήσιμη εργασία που κάνει κάθε άτομο με κάποια εμβέλεια στο κοινωνικό σύνολο. Ακόμη επάγγελμα είναι η καλή αγγελία, η υπόσχεση για το τί είδος εργασία μπορεί να προσφέρει κάποιος στο κοινωνικό σύνολο.

Ήθος είναι ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο ζει ένα άτομο στην κοινωνία. Ήθος είναι και ο σεβασμός του ατόμου στις ηθικές αρχές, η πίστη στην αποστολή του επαγγέλματος, η πίστη και η αφοσίωση στην πατρίδα και τα εθνικά ιδεώδη.

Επαγγελματικό είναι αυτό που ανήκει ή αναφέρεται στον επαγγελματία ή στο επάγγελμα.

Από τα παραπάνω βγαίνει το συμπέρασμα ότι, επαγγελματικό ήθος είναι ο τρόπος ζωής που κάνει ένα άτομο στην εργασία του.

Βέβαια κάθε εργασία αποβλέπει στην αμοιβή και στη χρησιμότητα. Αλλά όταν η αμοιβή είναι ανάλογη της χρησιμότητας, τότε η εργασία είναι ψυχική ικανοποίηση και προσφορά του

ατόμου στο σύνολο, και μιλάμε για επαγγελματικό ήθος.

γ) Κατηγορίες επαγγελματιών

Σήμερα υπάρχουν πολλά επαγγέλματα. Στην Ελλάδα είναι γνωστά περίπου δύο χιλιάδες.

Η σύγχρονη στατιστική έρευνα χωρίζει τα επαγγέλματα σε τρεις κατηγορίες:

Την πρώτη κατηγορία την αποτελούν τα επαγγέλματα συγκέντρωσης των φυσικών αγαθών χωρίς μεταποίηση. Αυ-

Του Θωμά Βλαχάδη Σχολικού Συμβούλου Πρωτοβάθμ. εκπαίδευσης

τά είναι όσα ανήκουν στη γεωργία, στο κυνήγι, στο ψάρεμα, στη δασονομία και στην κτηνοτροφία.

Τη δεύτερη κατηγορία αποτελούν τα επαγγέλματα που μεταπούν τις πρώτες ύλες. Σ' αυτά υπάγονται τα βιομηχανικά, τα βιοτεχνικά και τα τεχνικά επαγγέλματα.

Την τρίτη κατηγορία αποτελούν τα επαγγέλματα κοινωνικής εξυπηρέτησης και παροχής υπηρεσιών. Αυτά είναι το εμπόριο, οι μεταφορές, οι τρόφιμοι, η εκπαίδευση, η αστυνομία, η δημόσια διοίκηση κ.τ.λ.

Απ' όλες αυτές τις κατηγορίες επαγγελματιών παρατηρείται συστολή στην πρώτη και αύξηση στις δύο άλλες. Περισσότερη όμως αύξηση επαγγελματιών παρατηρείται στην τρίτη κατηγορία της παροχής υπηρεσιών.

δ) Η σημασία του επαγγέλματος

Το επάγγελμα ωφελεί το άτομο στην ψυχοσωματική του ανάπτυξη, στην ηθική του καλλιέργεια και στην τελειότητά του. Ασκεί επίδραση στην ψυχή και στην όλη ζωή του. Διαμορφώνει το χαρακτήρα και την προσωπικότητά του. Είναι ένας παράγοντας αγωγής του ανθρώπου.

Το επάγγελμα δεν ωφελεί μόνο το άτομο, αλλά και το κοινωνικό σύνολο με την παραγωγή, την ποιότητα του προϊόντος, τη συμπεριφορά και τη σχέση του με τους συνανθρώπους. Είναι

παράγοντας πολιτισμού και κοινωνικής ηθικής.

Το επάγγελμα εξασφαλίζει στο άτομο τα απαραίτητα για να ζήσει. Ικανοποιεί τις ατομικές του ανάγκες και τις ανάγκες της οικογένειάς του.

Με το επάγγελμα το άτομο αναπτύσσεται. Αποκτά αυτοπεποίθηση, συνειδητοποιείται το συναισθηματικό του πλούτο, η αξία του. Με το εισόδημα παίρνει από την εργασία του, εξοικονομεί τη διατροφή, την ενδυμασία, την εκπλήρωση των κοινωνικών του υποχρεώσεων. Έτσι αποφεύγει τις πενίες, τους εκβιασμούς, την ανελευθερία και υψωμένο το ηθικό γόητρο.

Επομένως το επάγγελμα ικανοποιεί τις βιολογικές, ψυχικές και κοινωνικές ανάγκες του ανθρώπου.

Το είδος του επαγγέλματος επηρεάζει στο να αποκτήσει το άτομο νέες γνώσεις. Καθορίζει το κοινωνικόβάλλον μέσα στο οποίο θα ζει και κινείται. Αλλάζει τη συμπεριφορά, τη στάση του. Επηρεάζει τις κοινωνικές αντιλήψεις και τις πολιτικές προθέσεις. Καθορίζει, δηλαδή, το μέλλον που θα έχει και θα παίξει μια κοινωνία.

Εάν ένα επάγγελμα του εξασφαλίζει μεγάλη αμοιβή, πολλές ώρες εργασίας και του παρέχει ευκαιρίες αναστροφής με σημαίνοντα πρόσωπα του παρέχει και τη δυνατότητα να στηριχθεί σε διάφορους τομείς να παίξει ένα αξιοσημείωτο ρόλο στην κοινωνία, πράγμα που ικανοποιεί στο χαροκίτριο του και την προσωπικότητά του.

ε) Το επαγγελματικό ήθος στην εποχή μας

Σήμερα ζούμε σε μια εποχή αλλαγών και ανακατατάξεων. Η μηχανή της μηχανής και της ατομικής ενέργειας τείνει να κυριαρχήσει. Οι αιώνες, οι ακατάλυτοι πόνανθρώπινες αξίες χάνουν τη δύναμη που κατείχαν. Υπάρχουν, δυστυχώς, σήμερα άνθρωποι που κοιτάζουν μόνο το λευτό. Επιδιώκουν την άμεση οικονομική εργασία. Ενδιαφέρονται μόνο πώς θα αποκτήσουν χρήματα, να ζήσουν και να περάσουν καλά.

(Συνέχεια στη σελίδα επόμενη)

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες - Νοητική καθυστέρηση

Η νοητική καθυστέρηση είναι αποτέλεσμα σωματικά παγκόσμια κοινωνικά προβλήματα που πλήττει αδιάφορα όλους τους ανθρώπους και έχει φυσικές προεκτάσεις και επιπτώσεις συνολισμιατικές - κοινωνικές και οικονομικές στην οικογένεια και το κοινωνικό σύνολο γενικά. Μαζί με τις καρδιακές παθήσεις, την αρτηρία και τον καρκίνο, θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα υγείας που μαστιάζουν σήμερα την ανθρωπότητα. Πριν μιλήσουμε για τι είναι νοητική καθυστέρηση θεωρούμε απαραίτητο να παρουσιάσουμε στα παρακάτω σχήμα τη θεωρητική κατανομή της διακύμανσης της νοητικότητας στο γενικό πληθυσμό.

Στην κατανομή αυτή δεν περιλαμβάνονται οι περιπτώσεις που προκύπτουν από παθολογικές καταστάσεις (μεγγολοειδής ιδιοτελία, εγκεφαλικά τραύματα, κρετινισμός, μενογκεφαλία κλπ.).

Η εύρεση του Δ.Ν. (δείκτης νοητικότητας) γίνεται με τη μέθοδο των TESTS. Η μέθοδος των TESTS είναι σαν το στηθοσκόπιο. Αυτό δεν παρέχει όλες τις πληροφορίες, στο γιατρό, που χρειάζεται, για τη διάγνωση μιάς ασθένειας. Ωστόσο κανείς δε διανοήθηκε να το χαρακτηρίσει «άχρηστο». Δεν είναι συνεπώς η μέθοδος των TESTS να την απορρίψουμε προτού επινοηθεί άλλη πειραματική και πειστική στο χώρο της έρευνας (Ιωάννης Παρασκευόπουλος Νοητική καθυστέρηση). Ο μέσος όρος της θεωρητικής κατανομής είναι το 100. Το εύρος μεταξύ του Δ.Ν. 85 και 115 θεωρείται μέσο κανονικό και περιλαμβάνει τα 2/3 περίπου του γενικού πληθυσμού (68,26%) α. Μεταξύ του 85 και 70 κατανέμεται ποσοστό 13,0% που θεωρείται οριακή νοημοσύνη (δραδυμαθή παιδιά). Μεταξύ του 85 και 70 κατανέμεται ποσοστό 2,14% ο ελαφριά νοητική καθυστέρηση

ση (εκπαιδευσιμα παιδιά).

Τέλος κάτω από το 85 έχουμε ένα ποσοστό 0,13% ο με μέτρια και βαριά νοητική καθυστέρηση (ασκήσιμα και πλήρως εξαρτώμενα παιδιά).

Του Αναστ. Αποστολίδη δασκάλου μετεκπαιδευμού στην ειδική αγωγή

διά). Με βάση το σχήμα της θεωρητικής κατανομής της νοητικότητας και των περιπτώσεων των παθολογικών καταστάσεων υπολογίζεται ότι σε μια μέση κοινότητα η συχνότητα των παιδιών με χαμηλή νοημοσύνη στα 1.000 παιδιά σχολικής ηλικίας είναι: 1 περίπου άτομο πλήρως εξαρτώμενο (ιδιότης), 4 ακόμη στα 25 εκπαιδευσιμα. Σύνολο 30% ο ή 3% ο.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει σε άλλες χώρες το ποσοστό των ιδιωτών και των ασκήσιμων είναι το ίδιο σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, αλλά το ποσοστό των εκπαιδευσιμων είναι 10 άτομα στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, 25 στα μέσα και 50 στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Οι ορολογίες δραδυμαθής εκπαιδευσιμα, ασκήσιμα και πλήρως εξαρτώμενα χρησιμοποιήθηκαν για καθαρά εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η εκπαιδευτική αυτή ταξινόμηση επινοήθηκε από τον SAMUEL KIRK θεμελιωτή της Ειδικής Αγωγής των Η.Π.Α. και τείνει να γίνει διεθνώς αποδεκτή. Η ταξινόμηση αυτή, καθώς και άλλες που έχουν γίνει είναι ελαστική και όχι μόνιμη. Μετά από την διευκρίνιση ορισμένων εννοιών και όρων είναι καιρός να πούμε τι είναι νοητική καθυστέρηση. Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει διάφορες αντιρρήσεις και διχογνωμίες. Εκείνος όμως που σήμερα έχει γίνει ο

ποδοκτός από τους περισσότερους ειδικούς είναι αυτός που διατυπώθηκε από τον Αμερικανικό Σύνδεσμο Νοητικής Καθυστέρησης και τροποποιήθηκε μέχρι να πάρει την παρακάτω τελική του μορφή: Η νοητική καθυστέρηση αναφέρεται σε μια γενική νοητική ικανότητα κάτω από το μέσο όρο, που συνοδεύεται από ελλείψεις στην προσαρμοστική συμπεριφορά και που εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια της εξελικτικής περιόδου. (Πολυνείκη Μπαρδύ Νοητική Καθυστέρηση).

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, για να θεωρηθεί ένα άτομο νοητικά καθυστερημένο πρέπει να συνυπάρχουν τρία βασικά κριτήρια:

α) Νοητική ικανότητα κάτω από το μέσο κανονικό δηλ. κάτω από το 85, που αντιστοιχεί σε 16% ο των συνολικών του (βλέπε σχήμα).

β) Εμφάνιση της νοητικής καθυστέρησης κατά τη διάρκεια της εξελικτικής περιόδου δηλ. από τη σύλληψη έως το 16 έτος της ηλικίας. Μόνο έτσι μπορούμε να διακρίνουμε τη νοητική καθυστέρηση από άλλες παθολογικές καταστάσεις ή διαταραχές της ανθρωπίνης συμπεριφοράς.

γ) Ικανότητα προσαρμογής μειωμένη στις απαιτήσεις του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, αυτή η ικανότητα προσαρμογής αντικατοπτρίζεται:

1) Στην ωρίμανση δηλ. το ρυθμό και το επίπεδο αναπτύξεως των βασικών κινητικών και αντιληπτικών ικανοτήτων καθώς και των δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης. Οι δεξιότητες εξυπηρέτησης είναι το βάδιση, η ομιλία, η ατομική εξυπηρέτηση στο φαγητό και στην καθαριότητα, οι διαπροσωπικές σχέσεις με τους συνομηλικούς κλπ. Συνήθως οι δεξιότητες αυτές σχετίζονται με την προσχολική ηλικία.

2) Στην μάθηση δηλ. την ικανότητα του ατόμου να αποκτήσει γνώσεις

φή, ορθογραφία, αριθμητική κλπ. και δεξιότητες όπως ανάγνωση, γραφή από την επαφή του με τα πρόσωπα και τα πράγματα του περιβάλλοντός του. Η ικανότητα μάθησης έχει ιδιαίτερη σημασία στη σχολική ηλικία.

3) Στην Κοινωνική ένταξη δηλ. την ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τα κριτήρια της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Η νοητική καθυστέρηση επηρεάζει την ικανότητα του ατόμου να συντηρεί τον εαυτό του, να συνεργάζεται με τους άλλους και να αναλαμβάνει τις ευθύνες του ως μέλος της κοινωνικής ομάδας. Η κοινωνική ένταξη έχει ιδιαίτερη σημασία στην ενθλιπτικότητα. Συνοπτικά τονίζουμε ότι η νοητική καθυστέρηση επηρεάζει την ωρίμανση, τη μάθηση και την κοινωνική ένταξη.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο

που κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε είναι: ότι η νοητική ανάπτυξη των νοητικά καθυστερημένων δεν είναι μόνο βραδεία, αλλά και ελλιπής και δε φτάνει ποτέ στο επίπεδο του κανονικού. Το επίπεδο του κανονικού ατόμου φτάνει μέχρι τη νοητική ηλικία 16 ετών των νοητικά καθυστερημένων φτάνει το 83% αυτών, (εκαδέυσια) από 8 - 12 έτη νοητική ηλικία. Το 13% (ασκήσια) από 4 - 8 έτη νοητική ηλικία και 4% (ιδιώτες) μικρότερο από 4 έτη νοητ. ηλικία. Η κατάσταση ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση θελώνεται μόνο με την ειδική αγωγή που παρέχεται, είτε στην οικογένεια, είτε στο σχολείο. Με την εφαρμογή ενός ρεαλιστικού προγράμματος, που δίνεται από τα μέλη της διαγνωστικής ομάδας, πετυχαίνεται, ανάλογα με το ρυθμό και το επίπεδο αντιληπτικής και κι-

νητικής κατάστασης. α) Η ψυχοματική ωριμότητα, β) η απόκτηση σχολικών γνώσεων και δεξιοτήτων, γ) η απόκτηση ατομικών και κοινωνικών συνθηκών και δ) η απόκτηση επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων κυρίως για τα εκπαιδευμένα παιδιά που αποτελούν το 83% (όπως είπαμε) των νοητικά καθυστερημένων.

Για περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο ψυχοπαιδαγωγικής αντιμετώπισης των νοητικά καθυστερημένων παιδιών οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δουν τα συγγράμματα:

1) Νοητική καθυστέρηση. Ιωάννου Ν. Παρρασκευόπουλου, Γρηγόρη Αθήνα, 1979. 2) Προετοιμάστε το παιδί σας για το σχολείο, Λουί Ντωγιόν Ρισάρ, Καστανιώτη Αθήνα, 1981. 3) Μάθε το παιδί σου να σκέπτεται EVELYN SHARP προσαρμογή Αθήνα, 1971.

(Συνέχεια από την σελίδα 28)

Επαγγελματικό ήθος

οι αυτούς το ωφελμιστικό ιδεώδες και η επιδίωξη του ευδαιμονισμού.

Έτσι βλέπουμε πολυκατοικίες να καταρρέουν, ανύπαρκτα οικοπέδα να πουλούνται και νοθεία στο είδη διατροφής και στα φάρμακα.

Όλοι αυτοί οι άνθρωποι βέβαια, που δε λογαριάζουν τη ζωή των άλλων προκειμένου να κερδίσουν χρήματα, είναι λίγοι. Αυτοί οι λίγοι όμως κάνουν την κοινωνία να πάσχει και να ξεπέφτει ηθικά.

στ) Πώς θα καλλιεργήσου με το επαγγελματικό ήθος

Μια κοινωνία, για να προοδεύσει και για να δημιουργήσει πολιτισμό, έχει ανάγκη από άτομα που είναι πρόθυμα να προσφέρουν ό,τι καλύτερο μπορούν στην κοινωνία που ζουν. Έχει ανάγκη από εργαζόμενους με επαγγελματικό ήθος.

Για να αποκτήσουν τα άτομα επαγγελματικό ήθος, έχουν ανάγκη από καθοδήγηση και αγωγή, η οποία θα γίνει από την οικογένεια, από το Σχο-

λείο και από την κοινωνία με τους παρακάτω τρόπους:

α) Να βρεθούν οι ιδιαίτερες κλίσεις και ικανότητες του κάθε ατόμου και να εξελιχθούν όσο το επιτρέπουν οι δυνατότητές του και όσο γίνεται καλύτερα.

β) Να καλλιεργηθεί παράλληλα με τη νόηση και η ηθική βούληση του ατόμου.

γ) Να καλλιεργηθεί το δημοκρατικό πνεύμα στα άτομα, ώστε να εκφράζονται ελεύθερα, να κρίνουν, να παίρνουν αποφάσεις, αλλά και να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών των.

δ) Να καλλιεργηθεί η συνεργασία μεταξύ των ατόμων με κάθε τρόπο, ώστε να εκλειψεί ο ανταγωνισμός και η διχόνοια και να βασιλέψει η ομόνοια και η αλληλαβοήθεια.

ε) Να προπαρασκευάζονται οι νέοι για το επάγγελμά τους, ώστε να αντιληφθούν τις δυνάμεις τους και τις δυνατότητές τους. Έτσι θα το αγαπήσουν και θα ζήσουν ευτυχισμένοι.

Η καθοδήγηση όμως αυτή και ο επαγγελματικός προσανατολισμός δε θα

φέρουν το αναμενόμενο αποτέλεσμα αν δε θελήσει και δεν προσπαθήσει ο ίδιος ο άνθρωπος. Γιατί το τί είναι και το τί θα γίνει κάποιος εξαρτάται κι από τον ίδιο τον εαυτό του.

Οι επιδράσεις που θα δεχθεί θα παίξουν ρόλο βέβαια, αλλά υπεύθυνος για τη ζωή του είναι και ο ίδιος ο άνθρωπος.

ζ) Συμπέρασμα

Το επαγγελματικό ήθος του ανθρώπου παίζει βασικό ρόλο στη ζωή του ίδιου και της κοινωνίας που ζει.

Πραγματικά πολιτισμένη και ευημερούσα θα είναι αυτή η κοινωνία που τα μέλη της ασκούν ευσυνείδητα και τίμια το επάγγελμά τους. Γιατί αυτή η κοινωνία θα κτίσει σταθερά το οικοδόμημα της ευτυχίας του λαού της.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό «Ήλιος»
2. Οδηγητική, Δέρα Π.
3. Γενική Διδακτική, Τσίριμπα Α.
4. Ψυχολογία Εφήβου, Μάνου Κ.

Το θαύμα της παραγωγής Οπωροκηπευτικών στη Νέα Ζηλανδία

Παράδειγμα προς μίμηση

Εισαγωγή

Στη δεκαετία 1970—80 η Νέα Ζηλανδία είχε ελάχιστα κέρδη και εμπορικά προβλήματα διάθεσης των παραδοσιακών της αγροτικών προϊόντων, όπως κρέας, μαλλί και γαλακτοκομικά. Αλλά η ιδανική γεωγραφική θέση της στο Νότιο ημισφαίριο και η σωστή Αγροτική Πολιτική που ακολουθήθηκε, υπήρξαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για παραγωγή φρούτων και λαχανικών εκτός εποχής για τις πλούσιες αγορές του Βορρά (Δυτ. Ευρώπη, Ιαπωνία).

Με τα στοιχεία που θα αναφέρουμε στην συνέχεια και που πήραμε από διεθνές έγκυρο επισημονικό περιοδικό, θα δούμε πως πραγματοποιήθηκε το θαύμα αυτό, με την ελπίδα ότι η χώρα μας μπορεί να αντλήσει μερικά απαραίτητα στοιχεία για διεύρυνση του τομέα των Αγροτικών εξαγωγών.

1. Γενικά

Η έκταση της Ν. Ζηλανδίας είναι 267.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, βρίσκεται σε Νότιο γεωγραφικό πλάτος 37^ο μέχρι 47^ο, όσο περίπου οι Μεσογειακές χώρες και η Καλιφόρνια στο Βόρειο πλάτος και απέχει από την πιο κοντινή χώρα που είναι η Αυστραλία περίπου 2.000 χιλιόμετρα. Το σημαντικό όμως στοιχείο που θυμίζει ελληνικό κλίμα και κυρίως τα πολλά νησιά μας, είναι ότι βρέχεται παντού από θάλασσα, με συνέπεια το κλίμα να είναι δροσερότερο το καλοκαίρι και ηπιώτερο τον χειμώνα

σε σχέση με την Καλιφόρνια και τις λοιπές Μεσογειακές Χώρες. Ο πληθυσμός της, 3.000.000 κάτοικοι, δεν θα μπορούσε να καταναλώσει σημαντικές ποσότητες οπωροκηπευτικών, γι' αυτό η παραγωγή τους πήρε από την αρχή καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό.

Οι εξαγωγές οπωροκηπευτικών ήταν το 1970 μόλις 8.000.000 δολάρια, αλλά το 1980 ξεπέρασαν τα 65.000.000 και το 1985 τα 255.000.000 δολάρια (5% του συνόλου των εξαγωγών). Στόχος είναι, αν συνεχιστεί αυτός ο εντατικός εξαγωγικός ρυθμός, το έτος 2000 οι εξαγωγές του είδους να πλησιάσουν τα 800.000.000 δολάρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εξαγωγές οπωροκηπευτικών κατά το 1985

Προϊόν	Εκ. δολ.	Εκ. δρχ.
Ακτινίδια (φρέσκα & μεταποιημένα)	85	13.300
Μήλα (φρέσκα)	54	7.560
Αρακάς (κατεψυγμένος)	26	3.640
Κρεμμύδια (φρέσκα & μεταποιημένα)	9	1.260
Κολοκυθιοειδή (τομάτες, αγγουράκια κλπ.)	8	1.120
Σπαράγγια (φρέσκα & μεταποιημένα)	6	840
Φρούς (φρέσκιες & μεταποιημένες)	5	700
Πατάτες (φρέσκες & μεταποιημένες)	3	420
Διάφορα	49	6.860

Σημείωση: 1 δολ. ΗΠΑ = 140 δρχ.

Οι εξαγωγές οπωροκηπευτικών για το 1985 φαίνονται στον πίνακα 1.

Η γκάμα αυτή των εξαγωγών πιστεύεται ότι θα μεταβληθεί πολύ λίγο στα επόμενα 10 χρόνια. Τα ακτινίδια ποικιλ. HAYWARD (Χαίηγουρντ) και τα μήλα ποικ. GRANNY SMITH (Γκράννυ Σμιθ) δίνουν τα υψηλότερα κέρδη.

Του

Ευάγγ. Δημητρίου γεωπόνου

δη, όχι μόνο λόγω ποσότητας, αλλά και σαν τιμή κατά μονάδα προϊόντος, γι' αυτό και στόχος είναι να επεκταθεί η καλλιέργεια των δύο αυτών ποικιλιών με εντατικό ρυθμό.

2. Παραγωγή φρούτων

Η Ν. Ζηλανδία έχει μακρά ιστορία στις εξαγωγές μήλων και αχλαδιών κυρίως προς την Μ. Βρετανία. Τα μακροήμερα καλοκαίρια, τόσο σε συνολικό αριθμό ημερών όσο και σε αριθμό ωρών ημέρας συντελούν στην παραγωγή άριστης ποιότητας τελικού προϊόντος.

Η δημιουργία από την Κυβέρνηση ενός ευέλικτου Οργανισμού, Εθνικό Συμβούλιο Μήλων και Αχλαδιών, με αυστηρούς ποιοτικούς ελέγχους στα φρούτα έβαλε το σύστημα των εξαγωγών σε σωστές βάσεις. Οι αποδόσεις των μήλων υπερβαίνουν τους 10 τόννους ανά στρέμμα, με πρώτης ποιότητας φρούτα.

Τα τελευταία μάλιστα χρόνια με τις πυκνές φυτεύσεις και την χρήση νάνων υποκειμένων αναμένεται να αυξηθούν οι αποδόσεις σε 13 τόννους ανά στρέμμα.

Εκρηκτική ανάπτυξη όμως πήρε η καλλιέργεια ακτινιδίου. Την τελευταία δεκαετία οι φυτεύσεις αυξήθηκαν κατά 100% και υπολογίζεται να υπερβούν τις 240.000 στρέμματα το 1990.

Παρ' ότι το ακτινίδιο εισήχθηκε από την Κίνα το 1906, στην αρχή χρησιμοποιήθηκε βασικά σαν διακοσμητικό φυτό σε κήπους. Η δυνατότητα σαν εμπορικό φρούτο αναγνωρίστηκε αργότερα και το 1953 υπήρχαν μόνο 300 στρέμματα ακτινιδιάς με ελάχιστες εξαγωγές μέχρι το 1960. Η χρονιά όμως αυτή υπήρξε καθοριστική για το μέλλον της καλλιέργειας, αφού δημιουργήθηκε από την Πολιτεία το Συμβούλιο Εμπορίας Ακτινιδίου και δόθηκαν οι οναγκαίες κατευθύνσεις για σωστή καλλιεργητική τεχνική και εμπορία, παρά τις αδυναμίες και ίσως αντιθέσεις των πειραματικών μορтуриών. Από την αρχή όμως θεσμοθετήθηκε η ανάγκη για προφύλαξη από τυχόν ανεύρους με την χρήση ανεισοφρακτών και η υποστήλωση της ακτινιδιάς.

Η επιτυχία του ακτινιδίου με τόσο μικρό χρονικό διάστημα παρακίνησε το ενδιαφέρον για εξαγωγές σε μια σειρά από άλλα φρούτα, κυρίως νεκταρίνια, κεράσια, Ασιατικά σχλάδια και λωτούς. Υπήρχε ήδη μια μικρή αγορά για τις εξαγωγές φρούλλας, βοτόμουρων, αβογάντος και επιτραπέζιων σταφυλιών της ημεκιλίας ITALIA (Ιταλία) που καλλιεργείται και σε θερμοκήπια για εξαγωγές προς την Ιαπωνία.

Επίσης δύο φρούτα με εξονυχικές προοπτικές λίγο γνωστά

εκτός Ν. Ζηλανδίας, είναι τα TAMARILLOS (Ταμαρίλλος) και FEIJOAS (Φιτζόας). Η επιλογή όμως των κατάλληλων ποικιλιών είναι το αποφασιστικό βήμα για μελλοντικές εξαγωγές των νέων αυτών φρούτων.

Υπάρχει επίσης μια μεγάλη παράδοση και στην παραγωγή κρασιών. Όμως μόνο τα τελευταία 20 χρόνια η ποιότητα των λευκών κυρίως κρασιών, έφθασε τις διεθνείς προδιαγραφές λόγω της φύτευσης κλασικών ρινοποιήσιμων ποικιλιών αμπέλου.

3. Παραγωγή λαχανικών και ανθέων

Λαχανικά σε θερμοκήπια (κυρίως τομάτες και αγγουράκια) καλλιεργούνται γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα και σπορεύεται γενικά η εξάπλωση τέτοιων καλλιεργειών για εξαγωγικούς σκοπούς, λόγω ανταγωνισμού των από εισαγόμενα παρόμοια είδη από τροπικές περιοχές όπως η Κουϊνσλάνδη (QUEENSLAND).

Λαχανικά στο χωράφι καλλιεργούνται, τόσο για εξαγωγές όσο και για εσωτερική κατανάλωση, σε σημαντικές εκτάσεις, με κυριότερα είδη τα σπαράγγια, τα κρεμμύδια, πεπόνια και καρπούζια, που εξάγονται κυρίως στην Ιαπωνία.

Ανθοκομικά και διακοσμητικά φυτά καλλιεργούνται για εσωτερική κατανάλωση και εξαγωγές. Είναι τα χρυσάνθεμα, τριαντάφυλλα, γαρύφαλα και γλαδίοι. Ελπίζεται στο μέλλον οι εξαγωγές των ανθέων να αυξηθούν σημαντικά.

4. Παθεία - Έρευνα

Τα τελευταία 10 χρόνια οι δυνατότητες για σπουδές στην Δομοκομία - Ανθοκομία έχουν αυξηθεί καταπληκτικά. Ενώ μέχρι

το 1970 μόνο δύο Πανεπιστήμια παρείχαν τίτλους βασικών και μεταπτυχιακών σπουδών, σήμερα πάνω από 12 Πανεπιστήμια, κές Σχολές και Ινστιτούτα παρέχουν διπλώματα σε επιστήμονες γεωτεχνικής κατεύθυνσης και μάλιστα σε ειδικευμένους επιστημονικούς χώρους.

Η γεωτεχνική έρευνα ασκείται από δύο Κυβερνητικά Τμήματα: Το Υπουργείο Επιστημών και Τεχνολογίας και το Υπουργείο Γεωργίας και Αλιείας. Το πρώτο ασχολείται με την καθαρά θεωρητική έρευνα και το δεύτερο με την εφαρμοσμένη. Παράλληλα με την έρευνα ασχολούνται σε μεγάλο βαθμό τα Πανεπιστήμια και βιομηχανίες οργανώσεις αγροτών που έχουν ερευνητικά τμήματα.

Η έρευνα στρέφεται βασικά σε προϊόντα προσωριζόμενα για εξαγωγές και δίνεται μεγάλη βαρρος στους μετασυλλεκτικούς ριρισμούς των οπωροκηπευτικών (συσκευασία, συντήρηση, μεταφορά κλπ). Το πιο σημαντικό όμως για την έρευνα είναι ότι «δεν γίνεται έρευνα για την έρευνα», αλλά επικρατεί πανταχού η πολιτικο-οικονομική φιλοσοφία «ο χρήστης πληρώνει». Για αυτό και το πιο μεγάλο μέρος από το κόστος των ερευνητικών προγραμμάτων καλύπτεται από τους παραγωγούς και τις συναφείς βιομηχανίες.

5. Επίλογος

Η Ν. Ζηλανδία έχει έναν καλό κλίμα, έδαφος και γεωγραφική θέση σωστή λειτουργία σαν κέντρο και υπευθυνότητα των παραγωγών, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για ακόμα μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη. Έχει όμως και μειονεκτηματά, τα σπουδαιότερα των οποίων (Συνέχεια στην σελ. 32)

Το μήλο φυσικό φάρμακο

Αυτές τις μέρες το μήλο θρίσκει και πάλι στην επικαιρότητα. Ο ρηλοπαρχινοί αντιμετωπίζουν προδήματα διάθεσης του προϊόντος. Με αφορμή το γεγονός αυτό, μας δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσουμε το μήλο, με αντικειμενικό σκοπό να πληροφορηθεί ο καταναλωτής για την θρεπτική και διαιτητική αξία του καρπού. Φυσικά ομιλούμε για μήλο που έχει τους χυμούς του και διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τις γευστικές του ιδιότητες. Επί του προκειμένου ας μη ξεχνούμε την λαϊκή παροιμία: Ένα μήλο την ημέρα, τον γιατρό τον διώχνει πέρα. Για τον ρόλο που διαδραματίζει στον ανθρώπινο οργανισμό, ένας συνάκτης έγραψε σχετικά στην εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία (16.11.86) το παρακάτω άρθρο που αναδημοσιεύουμε!

ΝΙΛΟΥΣΤΑ

Ένας απ' τους καλύτερους και πιο φθηνούς στυλοβάτες της υγείας μας που είναι σχεδόν τόσο προσβάσιμος όσο και το νερό της δρύσης, αμφισβητείται δυστυχώς απ' τον περισσότερο κόσμο:

Το μήλο με τις θιαυμάσιες προληπτικές και θεραπευτικές ιδιότητες έχει γίνει τώρα μόνιμο συνοδευτικό όλων των γευμάτων της ημέρας σε χώρες όπου η πρακτική επιστημονική ενημέρωση αποτελεί κύρια μέριμνα της πολιτείας.

Στη σειρά των φρούτων που χρησιμοποιούνται στην πρακτική θεραπευτική, το μήλο κατείχε πάντα την πρώτη θέση. Ο Ιπποκράτης (460 - 377 π.Χ.) το συνιστούσε για ερεθισμούς των εντέρων, πνευμονοπάθειες, αδυναμίες την καρδιά και δυσλειτουργία των νεφρών. Κανένα άλλο φρούτο δεν εξετάστηκε ποτέ επιστημονικά και ειδικώς ιατρικά τόσο όσο το μήλο. Σήμερα ξέρουμε ότι το μήλο φέρνει εκπληκτικά αποτελέσματα σε πολλές αρρώστιες και διάφορες κύριες ή δευτερεύουσες ενδογνώσεις του οργανισμού.

Ας δούμε μερικές από τις σπουδαιότερες περιπτώσεις θεραπευτικής συμβολής του μήλου, όπως τις καταγράφουν διαπρεπείς επιστήμονες απ' τον αμερικανικό και ευρω-

παϊκό χώρο.

Καρδιά

Για την αποτροπή εμφράγματος και αρτηριοσκλήρωσης: Ο Αμερικανός σπεσιαλίστας για τις δύο αυτές ιδιαίτερα διαδοσμένες και επικίνδυνες καρδιαγγειακές παθήσεις, καθηγητής Άνσελ Κέες, απ' τη Μινεάπολη, συνιστά δυο ζευγάρια μήλα την ημέρα. Η ουσία πεκτίν που περιέχεται στο μήλο κατεβάζει την περιεκτικότητα χοληστερίνης στο αίμα και απομακρύνει έτσι τους θρομβωτικούς παράγοντες. Ποτέ να μη λείπουν τα δυο μήλα απ' το καθημερινό σας φαγητό λέει σε ασθενείς και υγιείς ο Αμερικανός επιστήμονας. Είναι το φθηνότερο προληπτικό - θεραπευτικό φάρμακο για την καρδιά.

Χώνεψη

Για την καλή λειτουργία της χώνεψης και κατά της δυσκοιλιότητας: Ένα μήλο πριν απ' το μεσημεριανό φαγητό διευκολύνει τη χώνεψη του φαγητού και ρυθμίζει την κανονικότητα των κενώσεων. Σε ιδιαίτερα δύσκολες περιπτώσεις, δηλαδή μισό ποτήρι του νερού με χυμό μήλου χωρίς ζάχαρη πριν από κάθε γεύμα, λέει ο επίσης Αμερικανός καθηγητής της γαστρεντερολογίας δρ Τζέφρι Χάιζιμ, απ' το πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ. Η συμβολή του μήλου στη ρύθμιση της χώνεψης και των κενώσεων οφείλεται στην ιδιότητά του να ομαλοποιεί και να ελέγχει την ανάπτυξη βακτηρίων στα έντερα.

Υψηλή πίεση

Τα μήλα ξεπλένουν τις πλεονάζουσες ποσότητες μαγειρικού αλατιού και νερού από το σώμα και έτσι βοηθούν στην πτώση της πίεσης. Κάθε πρωί λοιπόν με το πρόγευμα να τρώμε ένα μήλο. Ιδιαίτερα αποτελεσματική είναι η κόρα των ημεριών μήλου που συνιστά ο Αυστριακός καθηγητής της παθολογίας δρ Γιόγκκιχ. Γίνεται ως εξής: Φτιάχνουμε κομπόστα με ανάμεικτο μήλα και τα γκριζούμε σε τέσσερις ή έξι όσους. Δεν τρώμε τίποτε άλλο αυτή την ημέρα και πίνουμε μό-

νο μεταλλικό νερό. Ο καθηγητής Γιόγκκιχ εφαρμόζει αυτή την αγωγή στους ασθενείς του με μεγάλη επιτυχία, εδώ και χρόνια. Συνιστά μια φορά την εβδομάδα ή κάθε δεύτερα μέρες. Τα αποτελέσματα, ως προς την πτώση της πίεσης στο αίμα είναι εντυπωσιακά.

Ημικρανίες

Όταν υποπτεύεστε ότι βρίσκεται προ των πυλών μια κρίση ημικρανίας, φάτε αμέσως ένα μήλο, συνδυαστείτε επίσης Αυστριακός καθηγητής δρ. Έδλιντ Ρίγκλερ. Στις περισσότερες περιπτώσεις η κρίση αποτρέπεται ή είναι ελαφρά. Επίσης οι ημικρανιοπαθείς υπαφέρουν συχνά και στο χόρτο της δουλειάς τους, καλό θα είναι, εκτός από το ένα μήλο που θα τρώνε απαραίτητα το πρωί, να παίρνουν και δυο ακόμη μαζί τους.

Αϋνίες

Κάθε δρόμο πριν απ' τον ύπνο ένα μήλο βοηθά για το πρώτο κλείσιμο των ματιών.

Η συμβολή του μήλου στον καλό ύπνο, οφείλεται κατά πάσα πιθανότητα στον ομαλό μεταμερισμό του ζαχάρου του αίματος κατά τη διάρκεια της νύχτας. Έτσι αποκλείεται η περίπτωση μιας κρίσης υπογλυκαιμίας, που πολύ συχνά προκαλεί τα ξυπνήματα και την ταραχή. Τη συνταγή ενός μήλου πριν απ' τον ύπνο σφάριζαν οι κλασικοί Γερμανοί δραματουργοί Γκαίτε και Σίλλερ, επειδή υπέφεραν από αϋνίες. Λέγεται ότι και τους δυο μεγάλους δημιουργούς του 18ου αιώνα, βοήθησε ο γιατρός Κρίστιαν Βίλχελμ Χούφελαντ με το μήλο του ύπνου και γι' αυτό έμεινε στην ιστορία σαν θεραπευτής των κορυφαίων λογοτεχνών.

Φλεγμονές

Οι μεταλλικές ουσίες του μήλου οριού ή σε κομπόστα, προσφέρουν μεγάλη βοήθεια σε ρευματοπάθειες, νεφρά, σπλήν, φλεγμονές των εντέρων και ερεθισμούς του δέρματος. Ο Αυστριακός καθηγητής Γιόγκκιχ, έχει πολλές φορές θεραπεύσει φλεγ-

(Συνέχεια στη σελ. 34)

Η φυτοκάλυψη επηρεάζει τους πληθυσμούς εντόμων και τετρανύχων σε οπωρώνες μηλιάς

MIGUEL A. ALTIERI και LINBAL SCHMIDT. CALIFORNIA AGRICULTURE. JANUARY-FEBRUARY 1986 VOL. 40 Αριθ. 1 και 2 σελ. 15-17. (Μετάφρ. Δρος Ν. Σπάρτα, καθηγητού ΤΕΙ Θεσ/νίκης).

—ο—ο—ο—

Διάφορα πειράματα και παρατηρήσεις σε οπωρώνες με φυτοκάλυψη έδειξαν ότι οι πληθυσμοί των αρθροπόδων εντόμων φιλοξενούνται από τα χόρτα αυτά. Γενικά μηλεώνας με φυτοκάλυψη είχε:

1. Λιγότερες προσβολές από αφίδες, τετρανύχους, φυλλοφάγα και άλλα έντομα (καρπόκαψες κλπ.)

2. Έχε περισσότερα είδη από έντομα εδάφους αρπακτικά των τετρανύχων και άλλων εντόμων

3. Μεγαλύτερο αριθμό αρπακτικών και φυσικών εχθρών των εντόμων.

Έδαφος μηλεώνα φρεζαρισμένο ή διακοσθαρνισμένο παρουσίασε μεγαλύτερο αριθμό φυτοφάγων εντόμων και τετρανύχων πάνω στα δένδρα με σχετικό χαμηλότερο επίπεδο πληθυσμών από φυσικούς εχθρούς.

Τα φυτά κάλυψης του οπωρώνα γενικά φιλοξενούν μεγάλο αριθμό από αφίδες, άλλα φυλλοφάγα έντομα και αρπακτικά τετρανύχων.

Μεγάλος αριθμός αρπακτικών πάνω στα φυτά κάλυψης του οπωρώνα δεν μεταφοράζεται απαραίτητα σε μεγαλύτερο αριθμό πάνω στα δένδρα.

Δοκιμές που έγιναν για να διαπιστωθεί κατά πόσο το κούρεμα των χόρτων στον οπωρώνα αναγκάζει τους ενθροούς των δένδρων να ανέβουν πάνω στα

δένδρα ήταν χρήσιμες για τον σχεδιασμό φύτευσης ειδικών φυτών που προσελκύουν τους εχθρούς των δένδρων.

Αν και τα φυτά κάλυψης επηρεάζουν σημαντικά τους πληθυσμούς των αρπακτικών εντόμων εδάφους, οι μελέτες αυτές δεν απέδειξαν πως επηρεάζεται και ο αριθμός των εντόμων πάνω στα δένδρα.

Οι μελέτες έδειξαν ότι τα είδη φυτοκάλυψης υπολογίζονται σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξής τους και με την δυνατότητα να φιλοξενήσουν τους φυσικούς εχθρούς. Τα ψυχανθή σε πλήρη αντίθεση π.χ. όλες τις εποχές, συγκρατούν το μεγαλύτερο αριθμό από αρθροπόδα έντομα. Καθώς το φύλλωμα μεγαλώνει σε ηλικία και εκφυλίζεται θρεπτικά, φιλοξενεί λιγότερα φυτοφάγα έντομα και ο αριθμός των αρπακτικών παρασίτων μ'κραίνει ανάλο-

γα με το είδος του φυτού.

Ανάλογα με το σύστημα καλλιέργειας του οπωρώνα, τη συμπλήρωση της φυτοκάλυψης και τα σχετικά είδη αρθροπόδων φανερώνεται ότι ο χειρισμός της κάλυψης του εδάφους μπορεί να έχει σημαντικό αποτέλεσμα στο αριθμό αρθροπόδων που διαβιβάζονται στον οπωρώνα: α) με απευθείας επηρεασμό των πληθυσμών φυτοφάγων εντόμων το οποίο διακρίνονται μεταξύ δένδρων με κάλυψη και χωρίς φυτοκάλυψη κάτω από αυτά β) Προσελκύουν και διατηρούν φυσικούς εχθρούς εδάφους και φυλλώματος εφοδιάζοντάς τους με τροφή και κατασκήνιο.

Κριτικές δοκιμές των αποτελεσμάτων αυτών σε ειδικούς οπωρώνες μπορεί να οδηγήσουν σε βελτίωση του βιολογικού ελέγχου ειδικών εντόμων του οπωρώνα.

Το μήλο φυσικό φάρμακο

(Συνέχεια από την σελ. 38)

μονές των νεφρών μετά από δυο ή τρεις ημέρες μηλοφαγίας.

Ευκοιλιότητα

Βαριές, φλεγμονές των εντέρων που προκαλούν ευκοιλιότητα και πόνο στην κοιλιά θεραπεύονται με ένα πιάτο κομμάτια μήλα. Ενώσεις: κιλό μήλα αρχούν για μια έως το πολύ δυο ημέρες. Η ευκοιλιότητα σπασίματα αίγους και οι πόνοι υποχωρούν χιμάως.

Κακοσμία

Ο Γερμανός καθηγητής δρ Κάρολ Σοκ συνιστά: Ωμά μήλα ή κομμάτια μετά το μεσημεριανό και το βραδινό φαγητό δίνουν το εξιτήριο στην κακοσμία. Μετά από τρεις μέρες εφαρμογής αυτής της μηλοφαγίας, το στήθος απαλλάσσεται από τη δυσάρεστη οσμή. Καλύτερο αποσμητικό δεν θα βρείτε πουθενά, λέει ο Γερμανός επιστήμονας.

Δόντια

Κατά το δόκτορα Χέρμαν Γκέρχαρτ, ειδικό στις παθήσεις του στόματος, το μασήμα ενός μήλου μετά από κάθε φαγητό αποτρέπει τη σήψη των ούλων και των δοντιών. Επίσης των θεραπευτικών του ιδιοτήτων, το μήλο μετά το φαγητό λειτουργεί και σαν οδοντόπαστα. Πλένει τα δόντια καλύτερα από όλα τα διαβητολογικά ιδιοσκευάσματα.

Ξενύχτι

Αν κάποιος πρωινό έχειτε τα πόδια σας εξαιτίας υπερβολικών καταναλώσεων αλκοόλ την προηγούμενη νύχτα, μην περιμένετε να περάσει μόνο του το κακό. Η βαρύτητα, οι πονοκέφαλοι και τα κομμάτια πόδια δεν φεύγουν με εσόδα. Με μερικά μήλα, τα οποία τρώγονται σε διάστημα μισής ώρας, το ξενύχτι ξαναχτυπάει ως δια μαγείας. Έτσι να τους συμπληρώνει το πρωινό σας και απ' τα πρώτα βήματα μένει τίποτα.

ΕΝΤΟΜΑ ΚΑΙ ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ

ΣΗΜ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ: Στο τεύχος 34ον 1986 δημοσιεύσαμε σχετικά αποσπάσματα από το ετήσιο ημερησιό βιβλιαράκι του Ινστιτούτου Σιτηρών που έγραψαν οι Ι.Ν. Σφακιανάκης και Ν.Δ. Κατσαντώνης με τίτλο «Το καλαμπόκι και η καλλιέργειά του». Έκτοτε δημοσιεύσαμε το επί της καλλιέργειας κεφάλαιο που αφορά τους εχθρούς και τις ασθένειες του καλαμποκιού και τους τρόπους καταπολέμησής τους.

3. Λεπιδόπτερα

(*SESAMIA NONAGRIOIDES*, *HELIOTHIS ARMIGERA* και *PYRAUSTA NUBILALIS*). Τα έντομα αυτά της οικογένειας των λεπιδόπτερων, προσβάλλουν πρώτα τα φύλλα και στη συνέχεια το στέλεχος και τον σπάδικα, προξενώντας μεγάλες καταστροφές. Ευτυχώς στις Ελληνικές συνθήκες, οι πρώιμες καλλιέργειες δεν προσβάλλονται προς το παρόν πολύ, και έτσι δεν έχουν μεγάλη οικονομική σημασία γι' αυτές.

Όμως οι επίσπορες καλλιέργειες καλαμποκιού προσβάλλονται πάρα πολύ, και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να ψεκάσθουν για να δώσουν μια ικανοποιητική παραγωγή. Από πειράματα του Ινστιτούτου Σιτηρών σε συνεργασία με το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο ικανοποιητικός έλεγχος και των τριών εντόμων μπορεί να γίνει ψεκάζοντας 3 φορές με ένα από τα εξής εντομοκτόνα: Θειοντόν, Ντεσίς, Χοσταθείο, Ντούρμπαν, Πυρεθρίνη, Μάθρικ, Λάνεϊτ, κ.ά.

Ο πρώτος ψεκασμός θα γίνει αμέσως μόλις εμφανισθούν οι πρώτες προσβολές (μικρές τρύπες στα φύλλα) και οι άλλοι δύο

ανά 20-25 ημ. μετά τον πρώτο.

2. Αφίδες (*APHIS MAYDIS*)

Οι αφίδες προσβάλλουν συνήθως, την κάτω επιφάνεια των χαμηλότερων φύλλων του καλαμποκιού, περισσότερο στα πρώτα στάδια αναπτύξεως. Όταν ο καιρός είναι δροσερός και υγρός, τότε η προσβολή είναι

**Των Ι.Ν. Σφακιανάκη
και Ν.Δ. Κατσαντώνη
Ινστιτούτο Σιτηρών
Θεσσαλονίκης**

περισσότερο έντονη. Για τον έλεγχο των αφίδων είναι απαραίτητο να ψεκάσουμε όταν εμφανισθούν με ένα οργανοφωσφορικό εντομοκτόνο, όπως Μετασυστόξ, Παραθείο, Διαζινόν κ.ά.

3. Τετράνυχος (*TETRANYCHUS URTICAE UN TURKESTANI*)

Κατά τα τελευταία χρόνια παρτηρήθηκαν, σε ορισμένες περιοχές (Αλεξάνδρεια, Γιαννιτσά) έντονες προσβολές από τετράνυχους, μέχρι του σημείου σε ορισμένες καλλιέργειες να μειωθεί σημαντικά η απόδοση του καλαμποκιού. Η προσβολή έχει την μεγαλύτερη ένταση το μήνα Αύγουστο, όπου προσβάλλονται σχεδόν όλα τα υπέργεια μέρη του καλαμποκιού. Απαιτείται άμεση καταπολέμηση του τετράνυχου με ένα κατάλληλο ακαρεοκτόνο, αμέσως μόλις εμφανισθούν τα πρώτα έντομα.

4. Κλεονός (*TANIMECUS DIADICOLIS* της οικ. *CURCULIONIDAE*)

Τρέφεται από τα φύλλα των

φυτών στα πρώτα στάδια αναπτύξεως, σε έντονες δε προσβολές μπορεί να φάει και τα αρχέφυτα, οπότε καταστρέφει τα φυτά ολοσχερώς. Καταπολεμείται εύκολα εάν ψεκάσουμε με ένα εντομοκτόνο οργανοφωσφορικό ή καρβαμιδικό ή της ομάδας των πυρεθρινών, μόλις εμφανισθούν οι πρώτες προσβολές.

5. Μύθημνα (*MYTHIMNA UNIPUNCTA* ή *PSEUDALETIA*)

Είναι λεπιδόπτερο της οικογένειας *NOCTUIDAE*. Η προνύμφη του κατατρώει τα φύλλα του καλαμποκιού, αφήνοντας μόνο τις νευρώσεις, σε όλα τα στάδια αναπτύξεως. Είναι πολύ καταστρεπτικό έντομο αλλά, ευτυχώς η συχνότητα εμφανίσεώς του είναι μικρή στη χώρα μας. Καταπολεμείται όπως και ο Κλεονός, μόλις εμφανισθεί το έντομο.

6. Ανθρακας του καλαμποκιού

Οφείλεται στον μύκητα (*USTILAGO MAYDIS*). Είναι η συχνότερη αρρώστεια που παρουσιάζεται στην Ελλάδα. Ο μύκητας προσβάλλει όλα τα εναέρια μέρη του φυτού και σχηματίζει εξογκώματα. Τα εξογκώματα αυτά καλύπτονται στην αρχή από μία λευκή μεμβράνη, αργότερα η μεμβράνη αυτή γίνεται ιώδης και εν συνεχεία παίρνει μελανές αποχρώσεις. Στο τελευταίο αυτό στάδιο οι όγκοι αυτοί γεμίζουν από μια μάζα μελανή κονιορτώδη που είναι τα σπόρια του μύκητα. Η αρρώστεια μεταδίδεται:

α) Με τα τελευτοσπόρια, τα οποία βρίσκονται στο έδαφος ή στα υπολείμματα προηγούμενης καλλιέργειας.

β) Με τα σπόρια του μύκητα, τα οποία μεταφέρονται με τον αέρα. Η μόλυνση αυτή ευνοείται όταν υπάρχουν πληγές στα φυτά (χαλάζι, κόψιμο αρρένων ταξιανθών κ.λ.π.) και

γ) Με τον σπόρο, όταν η περιοχή δεν είναι μολυσμένη.

Για την καταπολέμηση της αρρώστειας συνιστώνται:

α) Εκρίζωση και καταστροφή των αρρωστημένων φυτών

β) Αφαίρεση των εξογκωμάτων.

γ) Εναλλαγή της καλλιέργειας.

δ) Απολύμανση του σπόρου και

ε) Καλλιέργεια ανθεκτικών υβριδίων.

7. Αρρώστειες στελεχών και φύλλων

Ένας ορισμένος αριθμός μυκήτων προσβάλλει τα φύλλα και τα στελέχη του καλαμποκιού, αλλά σπάνιες είναι οι σοβαρές προσβολές. Η ελμινθοσπορίαση, η οποία οφείλεται στον μύκητα *HELMINTHOSPORIUM TURCICUM* προσβάλλει τα φύλλα και προκαλεί ατρακτοειδείς κηλίδες και στη συνέχεια την πρόωμη Εήρανση του φυλλώματος ως και ολοκλήρου του φυτού, ο δε μύκητας του γένους *RYTHIUM* προσβάλλει τους ιστούς της βάσεως του στελέχους και προκαλεί το νέσιμο του φυτού και στη συνέχεια την Εήρανσή του.

Μέσα καταπολεμήσεως:

α) Πρόωμη σπορά

β) Απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτών

γ) Εναλλαγή καλλιέργειας

δ) Ανθεκτικά υβρίδια καλαμποκιού.

8. Σάπισμα των σπαδικών

Πολύ συχνά παρατηρείται σάπισμα των σπαδικών. Αυτό οφείλεται σε πολλούς και διάφορους μύκητες. Οι κυριότεροι είναι: *GIBBERELLA ZEAE*, *GIBBERELLA FUJIKUROI* και *DIPLODIA ZEAE*. Οι μύκητες αυτοί ακολουθούν πολλές φορές τις προσβολές των εντόμων (*SESMIA*, *PYRAUSTA* κλπ.). Η εκδήλωση των παραπάνω ασθενειών εξαρτάται από τις κλιματι-

κές συνθήκες. Το μόνο αποτελεσματικό μέσο είναι η εναλλαγή της καλλιέργειας και η χρησιμοποίηση ανθεκτικών υβριδίων.

9. Σκωρίαση του καλαμποκιού

Οφείλεται στον μύκητα *PUCINIA SORGHI*. Γενικά η σκωρίαση του καλαμποκιού εκδηλώνεται συνήθως αργά στην Ελλάδα και ως εκ τούτου δεν προξανάει μεγάλες ζημιές.

Το θαύμα της παραγωγής οπωρών στη Ν. Ζηλανδία

(Συνέχεια από την σελ. 32)
ναι:

α) Μεγάλη απόσταση από τις καταναλωτικές αγορές, γι' αυτό απαιτείται υψηλό κόστος μεταφοράς των προϊόντων με πλοίο ή αεροπλάνο και να ληφθεί υπόψη ότι πολλές φορές χρειάζεται και ψυχορροπήρηση κατά την μεταφορά (σπαράγγια, κλπ)

β) Περιορισμοί καραντίνας, όπως στην παρούσα φάση η απαγόρευση εισόδου στην Ιαπωνία γιγαρτοκάρπων από την Ν. Ζηλανδία, λόγω παρουσίας της καρπόκαψας.

γ) Ανταγωνισμός από χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος (Αφρική, Χιλή, Ν. Αφρική)

δ) Υπερ-εξάρτηση του 60% των εξαγωγών από δύο ποικιλίες - Ακτινίδια *HAYWARD* (Χηνούσων) και μήλα *GRANNY SMITH* (Γκράννυ Σμιθ).

Τελικό συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι: Πρέπει και η Ελληνική παραγωγή οπωροκηπευτικών να απαιτήσει γερά θεμέλια με στόχους εξαγωγικούς, στηριζόμενη στην μεθοδολογία των Νεοζηλανδών και λαμβάνοντας υπόψη τις Ελληνικές συνθήκες.

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρασζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Φυτά αζωτολόγα

Τα ψυχανθή είναι μία κατηγορία φυτών τα οποία με την βοήθεια των βακτηρίων που έχουν στις ρίζες τους, έχουν την ικανότητα να δεσμεύουν το άζωτο της ατμόσφαιρας και να ζουν χωρίς να έχουν ανάγκη από το άζωτο του εδάφους. Τέτοια φυτά είναι η μηδική, τα ετήσια τριφύλλια, τα κουκιά, το λαθούρι, ο βίκος, η φακή, τα μπιζέλια κ.ά.

Τα ψυχανθή με τις ρίζες τους

διατηρούν το άζωτο στο έδαφος που βρίσκεται συγκεντρωμένο στα αζωτοβακτήρια. Έτσι το έδαφος πλουτίζεται με άζωτο γι' αυτό και το χωράφι είναι «δυνατό» και δίνει καλή παραγωγή την επόμενη χρονιά, όταν καλλιεργηθεί με το φυτό που δεν είναι ψυχανθές.

Τα παραπάνω ως τα έχουν υπόψη οι δεντροκαλλιεργητές και ως εκτιμήσουν την προσφορά των ψυχανθών.

2 Οι τροφοπενίες των ιχνοστοιχείων

Οι διάφορες τροφοπενίες ιχνοστοιχείων πολλαπλασιάστηκαν τα τελευταία χρόνια. Τούτο οφείλεται κυρίως:

α) Στην εντατική καλλιέργεια του εδάφους που έχει ως αποτέλεσμα όλο και περισσότερες ποσότητες μικροστοιχείων να προσλαμβάνονται από τα φυτά και έτσι λιγοστεύει όλο και πιο πολύ, το λιγροστό απόθεμα του εδάφους και

β) Στις διαβρώσεις και τα ξεπλύματα του εδάφους. Τα νερά της βροχής όταν κυλούν στην επιφάνεια του εδάφους μεταφέρουν και ιχνοστοιχεία τα οποία ενώνονται με μερικά άλλα στοιχεία δεσμευοντάς τα : ' αυτόν τον τρόπο και αχρηστεύονται τα για τα φυτά. Έτσι μπορεί να δημιουργηθεί τροφοπενία σιδήρου από υπερβολική ποσότητα φωσφόρου κ.τ.λ. Πολλές φορές η έλλειψη ενός μικροστοιχείου μπορεί να συμβάλει στην τοξική ενέργεια ενός άλλου μικροστοιχείου π.χ. η έλ-

λειψη μαγγανίου μπορεί να δημιουργήσει τοξικότητα σιδήρου.

Τα ελαφρά αμμόδη εδάφη, τα τυρφώδη και τα πολύ ξυνά ή πολύ αλατούχα αλκαλικά, είναι πάντα ύποπτα για τροφοπενίες.

Στα πολύ ξυνά εδάφη είναι πιθανό να παρατηρηθούν τοξικά φαινόμενα από την επίδραση του

Του Οδ. Ντινόπουλου

σιδήρου και του μαγγανίου κλπ.

Τα ασβεστούχα εδάφη και τα αλκαλικά εδάφη μπορεί να μας δείξουν στα φυτά τροφοπενίες σιδήρου, μαγγανίου, ψευδαργύρου και χαλκού και σε μερικές περιπτώσεις τοξικότητα μολυβδαινίου.

Η διατήρηση της υγρασίας του εδάφους σε κανονικό σημείο βοηθάει έμμεσα στη διατήρηση των ιχνοστοιχείων π.χ. η αποστράγγιση του περαιοσευόμενου νερού απ' το έδαφος βοηθούν

στην οξείδωση του σιδήρου και του μαγγανίου τα οποία έτσι αποφεύγεται να γίνουν τοξικά για τα φυτά.

Οι τροφοπενίες εξαλείφονται αν προσθέσουμε τις κατάλληλες χημικές ουσίες διορθώνοντας έτσι την έλλειψη ή την τοξικότητα των ιχνοστοιχείων. Θα συνεχίσουμε και στο επόμενο τεύχος.

3. Ανοιξιότικη αζώτουχος λίπανση

Σε εδάφη που είναι όξινα (από Ρ.Η. 6,5 και πιο κάτω) το αζωτούχο λίπασμα που επιβάλλεται να χρησιμοποιηθεί είναι εκείνο που περιέχει και ασβέστιο (Ασβεστούχος νιτρική αμμωνία κλπ.).

Αντίθετα σε εδάφη αλκαλικά με περίσσεια ασβεστίου (από Ρ.Η. 7,5 και πιο πάνω) το αζωτούχο λίπασμα που επιβάλλεται να χρησιμοποιηθεί είναι η θειϊκή αμμωνία.

Για τον ίδιο λόγο είναι λάθος να χρησιμοποιείται θειϊκό κάλι σε χωράφια, οπωρώνες που υπάρχει έλλειψη ασβεστίου. Το κακό στις περιπτώσεις αυτές χειροτερεύει. Σε οπωρώνες τέτοιων κατηγοριών συνιστάται η χρησιμοποίηση του νιτρικού καλίου. Το πόσο λίπασμα χρειάζεται να χρησιμοποιηθεί στον υπόψη οπωρώνα, αυτό εξαρτάται από το είδος, την ηλικία του δέντρου, την γονιμότητα του εδάφους κ.λ.π. Τέτοια στοιχεία έχουμε δημοσιεύσει σε προηγούμενα τεύχη.

Όπως είναι γνωστό τα λιπάσματα απλά ή σύνθετα περιέχουν ένα ή δύο ή τρία βασικά θρεπτικά στοιχεία. Αυτά είναι το άζωτο, ο φωσφόρος και το κάλι. Τα δέντρα καταναλώνουν αρκετές ποσότητες από τα παραπάνω στοιχεία. Σύμφωνα με τις ανάγκες των φυτών και με

4. Αζωτούχα, φωσφορικά καλλιούχα και συνδυαστικά λιπάσματα

τα υπάρχοντα αποθέματα των αναφερομένων θρεπτικών στοιχείων επιλέγουμε το ενδεικνυόμενο λίπασμα. Ούτε λάθη ούτε παραπάνω δαπάνες επιτρέπονται.

Οι επόμενοι πίνακες δείχνουν την πυκνότητα του κάθε λιπάσματος και το είδος αυτού. Επίσης την σχέση λιπαντικής μονάδας με τα χρησιμοποιούμενα κλάσματα λιπάσματος.

α) ΑΖΩΤΟΝ		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας αζώτου σε κιλά λιπάσματος
Θειική αμμωνία	21 — 0 — 0	4.761
Νιτρική αμμωνία	33.5 — 0 — 0	2.985
Νιτροθειική αμμωνία	28 — 0 — 0	3.846
Ασβεστούχος νιτρ. αμμωνία	20.5 — 0 — 0	4.878
Ασβεστούχος νιτρ. αμμωνία	28.5 — 0 — 0	3.773
Νιτρική ασβεστος	15.5 — 0 — 0	8.451
Νιτρικόν νάτριο	18 — 0 — 0	6.250
Φωσφορική αμμωνία	16 — 20 — 0	6.250
Φωσφορική αμμωνία	20 — 10 — 0	5 —

β) ΦΩΣΦΟΡΟΣ (πεντοξείδιο του φωσφόρου)		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας φωσφόρου σε κιλά λιπάσματος
Υπερφωσφορικό αραιό	0 — 16 — 0	8.250
" "	0 — 19 — 0	5.263
" "	0 — 21 — 0	4.762
" πυκνό	0 — 46.5 — 0	2.150
Φωσφορική αμμωνία	16 — 20 — 0	5. —

γ) ΚΑΛΙΟ (οξείδιο του καλίου)		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας καλίου σε κιλά λιπάσματος
Θειικό κάλι	0 — 0 — 48	2.083
Νιτρικό κάλι	13 — 0 — 44	2.273
Χλωριούχο κάλι	0 — 0 — 50	2 —

δ) ΣΥΝΘΕΤΑ				
Είδος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας σε κιλά λιπάσματος	αζώτου	φωσφόρου (πεντοξείδιο του φωσφόρου)	καλίου (οξείδιο του καλίου)
11 — 15 — 15	9.09	6.67	6.67	6.67
8 — 16 — 16	12.5	6.25	6.25	6.25
XL - 60 (15 — 30 — 15)	6.67	3.33	6.67	6.67

5. Καταπολέμηση Φουζικλαδίου μηλιάς και αχλαδιάς

Ο δεντροκαλλιεργητής είναι υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή του για να περιορίσει τους κινδύνους από το Φουζικλάδιο. Τα μέσα άμυνας του παραγωγού κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες.

α) Στην εφαρμογή μεθόδων που έχουν σχέση με την μηλοκαλλιέργεια.

β) Στην χημική καταπολέμηση και γ) Στην επιλογή ποικιλιών που είναι ανθεκτικές στο Φουζικλάδιο.

α) Καλλιεργητικές φροντίδες

1) Διαμορφώνονται τα δέντρα σε χαμηλά σχήματα σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα της Γεωπονικής Επιστήμης. Οι σπρωγές με νάνα ή με ημινάνα υποκείμενα πλεονεκτούν διότι αερίζονται και φωτίζονται καλύτερα. Επί πλέον οι ψεκασμοί προστασίας των μηλοδέντρων, λόγω μικρού ύψους που αναπτύσσονται, γίνονται πιο «σωστά», αφού καλύπτεται όλη η φυλλομάζα με το ψεκαστικό υλικό.

2) Αποφεύγονται οι υπερβολικές αζωτούχες λιπάνσεις οι οποίες δημιουργούν ζωηρή βλάστηση και φύλλωμα ευπαθές στις προσβολές του φουζικλαδίου.

3) Κατά το φθινόπωρο μετά την φυλλόπτωση συγκεντρώνονται τα ξηρά φύλλα τα οποία καταστρέφονται με κάποιο τρόπο (πυράκωμα ή κάψιμο κλπ.).

4) Διαλέγει κανείς τις ποικιλίες εκείνες που οι συνθήκες αερισμού είναι ευνοϊκές.

6) Χημική καταπολέμηση

Παλιότερα εφαρμόζονταν οι προληπτικοί ψεκασμοί όπου βάσει παγίου ετησίου προγράμματος άρχιζαν όταν οι αμφιβαλμοί της μηλιάς θρισκόταν στο στάδιο πράσινης κορυφής (πρώτος ψεκασμός). Ο δεύτερος ψεκασμός εφαρμόζονταν στο στάδιο της κόκκινης κορυφής κ.ο.κ.

Με την τακτική αυτή η καλλιέργεια επιβαρυνόταν με πολλές δαπάνες ψεκασμών. Στην πράξη αυτή η τακτική αποδείχθηκε ότι δεν είναι «ορθή». Ας θυμηθούμε τον περασμένο χρόνο (1986) όπου οι καιρικές συνθήκες δεν ευνόησαν την ανάπτυξη του φουζικλαδίου. Αποδείχθηκε τουλάχιστον στην περιοχή του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δέντρων ότι δεν χρειαζόταν κανένας ψεκασμός. Τα δέντρα της ομάδας Ντελίταισιους που είναι κατ'εξοχήν ευαίσθητα στο φουζικλάδιο δεν είχαν ίχνη προσβολής.

Το πρόβλημα της καταπολέμησης του Φουζικλαδίου θέλει μελέτη διότι δεν είναι μόνο η επιλογή του καταλλήλου φαρμάκου αλλά και ο χρόνος επέμβασης.

Στο θέμα αυτό αξιολογή είναι η προσφορά της Υπηρεσίας «Αγροτικές προειδοποιήσεις».

Θα έλεγε κανείς ότι όταν επίκειται βροχή, ο μηλοκαλλιεργητής επιβάλλεται να προστατεύσει τον μηλεώνα. Έτσι καλύπτει και προστατεύει όλη την νέα βλάστηση «με φρέσκο φάρμακο». Αμέσως μετά την διακοπή της βροχής επιβάλλεται η επέμβαση με τους κατασταλτικούς ψεκασμούς οι οποίοι αποσκοπούν στην εξάλειψη των μολύνσεων που έχουν εγκατασταθεί πρόσφατα.

Επομένως ο αριθμός των ψε-

κασμών θα εξαρτηθεί βασικά από την πορεία των μετεωρολογικών συνθηκών θα είναι περισσότεροι ή λιγότεροι εάν υπάρχουν βροχοπτώσεις και καθόλου εάν η καλοκαιρία είναι συνεχής.

Χρησιμοποιούμε πολλά μυκητοκτόνα. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά: Το Ντελάν, Ντοντίν, Καπτάν, Πελτ 44, ή συνδυασμό Μπενομίλ μαζί με Ντιθέιν Μ-45 (20 γραμ. και 90 γραμ. αντίστοιχα στα 100 κιλά νερό), Μπαϊκόρ, Ριμιντίν κλπ.

Τα μυκητοκτόνα είναι επαφής (Καπτάν, Ντοντίν, Ντελάν κλπ.) και διασυστηματικά (Μπενομίλ κλπ.).

Οι ερευνητές συνιστούν την εναλλαγή των μυκητοκτόνων διαφωρητικής χημικής σύνθεσης για να παρεμποδιστεί η δημιουργία ανθεκτικών φυλών φουζικλαδίου. Αυτό διαπιστώθηκε ιδιαίτερα στα διασυστηματικά μυκητοκτόνα, ύστερα από συνεχή χρήση.

Τελευταία στο εμπόριο κυκλοφορούν σκευάσματα που περιέχουν μείγματα μυκητοκτόνων / διαφορετικών ομάδων.

Παλιότερα στα προανθηκτικά στάδια της μηλιάς χρησιμοποιούνταν και ο βορδιγάλειος πολτός (1%). Ας μη ξεχνούμε όμως ότι ο βορδιγάλειος πολτός και γενικά τα χαλκούχα δημιουργούν σκουριά στην ποικιλία Γκόλντεν Ντελίταισιους. Ας τον αποφεύγουμε. Καλόν είναι να χρησιμοποιείται ο βορδιγάλειος πολτός κατά το Φθινόπωρο μετά την φυλλόπτωση και μάλιστα σ' όλα τα δέντρα και ανεξάρτητα σε ποιά είδος ανήκουν. Ο βορδιγάλειος πολτός και τα χαλκούχα μυκητοκτόνα έχουν βακτηριοκτόνο δράση, ικανοποιητική.

Όταν τα φύλλα σκληρυνθούν και οι καρποί μεγαλώσουν (μέσα Μαΐου και μετά) οι κίνδυνοι

μόλυνσης από το Φουζικλάδιο περιορίζονται και εξαφανίζονται. Κατά το Φθινόπωρο όμως ιδίως όταν επικρατήσουν βροχοπτώσεις επιβάλλεται να γίνει ψεκασμός για την προστασία των καρπών που πρόκειται να συντηρηθούν στα ψυγεία κλπ. (Καπτάν, Μπενομίλ κλπ.).

γ) Ευαισθησία των κυριότερων ποικιλιών μηλιάς στο φουζικλάδιο

Υπάρχουν ποικιλίες μηλιάς απόλυτα ανθεκτικές στο Φουζικλάδιο όπου δεν χρειάζεται προστασία (Πρίαμ, Πρίμα, Κουερίνα κλπ.). Η ομάδα Ντελίταισιους θεωρείται πολύ ευαίσθητη. Ο επόμενος πίνακας δείχνει το βαθμό ευαισθησίας μερικών αξιολογών ποικιλιών μηλιάς. Βαθμολογούμε την Ντελίταισιους με 5 και την Πρίμα με 0.

1. Γκόλντεν Ντελίταισιους	3
2. Γκράννη Σμιθ	1.2-3.5
3. Ιντορεντ	2.5
4. Κουερίνα	0
5. Μερλόζ	2.5
6. Μουσαού	3
7. Ντελίταισιους	5
8. Πρίαμ	0
9. Πρίμα	0
10. Σιούθι	3
(μεταλλαγή της Γκόλντεν)	3
11. Τζερσούμακ	5
12. Τζόναγκολντ	2
13. Τζόνε Μπλακζον	
(ομάδα Τζονάθαν)	1

Όσον αφορά την αχλαδιά απόλυτα ανθεκτική ποικιλία είναι η Κόνφεράνς. Η Τσακωνική (Κρυσταλλή) είναι πολύ ευαίσθητη. Οι συλλογές ποικιλιών αχλαδιάς και οι οπωρώνες στο Ι.Φ.Δ. δεν ψεκάζονται καιιά φορά πριν την ανθοσύνη του Φουζικλαδίου. Κανένα έτος δεν παρατηρήθηκε προσβολή σε καμιά ποικιλία αχλαδιάς.

ΤΟΤΙ ΚΑΙ ΤΩΡΑ Η ΞΕΝΤΙΑ, ου καμός κι τα τραγούδια της στη Νιάουστα

(Συνέχεια από τη σελ. 13)

κι τη στρώνου κι κοιμούμι κι για σένα
συλλουγιούμι-..

Στα 1870 που αχίρησαν οι Νιαουσ-
στινοί να Εινητεύουντι θηληματικά δη-
μαρχους ήταν ου Λαποβίτσας. Ου μουν-
τίρης (έπαρχους) ήταν Τούρκους. Ου
δημαρχους είχουν κι πουλιτουφλάκους
μιακι επί τ' αυτούς ήταν ου Δήνας ου
Σουτήρης ου Κουσταντούλης Σιούγγα-
ρης κι άλλο νοι.

Οι πρώτοι Νιαουστινοί πήγαν στην
Αίγυπτο κι ύσταρνας απου κει πήγαν
στην Αμερική. Πουλλοί πήγαν κι στη
Σαλαυνίκη, την Αθήνα κι' αλλού.

Για κομπόσα χρόνια ου Κύρτης ή-
ταν πρσίδρους της κοινότητας Νιαου-
στινών στη Σαλαυνίκη.

Απού τα χρόνια εικείνα στην Αμε-
ρική γένουνταν τα τραίνα κι χρειάζουν-
ταν πουλλοί αργάτοι για τις γραμμές
του σιδηρόδρομου κι κει δούλειψαν
πουλλοί δκοί μας Νιαουστινοί.

Τότι στα μέργιο της Ινδιάνας ήταν
οι Μη-σινδοί, ου Κοίφας, ου Δημη-
τρός κι ου Νκόλας Λιόλιους κι' αλ-
ληνοί πουλλοί οι άλλα μέργιο της Α-
μερικής.

Οι πλεόστοι Νιαουστινοί ήταν ο-
γρόμματοι κι του παρόπουνό τους ή-
ταν που δεν ήξηραν γρόμματα. Απού έ-
να γράμμα στείλμένου στις 19 Μαρ-
τίου στα 1911 ντυ:αβάζεις:

«γέρασσι στα Ξένα ακόμι ιθελο ναό
θαμαι και μίς να Ζίσουμι Η σιν αγαπι-
μένι μας πατρίδα... διότι τα Ξένα με
γέρασσαν το Ξέρει ο όχη... διότι αρχι-
σάμαι νασπρίζουμαι και αρχιναοά να
βαρ νό μοι τι Ξενίθ σ δεκα 15 χρόνια...
Τίρα να μας ελφθίρσοις απο τα βασσ-
νά τις άμοιρικής να Ζησάμαι και μίς
όπος ολος ο κοζμουός μοι τους σιγγε-
νίς τους και οχι οπος ο σιν Ξενίθ σ...
αμα ινταϊσ κανένας καθός εμίς τορα
εγνάμαι...

Τότι δεν πήγηναν σκουλειό το πι-
ντιγιά γαπύ κοιταζαν μούγγι τη δουλειά
απού μικρά.

Τώρα όλα τα πιντιγιά κι τα κουρί-
τακια μεθαίνουν γρόμματα.

Ο Βασίλειος Χριστίδης

(Συνέχεια από τη σελ. 22)

σύστημα, αρκετά θαφεία δεν έχουν
δί (Αμφίκληα), που τότε όπως και
τώρα, ήταν σημαντικό κέντρο παρα-
γωγής. Οι Αιπελακιώτες έκλωθαν
σε θαμνάκι με τα χέρια σε γήμια ύ-
στερα το έδαφαν στα σπίτια τους με
κόκκινη χρωματική που έδχαζαν απ'
το φυτό ερυθρόδανο RUBIA TIN-
CTORUM, γνωστό με το κοινό ό-
νομα ριζάρι ή απλώς ρίζα. Το θα-
φικό αυτό φυτό, αυτοφύεις στην κοι-
λάδα των Τεμπών, καλλ εργόταν ε-
πίσης στη Λιθαδεία, απ' όπου το έ-
φερναν στα Αιπελάκια. Φαίνεται
μάλ στα πως άγριο ερυθρόδανο, κα-
λύτερο από το καλλιεργούμενο, ε-
σχετόταν κι' από τη Μικρά Ασία
(LEAKE, 1835).

Ο BEAUJOUR (1809) επισκέ-
φθηκε τα Αιπελάκια προς το τέλος
του 18ου αιώνα και έμεινε εκεί αρ-
κετούς μήνες. Δίνει εκτενή περιγρα-
φή για την όλη εργασία του θαψί-
ματος. Αναφέρει επίσης ότι Έλλη-
νες θαφείς εγκαταστάθηκαν στο Μο-
πελλιέ και δίδαξαν τους Γάλλους
πως να θάφουν τα κόκκινα νήματα.
Ο BARTHOLDI (1807), που ήρ-
θε στην Ελλάδα λίγο αργότερα, γρά-
φει πως στην εποχή του λειτουργού-
σαν στη Γαλλία, κατά το ελληνικό
σύστημα, αρκετά θαφεία δεν έχουν
όμως ακόμη κατορθώσει να πετύ-
χουν τη στελπνότητα και τη ζωηρό-
τητα του χρωματισμού των νημάτων
που μας έρχεται από την Ανατο-
λή.

Από τέτοια νήματα, που δεν έ-
δαφαν με τον ήλιο ή τη ξέστη, γινό-
ταν σημαντική εξαγωγή σε θάφω-

και η Δημοτική γλώσσα

ρες ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία,
Ελβετία, Πολωνία, Ρωσία). Οι κα-
ταναλωτές έμειναν κατάπληκτοι με
την εξαιρετική ποιότητα των νημά-
των των Αιπελακίων γι' αυτό και
η όλη επιχείρηση σημείωσε πρωτο-
φανή επιτυχία. Για να εξυπηρετή-
σουν καλύτερα τα συμφέροντά τους
οι Αιπελακιώτες, στα μέσα του 19ου
αιώνα, ίδρυσαν πέντε Συντροφίες
(Συνεταιρισμούς), που λίγο αργό-
τερα ενώθηκαν σε μιά Κοινή Συντρο-
φία (Ένωσις ή Ομοσπονδία Συντα-
ρισμών). Οι Συντροφίες αυτές απο-
τελούν τους πρώτους συστηματικούς
συνεταιρισμούς στην Ευρώπη (επει-
μέρειες για τη λειτουργία τους κλ-
π. αναφέρονται από πολλούς (Γεωργί-
γιου, 1951).

Ο BEAUJOUR γράφει εκτενώς
και για την καλλιέργεια του θαμνα-
κίου στην πεδιάδα των Σεργών, που
ήταν τότε το πύο σημαντικό θαμνακό
παραγωγικό κέντρο σε όλη τη Μο-
πελονία. Μνημονεύει επίσης τη
στρεμματική επέδωση που έπαρταν
(50 - 130 χλγ. σε γόνιμα χωρά-
φια), τους τύπους θαμνακίου που
παράγονταν, τον τρόπο συσκευασίας
των νηών, πως γινόταν το εμπόριο
κλπ. Τη μέση ολική παραγωγή τη
ανεβάζει σε 9.000 τόννους καθε-
το χρόνο. Το ποσό φαίνεται ίσως
περβολικό, γιατί μόλις το πληρω-
σανε σήμερα, που εν τω μεταξύ
γινε τόσο πρόσδος. Ίσως όμως στη
εποχή του BEAUJOUR όλη σχεδόν η
πεδιάδα να σπειρόταν με θαμνακό
που, σύμφωνα με τους υπολογισμούς
του, ήταν δυό - τρεις φορές συμ-
πρότερο από το στάρι (όπως ακρι-
βώς συμβαίνει και σήμερα).

Προσοχή:

Η νέα διεύθυνση του περιοδικού «Νιάουστα»
και του Συλλόγου Αποφοίτων Νασούσης είναι

Βασ. Φιλίππου 21

Οι απόφοιτοι του Πρακτικού Λυκείου Νάουσας στα 1941

Αφιέρωμα - μνημόσυνο στα θύματα και σ' αυτούς που έφυγαν

Εκτελώντας κάποιο ιερό καθήκον ο συλλογας αποφοίτων του Λυκείου Γυμνασίου Ναούσης Αναστάσιος Μιχαήλ ο λογιστής αισθάνεται την υποχρέωση να αφιερώσει στο τεύχος αυτό του περιοδικού Νάουστα λίγα λόγια σαν μνημόσυνο σ' αυτούς που έφυγαν για πάντα από ανάμεσό μας (και προπαντός στα θύματα της περιόδου 1940—49) από την τάξη που αποφοίτησε το 1941. Γι' αυτό παρακλήθηκε ο συνεργάτης μας κ. Ν. Σπάρτης να γράψει δυό λόγια σχετικά για να θυμηθούμε και να γνωρίσουμε μαζί σ' αυτό τον απολογισμό τα πρόσωπα και να ζήσουμε λίγες στιγμές από τις συνθήκες της τότε εποχής.

✱ ✱ ✱

Η τάξη αυτή ήταν ίσως μια από τις πιο αδικημένες στα τελευταία πενήντα χρόνια αποφοίτων του Γυμνασίου της Νάουσας. Η ηρωική τάξη που φαίνεται στη φωτογραφία απεφοίτησε το Δεκέμβριο του 1941 λόγω Γερμανικής κατοχής και κυρίως λόγω αρκετών διακοχών της σχολικής περιόδου δεν απεφοίτησε όπως οι άλλες τάξεις κανονικά τον Ιούνιο μήνα. Η φωτογραφία είναι μπροστά στην κεντρική είσοδο του Πρακτικού Λυκείου Ναούσης (έτσι ήταν τότε). Καθισμένος στη μέση είναι ο Λυκειάρχης φυσικός κύριος Ιωαννίδης (με το παρονομαστικό «μπράσκα» που του δώσαν οι μαθητές τότε από ένα στρατιωτικό του Ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940). Ο κ. Ιωαννίδης έζησε πρώτος αυτές τις δεινές του πολέμου της Αλβανίας και της γερμανικής κατοχής με όλες τις ευθύνες, την επίταξη του κτιρίου του Γυμνασίου από τους Γερμανούς της αναζήτησης αισουών, της πείνας του 1941 και της Εθνικής αντίστασης στις δύσκολες εκείνες ώρες. Πέθανε πριν από χρόνια σαν συνταξιούχος στη Νέα Ιωνία της Αθήνας όπου κατοικούσε.

Στην πρώτη σειρά (άτομα επτά) από αριστερά προς τα δεξιά είναι η Σούλα Κολτοάκη που κατοικούσε στην Αθήνα. Η δεύτερη είναι η Εσθήρ Αμροτζή που μεταφέρθηκε μαζί με τα δυό αδέρφια της στις γενικές της από τη Θεσσαλονίκη στα Γερμανικά στρατόπεδα και ότι μπορούσε να γνωρίζουμε έγινε στα κρεματόρια σαν Εβραία. Ο πατέρας της ήταν σταθμάρχης για

λίγα χρόνια στο σιδηροδρομικό σταθμό Ναούσης. Η Εσθήρ ήταν μια άγια ψυχή κι ένας ατέλειωτος θησαυρός καλωσύνης.

Τρίτη στη φωτογραφία είναι η Μαριγούλα Νικολάκη που ζει στην Αθήνα. Τέταρτη στη φωτογραφία και πίσω από τον Λυκειάρχη είναι η Μαρία Μέσκου μια από τις καλύτερες μαθήτριες και συμμαθήτριες που πέθανε φυσιολογικά στα δεκαοχτώ της χρόνια και που την αποχαιρέτησε όλη η τάξη στη Νάουσα την εποχή εκείνη. Η πέμπτη στην πρώτη σειρά είναι η Αιγλή Ιωάννου που βρίσκεται στη Νάουσα, μετά η Ελένη Λαναρά και η Φούλα Μπίλλη που κατοικούν στη Θεσσαλονίκη.

Στη δεύτερη σειρά πίσω (άτομα 6) βρίσκονται: Ο Σωκράτης Μήττας δικηγόρος που ζει στη Θεσσαλονίκη, ο Μενέλαος Θυμιογιάννης εργολάβος οικοδομών που ζει στη Θεσσαλονίκη. Τρίτος στη δεύτερη σειρά είναι ο Πέτρος Σιμομώκιος που πέθανε πριν από αρκετά χρόνια από την τρισεκατάρατη αρρώστια, τον καρκίνο, αρκετά νέος. Είχε πλούσια δράση σαν ιδιωτικός υπάλληλος στα εργοστάσια Λαναρά, στον Ορειβατικό Σύνδεσμο Ναούσης και σαν φροντιστής στο Εξωκκλήσι της Υπαναχής μετά το θάνατο της θειάς Νούλας Ραίου της Ιδρύτριας του Εξωκκλησίου. Τον Πέτρο τον γνώριζαν ως και οι πέτρες στη Νάουσα για τον καλό και πρόσχαρο χαρακτήρα του.

Στη συνέχεια της φωτογραφίας από τα αριστερά προς τα δεξιά τέταρτος βρίσκεται ο Θόδωρος Καρακώστας που

ενωτινάχτηκε από νάρκη στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Πελοποννήσου στον εμφύλιο του 1946—49. Ήταν στρατιώτης και υπηρετούσε τη θητεία του. Βρισκόταν σε περιπολία σε ένα αυτοκίνητο τριών τετάρτων εκτελώντας το καθήκον του. Ο Θόδωρος ήταν κι αυτός ένα θύμα της ανωμαλίας στους δύσκολους εκείνους καιρούς. Το φλόγιο και η νταμπροσύνη του που σε σκλάβωναν δεν έχουν προηγούμενο.

Στη συνέχεια πέμπτος στη δεύτερη σειρά βρίσκεται ο πιο φριχτά θανατωμένος Αριστομένης Σταμπουλής. Κάθε ζωντανός μαζί με άλλους σε μια σχυρώνα στο χωριό Κατράνιτσα (Πύργος Εορδαίας), από τους Γερμανούς στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Βερμίου στα 1944. Οι Γερμανοί είχαν στήσει τα πολυβόλα έξω από την σχυρώνα και αφού την έβαλαν φωτιά άρχισαν να πολυβολούν όσους έβγαιναν έξω για να σωθούν από τις φλόγες. Ο Αριστομένης ήταν πάντα γλυκόλογος, κολοσυνάτος κι' αξιαγάπητος από τους συμμοθητές και όλους τους άλλους.

Έκτος στη σειρά και δίπλα στο Σταμπουλή στέκεται ο Γιάννης Σκουγκκας που ζει σαν ιδιωτικός υπάλληλος στην Αθήνα.

Στην πιο πίσω, την τρίτη σειρά και από αριστερά προς τα δεξιά (άτομα 9) της φωτογραφίας, βρίσκονται: Ο Νίκος Σπάρτης γεωπόνος καθηγητής Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης, ο Κώστας Σέρμπας συνταξιούχος του δημοσίου που κατοικεί στη Θεσ/νίκη, τρίτος ο Κώστας Σταματίου συνταξιούχος του Δήμου Να

της που κατοικεί στη Νάουσα. Τε-
ρτος στην τρίτη σειρά είναι ο Χρι-
τόφορος Δημούλας που ιδιωτεύει στη
εσ/νίκη και μετά ο Κώστας Περωδικά-
ς που πέθανε στην Θεσσαλονίκη πριν
για χρόνια από την επόρτη νόσο. Ή-
ν φρουτέμπορος και πολύ αξιολόγη-
ς μεταξύ των συμμαθητών έχοντας
ντα στο στόμα του μια καλή κου-
ντα για τον καθένα κι' ένα κάποιο
κώλο πείραγμα. Λίγα πιο κάτω έκτος
τη φωτογραφία είναι ο Τάσος Σπύ-
ου που είναι δικηγόρος στη Θεσ/νίκη.
ο πάνω ο ψηλότερος και στο ψηλό-
ρο σημείο στέκεται ο Αλέκος Χατζη-
νράσσης συνταξιούχος στη Νάουσα και
πλο στην άκρη βρίσκεται ο Κώστας
Ζαμίδης.

Πριν ακριβώς από σαράντα χρόνια
της έξι Φεβρουαρίου 1947 πνίχτηκε
ιν κρατούμενος στο ναυάγιο του πλοί
«Χειμώρα». Είχε συλληφθεί ενώ ή-
ν κρυμμένος σε ένα σπίτι στο Νέο
δροδρομικό Σταθμό Θεσ/νίκης «οπο
φοβό των Ιουδαίων». Κλείστηκε στο
τρατόπεδο Παύλου Μελά όπου για λι-
ο καιρό είχαν φυλακιστεί η μάνα και
αδερφός του για μόνο το λόγο ότι
χε οδερφό στο βουνό. Ήταν κι' αυ-
ς ένα μεγάλο θύμα της τότε ανω-
ιλίας που δημιούργησε ο εμφύλιος.
Κώστας Αδομίδης άλλαξε κι' άλλες
λακές και τελικά από την κλινική
γισανού που είχε μετατραπεί σε φυ-
ική, μαζί με άλλους κρατούμενους
έληνονταν με το πλοίο «Χειμώρα» για
ορία στα νησιά. Ήταν φοιτητής της
τρικής Σχολής του Παν/μίου Θεσ/-
κής και συμμετείχε στην Εθνική αν-
στοση 1941—44 όπως συμμετείχε και
πολλές άλλες εκπαιδευτικές εκδη-
σεις της Νάουσας, στη χορωδία
υ αδειού Νάουσας, αρχηγός προσκό-
ων συλ/βατικών όπως και σε άλ-
ων συλλόγους. Ήταν αξιωματικός ο-
όλους, οι τρόποι του και η ευγένεια
υ είχαν κάτι που σκλάβωνε το αν-
θρωπο του.

Στη φωτογραφία δεν υπάρχει ο συμ-
θητής Μάλης Κράλλης που τώρα
ίσκεται σαν συνταξιούχος γιατρός
ην Αμερική.

Η τόξη αυτή όπως φαίνεται πλήρω-
με το πιο ακριβό τμήμα. Ήταν η
νιά του 1940 που πέρασε όλες τις
όρες του δεύτερου παγκόσμιου πό-
μου, του πόλεμου της Αλβανίας, ππν
αλική και Γερμανική κατοχή, την πεί-
του 1941, τις αγωνίες και τις τρο-
ρες της Εθνικής Αντίστασης του
1941—44 και τον εμφύλιο του 1946—
1. Μέσω σ' αυτά τα γεγονότα η τάξη

αυτή είχε τα περισσότερα θύματα σχε-
τικά με άλλες τάξεις αποφοίτων.
Οι ταλαιπωρίες άρχισαν μετά τον Α-
πρίλιο του 1941, τότε που ήρθαν οι
Γερμανοί και επίταξαν το Λύκειο Γυ-
μνάσιο. Τα μαθήματα γίνονταν ύστερα ο-
πό διακοπές αρχετές, στις εκκλησίες
Παναγιά, Μεγάλο και Μικρό Πρόδρομο
και στον Άγιο Μηνά, που ήταν κοντά
στα γυμνάσιο. Τα θρανία μεταφέρθη-
καν ένα-ένα από τους μαθητές. Μια
ή δυο τάξεις στο γυναικωνίτη, άλλη
στο μεσαίο κλείτος κάτω, άλλη στο ο-
ριστερό κι' άλλη στο δεξιό κλείτος.
Ακούγες τις φωνές όλων των καθη-

γητών που άδυσκον. Μόνο η τάξη στ
Μικρό Πρόδρομο ήταν μόνη. Κοντα στ
θρανία κουβαλήθηκαν οι έδρες, τα κα-
βασματα, οι πίνακες και ό.τι εποπαι-
αλικό μπορούσε να κουβαληθεί. Μετ
έβηκε χώρος στα εργοστάσια Λο-
ναρά και όλα αυτά μεταφέρθηκαν εκ-
πάλι με τα χέρια από τους μαθητές.
Το σημείωμα αυτό είναι ένα μικρό
μνημόσυνο στους συμμαθητές που χα-
θηκαν, ένας φόρος τιμής και μια με-
κρή αναγνώριση στα θύματα που θυ-
άστηκαν στις θύελλες του 1940—49.
Ας είναι αιωνία η μνήμη τους.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ένα παράδειγμα προς μίμηση «Η γεωργία στη Νάουσα»

Πριν λίγες μέρες είδε το φως της δημοσιότητας μία συνθετική
εργασία των μαθητών και μαθητριών της Β' τάξης του 2ου Γυμνα-
σίου Νάουσας με τίτλο «Η γεωργία στην Νάουσα».

Οι μαθητές και μαθήτριες με επιμονή και υπομονή, κάτω από
την ορθή καθοδήγηση της καθηγήτριας κ. Φανής Βλάχου συγκε-
τρώσαν, επεξεργάστηκαν και ταξιόνησαν όλα τα απαραίτητα στοι-
χεία γεωργικής και δεντροκομικής φύσης της Νάουσας.

Είναι μια «εργασία» αρκετά φροντισμένη και καλαίσθητη που
πρέπει να την διαβάσουν όλοι οι γονείς και οι μεγάλοι για να δια-
πιστώσουν κι' αυτοί πως σκέπτονται και πως προβληματίζονται οι
μικροί μαθητές, τα παιδιά τους. Πρώτα απ' όλα δείχνει μια δουλειά
που έγινε με «μεράκι» γι' αυτό φέρνει την σφραγίδα της ποιότητας.
Πολλά θα κέρδιζε ο τόπος αυτός εάν αυτό το ξεκίνημα για
«έρευνα» έχει συνέχεια και βρει μιμητές. Μας χρειάζονται άνθρω-
ποι που να ενδιαφέρονται σοβαρά για τα προβλήματα του τόπου.
Και τέτοιοι άνθρωποι σπανίζουν στην σημερινή εποχή.

Συγχαίρουμε την καθηγήτρια κ. Φανή Βλάχου και ευχόμαστε
και σ' άλλα επιτεύγματα, τον καθηγητή κ. Κώστα Μπασιουλάκη για
το επιμελημένο γράψιμο των κειμένων και την ωραία εμφάνιση της
ύλης, τον μαθητή Γ. Γαλιτή, ταλαντούχο σκιτσογράφο για τα πε-
χημένα σκίτσα. Επίσης συγχαίρουμε όλους τους μαθητές της Β'
τάξης του 2ου Γυμνασίου που σαν «εργάτριες μέλισσες» έχουν συ-
κρύνει όλο το πολύτιμο υλικό για την εργασία «Η γεωργία στη Νά-
ουσα».

Ο. Ν.

Λόγω πληθώρας ύλης, η συνέχεια των άρθρων:

α) Ένας σύλλογος με παθητικό, και

β) Παρασκευάσματα μήλου

θα δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται
Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικὸ σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥ ΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
 - Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
 - Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη
- ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ
Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

